

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**OKUL SOSYAL HİZMETİ BAĞLAMINDA
ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN KARIYER
GELİŞİMLERİNDE REHBERLİK HİZMETLERİ
(YALOVA İLİ ÖRNEĞİ)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Nükhet ÜNLÜ BAŞTUĞ**

**Enstitü Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY

HAZİRAN 2019

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**OKUL SOSYAL HİZMETİ BAĞLAMINDA
ÜSTÜN YETENEKLİ ÖĞRENCİLERİN KARIYER
GELİŞİMLERİNDE REHBERLİK HİZMETLERİ
(YALOVA İLİ ÖRNEĞİ)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
Nükhet ÜNLÜ BAŞTUĞ**

**Enstitü Anabilim Dalı: SOSYAL HİZMET
Enstitü Bilim Dalı: SOSYAL HİZMET**

Bu tez 02/07/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Adı SOYADI	Kanaati			İmza
Jüri Başkanı (Danışman)	Prof. Dr. Ali Rıza ABAY	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Abdulkakim BEKİ	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Salih BATAL	☐ Kabul	☐ Düzeltme	☐ Ret	

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BEYAN BELGESİ

Tez Başlığı: Üstün Yetenekli Öğrencilerin Kariyer Gelişimlerinde Rehberlik Hizmetleri (Yalova İli Örneği)

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın toplam sayfalık kısmına ilişkin aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve/...../ tarihinde aşağıda ismi yazılı araştırma görevlisi tarafından şahsıma iletilen intihal tespit programı raporuna göre tezimin benzerlik oranı %.....'tır.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç,
2. Alıntılar dâhil,
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.

Bu bilgiler doğrultusunda tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

İmza

Adı SOYADI : Nükhet ÜNLÜ BAŞTUĞ
Öğrenci Numarası : 117203003
Ana Bilim Dalı : Sosyal Hizmetler
Programı : Sosyal Hizmet
Türü : () Proje (x) Yüksek Lisans Tezi () Doktora Tezi

Taramayı Yapan Arş. Gör.
(Adı Soyadı, İmzası, Tarih)

Danışman
(Adı Soyadı, İmzası, Tarih)

ÖNSÖZ

“Okul Sosyal Hizmeti Bağlamında Üstün Yetenekli Öğrencilerin Kariyer Gelişimlerinde Rehberlik Hizmetleri (Yalova İli Örneği)” adlı çalışma ile üstün yetenekli öğrencilerin kariyer gelişim sürecinde okullarda destek olmaya çalışan rehber öğretmenlerin özyeterlik algıları ve iş yükleri ile ilgili bilgileri sunarak, okul sosyal hizmet ihtiyacının gerekliliği ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu sebeple araştırılmaya değer bulunmuştur.

Çalışmanın hazırlanma sürecinde desteğini benden esirgemeyen danışmanım Prof. Dr. Ali Rıza ABAY’a, tüm öğrenim hayatım boyunca bilgi ve birikimlerini bizimle paylaşan bütün değerli öğretmenlerime, araştırmaya katılarak yardımcı olan meslektaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Yükseklisansa başlamamda, sunumlarımda ve tez yazım aşamasında her zaman beni motive eden, inancımı pekiştiren sevgili eşim Nihat BAŞTUĞ’a; tüm hayatım boyunca her an yanımda olan, desteğini yardımını hiç bir zaman esirgemeyen, varlıklarına binlerce kez şükrettiğim babam Mustafa ÜNLÜ, annem Hacer ÜNLÜ ve kardeşim Elif ÜNLÜ’ye; neşem, mutluluğum, yaşam kaynağım, canım oğlum Kerem BAŞTUĞ’a sonsuz sevgiler ve teşekkürler.

Nükhet ÜNLÜ BAŞTUĞ

15/06/2019

İÇİNDEKİLER

BEYAN BELGESİ.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
GİRİŞ	1
Çalışmanın Önemi	3
Çalışmanın Amacı	3
Araştırmanın Hipotezleri	4
Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri	4
Literatür İncelemesi.....	5
1. BÖLÜM KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	11
1.1. Sosyal Hizmet ve Okul Sosyal Hizmeti Kavramları ve Kapsamı.....	11
1.1.1. Okul Sosyal Hizmetinin Gerekliliği.....	14
1.1.2. Okul Sosyal Hizmeti Tarihsel Gelişimi	15
1.1.3. Okul Sosyal Uzmanının Görevleri.....	17
1.1.4. Okul Sosyal Hizmeti Yaklaşımları	18
1.1.4.1. Ekolojik yaklaşım	18
1.1.4.2. Güçlendirme yaklaşımı	19
1.1.5. Okul Sosyal Hizmeti ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik	20
1.1.5.1. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri	22
1.1.5.2. Psikolojik danışmanlık ve rehberlik çeşitleri.....	23
1.1.5.2.1. Eğitim kademelerine göre rehberlik	23
1.1.5.2.2. Problem alanlarına göre rehberlik.....	25
1.2. Kariyer Gelişimi ve Kariyer Danışmanlığı Kavramları.....	27
1.2.1. Kariyer Gelişimi Kuramları	30
1.2.1.1. Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramı	30
1.2.1.2. Holland'ın kariyer kuramı	32
1.2.1.3. Roe'nun kariyer kuramı	33
1.2.1.4. Super'ın kariyer gelişim kuramı	33
2. BÖLÜM ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR VE ÜSTÜN YETENEKLİ	
ÇOCUKLARA REHBERLİK	36
2.1. Üstün Zekalı/Yetenekli Çocuklar	36
2.1.1. Üstün Zeka/Yetenek Kavramı.....	36
2.1.2. Üstün Zeka/Yetenek Modelleri.....	37
2.1.2.1. Joseph Renzulli'nin üç halka kuramı	37
2.1.2.2. Robert Sternberg ve Zhang beşgen kuramı.....	38
2.1.2.3. Robert Gagné'in ayrımsal üstün zeka ve yetenek modeli	38
2.1.2.4. Abraham Tannenbaum'um yıldız kuramı.....	38
2.2. Üstün Zekalı/Yetenekli Çocukların Özellikleri	39
2.3. Üstün Zeka/Yetenek Tanılama	41
2.4. Üstün Zekalı/Yetenekli Çocukların Eğitimi ve Kullanılan Yöntemler.....	42
2.4.1. Hızlandırma.....	43
2.4.2. Gruplama.....	45
2.4.3. Zenginleştirme	47

2.5. Üstün Zekalı/ Yetenekli Çocuklar ve Rehberlik Hizmetleri	48
BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE ARAŞTIRMA BULGULARININ	
YORUMLANMASI	54
3.1.Araştırma Yöntemi.....	54
3.1.1. Araştırmanın deseni	54
3.1.2.Araştırmanın katılımcıları	54
3.1.3. Veri toplama aracı.....	54
3.1.4. Verilerin işlenmesi ve çözümü.....	55
3.2. Araştırma Bulgularının Yorumlanması.....	55
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	79
KAYNAKÇA.....	87
ÖZGEÇMİŞ.....	96

TABLolar

Tablo 1. Rehber Öğretmenlerin Cinsiyetleri.....	56
Tablo 2. Rehber Öğretmenlerin Mezun Oldukları Bölümler.....	56
Tablo 3. Rehber Öğretmenlerin Hizmet Süreleri.....	56
Tablo 4. Rehber Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Kurumlar.....	56
Tablo 5. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenek Tanısı Almış Öğrencisi Olma Durumu..	57
Tablo 6. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenek Tanısı Almış Öğrenci Sayısı.....	57
Tablo 7. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenek İle İlgili Eğitim Alma Durumu	58
Tablo 8. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilerle İlgili Aldıkları Eğitimler ..	58
Tablo 9. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Çocukların Okulda Aldıkları Eğitimin Kariyer Gelişimi Açısından Değerlendirmeleri	59
Tablo 10. Rehber Öğretmenlerin Bilim Sanat Merkezleri Tarafından Üstün Yetenekli Öğrencilere Verilen Destegin Kariyer Gelişimlerine Etkisini Değerlendirmeleri.....	59
Tablo 11. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Çocuklara Okul Dışında Kariyer Gelişimleri Açısından Destek Verecek Kurum ve Kuruluşları Değerlendirmeleri	59
Tablo 12. Üstün Yetenekli Çocuklara Aileleri Tarafından Verilen Destegin Kariyer Gelişimleri Açısından Değerlendirmeleri	60
Tablo 13. Rehber Öğretmenlerin Okul Ortamının Üstün Yetenekli Çocukların Kariyer Gelişimlerine Etkisini Değerlendirmeleri	60
Tablo 14. Rehber Öğretmenlerin Okullarda Yürütülen Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Üstün Yetenekli Çocukların Gelişimine Etkisi.....	60
Tablo 15. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrenciler İle İlgili Kaynak Durumu ..	60
Tablo 16. Rehber Öğretmenlerin Ailelerin Çocuklarının Gelişimleri İçin Destek Alabilecekleri Kişi ve Kurumlarla İlgili Değerlendirmeleri	61
Tablo 17. Çalıştıkları Kurumlarda Sosyal Hizmet Uzmanı Bulunma Durumu	61
Tablo 18. Rehber Öğretmenlerden Okullarda Sosyal Hizmet Uzmanı Bulunması Konusundaki Değerlendirmeleri	61
Tablo 19. Rehber Öğretmenlerin Sosyal hizmet, Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışmanların Çalışma Alanlarının Farklılığını Bilme Durumları	61
Tablo 20. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Çocukların Kariyer Gelişimine Sosyal Hizmet Uzmanlarının Etkin Rol Oynayabileceği İle İlgili Değerlendirmeleri.....	62
Tablo 21. Cinsiyet Değişkenine Göre Rehber Öğretmenlerin Özyeterlik Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	62
Tablo 22. Mezun Olunan Bölüm Değişkenine Göre Rehber Öğretmenlerin Özyeterlik Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	63
Tablo 23. Meslekteki Hizmet Süresi Değişkenine Göre Rehber Öğretmenlerin Öz yeterlik Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	63
Tablo 24. Üstün Yetenekli Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Rehber Öğretmenlerin Öz yeterlik Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	63
Tablo 25. Üstün Yetenekli Öğrencilerle İlgili Eğitime Katılma Durumu Değişkenine Göre Rehber Öğretmenlerin Öz yeterlik Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.	64
Tablo 26. Sosyal Hizmet Uzmanına İhtiyaç duyma Değişkenine Göre Öğretmenlerin Öz yeterlik Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.....	64
Tablo 27. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Kişisel Gelişimlerine Yardımcı Olacak Bireysel Rehberlik Hizmetleriyle İlgili Yeterli Bilgi ve Beceri Durumu	65
Tablo 28. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Doğrudan Doğruya Zekâlarıyla İle İlgili Olamayabilecek Çeşitli Problemlerini Fark Edebilme Durumu	65
Tablo 29. Üstün Yetenekli Olan Ergenlik Dönemindeki Öğrencilere, Sosyal Duygusal Ve Bilişsel Zorlukların Üstesinden Gelmelerinde Bireysel Rehberlik Hizmeti Verme Durumu	65

Tablo 30. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Üstesinden Gelemeyeceğim Sorunlarında, Öğrenciyi Yönlendirebileceğim Uzman, Meslek Elemanı Veya Kurum Bilgisi Durumu	66
Tablo 31. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Sosyal Ve Duygusal Gelişimlerinde Yeterli Düzeyde Destek Sağlayabilme Durumu	66
Tablo 32. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Sergiledikleri Davranış Problemleriyle Baş Etmek İçin Yapılması Gerekenler	66
Tablo 33. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilere Grup İçi Etkileşim Ve İşbirliğinde Asgari Düzeyde Gerekli Sosyal, Duygusal Ve Bilişsel Becerileri Kazandırma Durumu	67
Tablo 34. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Ailelerine, Çocuklarının Sosyal, Duygusal Ve Bilişsel Gelişimlerini Desteklemeleri Konusunda Rehberlik Etme Durumu	67
Tablo 35. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Karşı Cinsle İstendik Biçimde İlişki Kurmalarında ve Bu Alandaki Duygusal Problemlerinde Kolaylaştırıcı Olabilme Durumu	67
Tablo 36. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilere, İstendik Davranışlar Kazandırma Konusunda Bilgi Sahibi Olma Durumu	68
Tablo 37. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Bireysel Özellikleri İle Güçlü Ve Zayıf Yönlerine İlişkin Farkındalık Düzeylerini Arttıracak Yöntemler Konusunda Yeterli Olma Durumu	68
Tablo 38. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilere ve Velilerine, Öğrencinin Özelliklerine Göre Meslekleri ve Bunları Edinme Yollarına İlişkin Güncel Bilgi Verme Durumu	68
Tablo 39. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Bireysel Özelliklerine Uygun Mesleği Seçmeleri İçin Nasıl Rehberlik Edileceği Konusunda Bilgi Sahibi Olma Durumu	69
Tablo 40. Üstün Yetenekli Olan Öğrencileri, Zekâ Potansiyellerine Uygun Olarak Pek Çok Mesleğe Yönlendirme Durumu	69
Tablo 41. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Özelliklerine Uygun Bireyi Tanıma Tekniklerini Bilme Durumu	69
Tablo 42. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Özelliklerine Uygun Bireyi Tanıma Tekniklerini Uygulama Becerileri Durumu	70
Tablo 43. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Belirlenmesinde Okul Rehber Öğretmeni Olarak Görev Ve Sorumluluk Durumu	70
Tablo 44. Okul Rehberlik Servisinde Yapılacak Çalışmalarla, Üstün Yetenekli Öğrencinin Başarısını Arttırma Durumu	70
Tablo 45. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Eğitim Gereksinimlerinin Karşılansında İşbirliği Yapılacak Kişi Veya Kurum Bilgisi Durumu	71
Tablo 46. Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Ve Gelişimi Konusunda Okul Personeli, Öğretmenler Ve Okul İdaresine Eğitim Verebilme Durumu	71
Tablo 47. Zenginleştirilmiş Eğitim Programının(ZEP) Hazırlanmasında Yapılması Gerekenler Bilgisi Durumu	72
Tablo 48. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilere ve Ailelerine Rehberlik Ederken Uyulması Gereken Yasal Ve Etik Kural Bilgisi Durumu	72
Tablo 49. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Gereksinim Duyacağı Destek Hizmetlerin Neler Olduğuna, Yapılacak Olan Değerlendirme İle Karar Verme Durumu	72
Tablo 50. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Ailelerine Yönelik Verilecek Hizmet İle İlgili Yeterli Bilgiye Sahip Olma Durumu	73
Tablo 51. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Bireysel Gelişimini Değerlendirmeye Yönelik Formlar Hazırlama Konusunda Gereken Eğitim ve Donanıma Sahip Olma Durumu	73
Tablo 52. Üstün Yetenekli Öğrenciler Konusunda Gereksinim Duyulan Bilgilere Ulaşma Durumu	73

Tablo 53. Üstün Yetenekli İlgili Yasal Mevzuat Hakkında Yeterli Düzeyde Bilgi Sahibi Olma.....	74
Tablo 54. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin “Zenginleştirilmiş Eğitim Planlarını” Hazırlama Durumu.....	74
Tablo 55. Üstün Yetenekli Öğrencileri Belirlemek İçin Yapılacak Tarama Çalışmalarında Önemli Bir Role Sahip Olma Durumu.....	74
Tablo 56. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Eğitim Gereksinimlerinin Karşılanması Konusunda Komisyonlarda Yer Alma Durumu	75
Tablo 57. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Etkili Öğrenme Ve Çalışma Becerilerini Geliştirmelerine Yardımcı Olma Durumu	75
Tablo 58. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Özelliklerine Uygun Üst Eğitim Kurumlarına Yönlendirme Durumu.....	75
Tablo 59. Üstün Yetenekli Olan Öğrenciler İçin, Öğretmenlere Uygun Eğitsel ve Öğretimsel Teknikleri Önerme Ve Yeterlik Kazandırmada Yardımcı Olma Durumu.....	76
Tablo 60. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Motivasyonlarını Desteklemek Ve Arttırmak Konusunda Yeterli Donanıma Sahip Olma Durumu	76
Tablo 61. Üstün Yetenekli Olan Öğrencileri, Kendi Yeteneklerine Uygun Okullara, Okuldaki Alanlara, Çeşitli Etkinliklere, Yeni Durumlara Alıştıracak Ve Yönlendirecek Yöntem Bilme Durumu.....	76
Tablo 62. Grup Rehberliği Etkinliklerine, Özelliklerine Uygun Düzenlemeler Yaparak, Üstün Yetenekli Olan Öğrencileri Katma Durumu	77
Tablo 63. Üstün Yetenekli Tanısı Almış Öğrencilerin Eğitim Gördükleri Sınıftaki Diğer Öğrencilerin Ailelerine, Çocuklarının Üstün Yetenekli Öğrencileri Kabullenmeleri Konusunda Gerekli Eğitimi Verme Durumu	77
Tablo 64. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Sahip Oldukları Olumlu Kişilik Veya Kişisel Özelliklerini Grup İçi Etkileşim Ve İlişki Sürecinde Öğrencinin Lehine Kullanabilme Durumu	77
Tablo 65. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Akranlarından Sosyal Kabul Görmeleri İçin Gerekli, Grup Rehberliği Becerilerine Sahip Olma Durumu	78
Tablo 66. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Eğitim Ve Öğretim Sürecinde Öğretmenlere Rehberlik Etme Durumu	78

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BEP	: Bireysel Eğitim Planı
BİLSEM	: Bilim Sanat Merkezi
ÇKGÖ	: Çocuklar İçin Kariyer Gelişim Ölçeği
DEHB	: Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu
EABÖ	: Ebeveyn ve Arkadaşlara Bağlanma Ölçeği
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
PDR	: Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik
RAM	: Rehberlik Araştırma Merkezi
RÖ-ÖEÖYÖ	: Rehber Öğretmen Özel eğitim Öz Yeterlik Ölçeği
VB.	: Ve Benzeri
ZB	: Zeka Bölümü
ZEP	: Zenginleştirilmiş Eğitim Planı

Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı: Okul Sosyal Hizmeti Bağlamında Üstün Yetenekli Öğrencilerin Kariyer Gelişimlerinde Rehberlik Hizmetleri (Yalova İli Örneği)	
Tezin Yazarı: Nükhet ÜNLÜ BAŞTUĞ	Danışman: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY
Kabul Tarihi:	Sayfa Sayısı: xi (ön kısım) + 99(tez)
Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet	Bilim Dalı: Sosyal Hizmet
Kariyer gelişimi yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Kariyer gelişim kuramları incelendiğinde kariyerin erken çocukluk dönemi deneyimlerinden etkilendiği ve zaman içerisinde şekillenmeye başladığı ifade edilmektedir. Geleceğine yön verme noktasında bu süreçte tüm öğrencilerin desteğe ihtiyaçları vardır. Üstün yetenekli bireyler belli alanlarda ilgi ve yeteneğe sahip olan ve toplumun küçük bir yüzdesini oluşturan bir gruptur. Potansiyellerini geliştirip, değerlendirerek toplumsal hayatın şekillenmesinde, ülkenin gelişimi ve kalkınmasında etkilerinin büyük olabileceği düşünülmektedir. Üstün yetenekli bireylerin gelişim dönemi problemleri, aile ve çevreleri olan ilişkileri, ilgi ve yeteneklerinin farkında olmaları, kendilerini tanımaları, karar verme becerilerinin gelişmesi, meslek seçimi vb. pek çok konuda onlara destek sunacak profesyonel bir hizmete ihtiyaçları bulunmaktadır. Okullarda bu görevi aldıkları eğitim itibari ile gerçekleştirebilecek olanlar rehber öğretmenler olarak görülmektedir. Araştırmada genel tarama modeli kullanılarak Yalova’da resmi ve özel kurumlarda çalışan 84 rehber öğretmene kişisel bilgilerini ve üstün yetenekli öğrencilerle ilgili durumlarını anlamaya yönelik evet-hayır cevabı verilmesi gerekli kapalı uçlu soruların bulunduğu form ve 40 maddelik “Rehber Öğretmen Özel Eğitim Özyeterlik Ölçeği” uygulanmıştır. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde; rehber öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilere verilen eğitimi ve kariyer gelişimi ile ilgili desteği yeterli bulmadıkları, bu alandaki çalışmaların yetersiz olduğunu düşündükleri görülmüştür. Öz yeterlik ölçeği ile ilgili verilerde ise rehber öğretmenlerin genel olarak özyeterlik algıları yüksek olsa da üstün yetenekli öğrencilere sunulacak bireysel bazlı yardımlarla ilgili maddelerde çoğunlukla kararsız kalmaları ya da katılmamaları dikkat çekicidir. Ayrıca rehber öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerinin olmaması ve konu ile ilgili eğitim almamış olmamaları da bir diğer bulgudur. Araştırmada okul sosyal hizmeti kavramı, okul sosyal hizmet uzmanlarının görevleri, rehber öğretmen ve okul sosyal hizmet uzmanlarının işbirliği, rehber öğretmenlerin görev alanları, iş yükleri üzerinde durulmuş; üstün yetenekli bireylerin özellikleri, eğitimleri, ihtiyaçları ile ilgili bilgilere yer verilmiş; kariyer gelişiminin öneminden söz edilmiştir. Günümüzde okullardaki tüm problemlerle ilgilenmeye çalışan, yıllık planları doğrultusunda faaliyetler yürüten, çevresel ve bireysel krizlere müdahale etmeye çalışan rehber öğretmenlerin iş yüklerinin fazlalığı ve okul içinde işbirliği yapabilecekleri başka bir meslek grubu bulunmamasının onların asıl görevleri içinde yer alan bireysel danışmanlık hizmetleri noktasında yetersizlik yaşamalarına sebep olduğu ifade edilmiş, üstün yeteneklilerin kariyer gelişimlerinde okul sosyal hizmet uzmanlarının etkili olabileceği ifade edilerek, okul sosyal hizmet ihtiyacının gerekliliği ortaya konulmuştur.	
Anahtar Kelimeler: Üstün yetenekli çocuk, psikolojik danışman ve rehber öğretmen, okul sosyal hizmeti, kariyer gelişimi, okul	

Yalova University Institute of Social Sciences Master Thesis Summary

Thesis Title: Guidance Services for Career Development of Gifted Students Within the Scope School Social Service (Example of Yalova Province)	
Thesis Author: Nükheth ÜNLÜ BAŞTUĞ	Advisor: Prof. Dr. Ali Rıza ABAY
Date of Acceptance: Total Number of Pages: xi (pre text) + 99 (main body)	
Department: Social Work	Field of Study: Social Work
Career development is a lifelong process. When career development theories are searched, it is stated that career is affected by early childhood experiences and it starts to take shape in time. All the students need support in this process to shape their future. Gifted and talented individuals are a group of people who have interest and ability in certain areas and make up a small percentage of society. It is thought that by developing and evaluating their potentials, their impact on the shaping of social life and the development of the country may be great. They need a professional service to support them on many issues such as developmental problems of gifted and talented individuals, family and environment relationships, awareness of their interests and talents, self-knowledge, development of decision making skills. In schools, those who can accomplish this task by the education they have are seen as guidance teachers. In the study, by using the general survey model, 84 guided teachers working in public and private institutions in Yalova were applied a form with closed-ended questions which require a yes-no answer and a 40-item “Guidance Teacher Special Education Self-Efficacy Scale in order to understand their personal information and their status regarding gifted and talented students. . The data obtained were evaluated; it was seen that the guidance teachers did not find adequate support for the education and career development given to gifted students, and they thought that the studies in this field were inadequate. In the data related to the self-efficacy scale, it is noteworthy that guidance teachers are generally indecisive or not participating in the items related to individual-based help to be offered to gifted students, although their perceptions of self-efficacy are high. In addition, there is another evidence that guidance counselors do not have gifted and talented students and have not received any training on the subject. In the research, school social service concept, duties of school social workers, collaboration of guidance counselors and school social workers, in the task areas and workloads of guidance teachers were emphasized. information about the characteristics, training and needs of gifted individuals were included; The importance of career development was mentioned. At present, the guidance teachers (who try solve all kinds of problems in schools carry out activities according to plans and try to intervene to the individual and environmental crisis.) can’t do their own works. Because they have excess workloads and there aren’t any colleagues that they can cooperate with in the schools. School social workers can be effective in the career development of gifted students. Because of all these reasons they have inadequacy individual counseling service so the necessity of social service needs of the school has been revealed.	
Key Words: Gifted child, Psychological Counselor and Guidance Teacher, School Social Work, Career Development, Scholl.	

GİRİŞ

Okullar çocukların adımlarını attıkları andan itibaren çok boyutlu olarak gelişimlerine katkı sağlayan bir yerdir. Zira çocuklar okulda sadece bilimsel bilgi öğrenip, akademik olarak kendini geliştirmeye çalışmaz, okullarda iletişim ve ilişkiler gelişir. Başka birileriyle yaşamak, bir ortamı paylaşmak, bir çalışma ortaya koymak gibi. Okullar çocukların günlük yaşantılarının da yer aldığı canlı bir organizmadır. Okullarda verilen müfredat programının yanında asıl olan eğitimle çocuğun potansiyelinin çok boyutlu gelişimine katkı sağlanması, birlikte yaşama kültürüne uyum, sorun çözme becerilerine katkı, olumlu davranışlar geliştirme, toplumsal normların kabulüdür. Çocukların okullarda hayatları şekillenir, bu şekillenme de onların toplum içerisinde nasıl yer alacaklarını, toplumdaki rollerini ve işlevlerini de etkilemiş olur. Çocuklara ulaşmanın en kolay yolu okullardır.

Okullarda çocukların sosyal, duygusal, mesleki, kişisel, eğitsel yönden gelişimlerine katkı sağlayacak, aile-öğretmen-öğrenci ilişkisini güçlü tutacak, problemlerin önlenmesinde ve giderilmesinde destek olacak ve çocukların kariyer gelişim ihtiyaçlarına duyarlılık gösterecek, kariyer gelişimleri ile ilgili öğrencilere katkı sunacak olan meslek psikolojik danışman ve rehberlik mesleğidir.

Rehber öğretmenler çocukların kendini tanıma, karar verme becerilerini geliştirme, ilgi ve yeteneklerinin farkında olma, boş zaman faaliyetleri, meslekleri tanıma ve mesleğin gerektirdiği özellikleri bilme, verimli ders çalışma becerileri, öğrenme stilleri, sorun çözme becerileri, üst öğrenim kurumlarının tanıtılması gibi görevleri üstlenir. Tüm bunları bireysel görüşmeler, bireyi tanıma teknikleri, sınıf içi etkinlikler, grupla psikolojik danışma faaliyetleri aracılığı ile yürütmeye çalışır. Öğretmenler ve aileler ile işbirliği içinde çalışmalarını sürdürür. Çocuklarla ilgili yapılan tüm çalışmalar ve değerlendirmelerle çocuğun kariyer gelişimine katkı sağlamaya, çocuğun kendisinin farkında olarak doğru kararlar vermesi ve geleceğini şekillendirmesi ile ilgili yardımcı olmaya çalışır.

Okullarda normal standartlarda eğitim öğretim programları uygulansa ve ortalama bir eğitim anlayışı benimsenmiş olsa da göz ardı edilemeyecek olan durum bireysel farklılıkların olmasıdır. Bireysel bir farklılık olarak değerlendirilebilecek üstün yetenekli olma durumu özellikle üzerinde durulması gereken bir konudur. Üstün yetenekli çocuklar yaşlıları ile benzer özellikler sergileseler bile pek çok özellikleri ile yaşlılarından ayrılan tarafları bulunmaktadır. Onların diğer çocuklara uymasını, genel bir aralıkta kalmasını beklemek son derece yanlış olacaktır. Üstün yetenekli bireyler toplumun küçük bir kesimini oluşturmaktadır ve gerekli şekilde değerlendirilebilirlerse ülkelerin büyümesine, gelişmesine katkı sağlayacak yegane grupturlar. Tüm bunlardan yola çıkılarak bireysel farklılıkları iyi fark edilmeli, sosyal duygusal, psikomotor ve bilişsel yönden gelişmelerini sağlayacak düzenlemeler yapılmalıdır. Eğitim sistemi içerisinde fark edilmeleri, tanınarak gerekli tedbirlerin alınması, uygun eğitim hizmetlerinin sunulması gerekmektedir. Üstün yetenekli çocukların diğer çocuklara nazaran farklı ihtiyaçları ve destek almak zorunda kaldıkları durumlar olabilir. Ayrıca okullarda çocukların kariyer gelişim süreçleri ile ilgili de desteğe gereksinimleri bulunmaktadır. Üstün yetenekli

çocukların toplum yararına gelişimlerinin sürdürülmesi için iyi bir kariyer planlamasına da ihtiyaçları vardır. Kariyer ile ilgili genel algı lise ve üniversiteyi kapsıyor gibi görünse de kariyer tanımlarına bakıldığında kariyerin yaşam boyu devam eden bir süreç olduğu ve çok küçük yaşlarda gelişmeye başladığı ifade edilmektedir. Kariyer gelişimi ile ilgili modeller incelendiğinde de kariyer eğitimi ve gelişimi ilkokul yıllarından itibaren başlayan bir süreç olduğu ve çocukların küçük yaşlardan itibaren ihtiyaçları doğrultusunda gerekli desteğin sağlanarak kariyer gelişimlerine katkı sağlanması gerektiği belirtilmektedir.

Üstün yetenekli çocukların farklılıklarının ülkenin zenginliği olduğu düşünüldüğünde bu çocukların kariyer gelişimleri üzerinde önemle durulması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar eğitimde fırsat eşitliği kabul edilmiş olsa da burada üstün yetenekli çocuğa verilmesi gereken eğitim ve destekte de onun açısından hak ettiği fırsatın sunulmasının gerekliliği tartışılmaz. Üstün yetenekli çocukların akranlarından ayrılan özelliklerinin iyi değerlendirilip geliştirilmesi için eğitim ortamlarında yapılacak düzenlemelere, programlara ayrıca ihtiyaç bulunmaktadır. Doğru yönlendirmelerle üstün yetenekli çocukların parlak bir kariyere sahip olması özelde çocuğa ve ailesine öncelikle mutluluk ve yarar sağlarken, genele bakıldığında da topluma faydalı bir birey olmasını etkileyecektir. Bireylerin farklılıkları göz ardı edilmeden, her birey kendi içinde en iyi ilerlemeyi kaydetmeye motive edilmelidir, o halde üstün yetenekli bireylerin de genele uyumunu sağlamaya çalışmamalı, yetenekleri göz ardı etmemeli aksine bu potansiyele sahip çıkılarak geliştirilmeye gayret edilmelidir. Üstün yetenekli çocukların özellikleri incelendiğinde de çocukların buna ihtiyaçları olduğu görülmektedir. Eğitim sürecinde gerekli desteğin sağlanmasının yanında ilerleyen yaşamının izlenmesi ve istihdamı noktasında da desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Üstün yetenekli çocukların tüm bu sayılan ihtiyaçlarına cevap verecek ayrı bir kurum bulunmadığından şu an ki koşullarda öğrencinin tanılanması, özellikleri, kendini tanıma ve geliştirmesi, aile ve öğretmenlere müşavirlik noktalarında hizmeti veren okul rehber öğretmenleridir.

Okul rehber öğretmenlerinin okullardaki çalışma alanları, görevleri incelendiğinde ise yönetmelikte yer alan görev dağılımlarındakinden çok daha fazlasını yapmak durumunda kaldıkları görülmektedir. Yönetmelikte okul sosyal hizmet uzmanının görev ve sorumlulukları içinde yer alan pek çok konu ile okul rehber öğretmenleri ilgilenmektedir. Ayrıca okullarda rehber öğretmenlerden çocuğun kendini tanıması, ilgi yetenek keşfinden daha ziyade sorun odaklı, krize müdahale niteliğinde çalışmalar beklenilmektedir. Okuldan kaçma, okula gelmeyi istememe, ihmal istismar, bağımlılık, akran zorbalığı, risk durumları, göç eden ailelerin çocukları vb. pek çok konu ile rehber öğretmenler ilgilenmektedir. Bu sebeple de rehber öğretmenlerin kendi mesleki alanı dışında olan sosyal hizmet mesleği ile bağlantılı konularla ilgilenmek durumunda kalmaları asıl görev alanı içinde yer alan kendini tanıma, potansiyelini geliştirme, kariyerine yön verme gibi alanlardaki faaliyetlerine yeterince zaman ayrılamaması ve bu konularda yetersiz kalmasına sebep olabilmektedir. Sözü edilen konularda ekip çalışmasına ve işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Günden güne artan sorunlarla tek başına mücadele etmeye çalışan

rehber öğretmenlerden verim ve etki beklemek imkansızlaşacaktır. Dolayısıyla okullarda rehberlik uygulamalarından farklı olarak mevcut ya da olabilecek sorunların tespiti ve çözümü için sağlık, eğitim, çocuk ve aile refahı, göç, yaşlılık, yoksulluk gibi geniş bir uygulama alanına sahip olan sosyal hizmet mesleğinin müdahalesine gereksinim vardır. Dünya’da birçok ülkede uzun bir süredir sosyal hizmet mesleğinin bir alanı olarak uygulanan fakat Türkiye’de henüz resmi olarak uygulaması bulunmayan okul sosyal hizmeti uygulamaları eğitimin kalitesini ve verimini artıracak gibi öğrencilerin psikososyal açıdan daha sağlıklı bireyler olarak hayata katılmalarına da yardımcı olacaktır.

Bu çalışma ile kariyer gelişimi ve kariyer eğitimi kavramlarından yola çıkılarak kariyer gelişim modelleri üzerinde durulmuş, kariyerin küçük yaşlardan itibaren başlayan bir süreç olması ve önemine değinilmiştir. Ardından üstün yetenekli çocuk tanımı üzerinde durularak, özellikleri, eğitimleri, tanılama süreci ile ilgili bilgi verilmiştir. Üstün yetenekli bireylerin ihtiyaçları ve kariyer gelişimlerinin önemi üzerinden hareket edilerek okullarda bu alanda hizmet alabilecekleri meslek olan Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerin görev alanlarına, çocuğa olan katkısına yer verilmeye çalışılmıştır. Tüm bunlardan hareketle rehber öğretmenlerin üstün yeteneklilere hizmet sunması beklenen en önemli meslek olmasına karşın okullardaki iş yükü ortaya konularak okul sosyal hizmet mesleğine duyulan ihtiyaç ve gereklilik meydana çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Kariyer eğitimi tüm çocuklara okula başladıkları andan itibaren verilmesi gereken bir konudur. Üstün yetenekli bireylerin toplumun küçük bir kesimi olduğu ve toplum yararına işler yapacakları düşünüldüğünde özellikle de onlara okullarda kariyer gelişimleri noktasında destek sunulması gerekmektedir. Kariyer gelişimi ve potansiyelini geliştirme noktasında çocuklara okullarda destek verecek meslek elemanlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu araştırma ile günümüzde bu hizmeti okullarda vermeye çalışan Rehber öğretmenlerin öz yeterlik algıları, üstün yetenekli öğrencilerin eğitim ve kariyer gelişimleri noktasındaki değerlendirmeleri ortaya konularak okul sosyal hizmet uzmanının gerekliliği ile ilgili bilimsel veriler ortaya çıkacaktır. Üstün yetenekli çocukların gerekli ölçüde kariyer gelişimleri ile ilgili destek alamadıkları bilimsel olarak ispatlanarak ilgililerin gündemine alınması sağlanacaktır. Yapılan çalışma ile konuya dikkat çekilerek üstün yetenekli öğrencilerin eğitim programlarının yapı ve içeriklerine yön verme konusunda katkı sağlanacaktır. Rehber öğretmenlerin tek başına yeterli olamadıkları, rehber öğretmenler ve okul sosyal hizmet uzmanlarının işbirliği halinde çalışmalarının öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında daha etkili olacağı düşünülmektedir. Bu da okullarda kadrolu okul sosyal hizmet uzmanının varlığını gerektirmektedir. Ayrıca araştırmada elde edilen verilerin bundan sonra yapılacak çalışmalara ışık tutması, yön vermesi beklenmektedir.

Çalışmanın Amacı

Üstün yetenekli çocuklar ve özellikleri, eğitimleri, okullarda verilen hizmetler, kariyer gelişimlerinin erken yaşlarda başlayan bir süreç olduğuna değinilerek, bu alanlarda okullarda çocuklara hizmet sunacak olan rehber öğretmenlerin görev alanlarına, rol ve

sorumluluklarına değinilmiştir. Rehber öğretmenlerin okullardaki iş yükünün fazlalığı sebebi ile üstün yetenekli bireylerle ilgili olarak gerekli çalışmaların sürdürülmesinde yetersizlikler olduğu bulgular yardımı ile açıklanarak, okul sosyal hizmetinin gerekliliği ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Araştırmanın Hipotezleri

Okullarda üstün yetenekli öğrencilere yeterince destek verilememektedir.

Üstün yetenek/zekalılarla ilgili okul içi yürütülen rehberlik faaliyetlerinde eksiklikler bulunmaktadır.

Rehber öğretmenlerin üstün yetenek/zekalıların kariyer gelişimleri noktasında yeterlilikleri sınırlıdır.

Okul sosyal hizmet uzmanı ve rehber öğretmen rolleri tek bir meslek grubunda toplanmış (Rehber Öğretmen), bu da rehber öğretmenlerin pek çok işle meşgul olmak durumunda kalmalarına sebep olmuştur.

Rehber öğretmenlerin iş yükünü paylaşacak, hizmetlerin daha etkili ve verimli hale gelmesini sağlayacak okul sosyal hizmet uzmanlarına ihtiyaç vardır.

Okullarda çalışacak ve rehber öğretmenlerle işbirliği halinde olacak okul sosyal hizmet uzmanlarına ihtiyaç vardır.

Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Araştırma evreni kapsamında 2017-2018 İl Milli Eğitim Müdürlüğünün kayıtlarına göre Yalova’da 99 devlet okulu ve 8 özel okul olmak üzere 107 rehber öğretmen görev yapmaktadır. Çeşitli sebeplerle rehber öğretmenlerin tamamına ulaşılammış, $d=0,051$ hoşgörü miktarı ile Basit Rastgele Örnekleme Yöntemi uygulanarak 84 rehber öğretmen ile görüşülmüştür.

“Üstün Yetenekli Çocukların Kariyer Gelişimlerinde Rehberlik Hizmetleri (Yalova İli Örneği)” ile ilgili bilgi edinmek amacıyla rehber öğretmenlere bir anket uygulanmıştır. Bu çalışmada Yalova’da çalışan tüm rehber öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerle ilgili öz yeterlikleri, kariyer gelişimine ilişkin görüşleri ve sosyal hizmet uzmanlarına ilişkin algıları var olan şekliyle ortaya konulmaya çalışıldığından bu araştırma genel tarama modelindedir. Nicel veriler elde edilmiştir.

Birinci bölüm rehber öğretmenlerin kişisel bilgilerini ve üstün zekalı öğrencilerle ilgili durumlarını anlamaya yönelik evet-hayır cevabı verilmesi gerekli kapalı uçlu sorulardan oluşan 18 maddelik bölümdür ve araştırmacı tarafından oluşturulmuştur; ikinci bölüm Aksoy ve Diken (2009) tarafından geliştirilip geçerlik-güvenirlik çalışmasını yaptığı 40 maddelik “Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz yeterlik Ölçeği”dir.

Anketin analiz aşamasında veri girişi, analizi ve sonuçları değerlendirme aşaması: MS WORD, MS EXCEL VE SPSS istatistiksel paket programından yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler çeşitli istatistiksel yöntemlerle incelenmiş ve SPSS 20.0 paket programı kullanılarak çeşitli sonuçlara ulaşılmış ve bu sonuçlar yorumlanmıştır.

Araştırmaya katılan rehber öğretmenlerin sorulara içtenlikle ve doğru olarak cevap verdikleri varsayılmıştır. Kullanılan “Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz yeterlik Ölçeği”nin yeterli olduğu, çalışma örnekleminin araştırma için yeterli olduğu varsayılmıştır. Anket sorularının çokluğunun araştırma sorularına verilecek cevabı etkileyebileceği düşünülmektedir.

Literatür İncelemesi

Sevim ve Hamamcı (1999) “Psikolojik Danışmanların Mesleki Doyumları ile Mesleki Yeterlilikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” ile ilgili yaptıkları araştırmada 93 psikolojik danışmana anket uygulamışlardır. Veriler değerlendirildiğinde kendilerini en fazla verimli ders çalışma yöntemleri konusunda öğrencilere bilgi verme, okul rehberlik hizmetlerini öğrencilere tanıtmaya; okul rehberlik programını hazırlama, uygulanan test ve envanter sonuçlarını öğrencilere iletme, iş ve meslekler hakkında bilgi toplayıp bu bilgileri öğrencilere iletme konularında yeterli hissettikleri görülmektedir. Bu görevlerden psikolojik danışmanların daha çok rehberliğin bilgi verme işlevini yerine getirme konusunda kendilerini yeterli olarak hissettikleri anlaşılmaktadır. Rehberlik çalışmalarında kullanılacak test, anket vb. ölçme araçları geliştirme, öğrencilerle bireysel danışma yapma, öğrencileri ilgilendiren değişik konularda araştırma yapmak, yetenek testleri uygulamak ve yorumlamak gibi konularda ise danışmanların kendilerini diğer görev maddelerine göre daha orta düzeyde yeterli olarak gördükleri anlaşılmaktadır.

Korkut (2007) yılında yaptığı çalışmada “Psikolojik Danışmanların Mesleki Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık” ile ilgili düşünceleri ve uygulamalarını değerlendirmeye çalışmıştır. 141 psikolojik danışmana araştırmacı tarafından geliştirilen bir anket yollanmıştır. Anket sonuçlarına göre psikolojik danışmanların dörtte birinin mesleki rehberlik konusunda hiçbir ders almadığı görülmüştür. Verilen hizmetin daha çok bilgi verme niteliğinde olması ve psikolojik boyutun geri planda kalması, çok fazla öğrenciyle ve pek çok farklı grupta çalışılmasından kaynaklanıyor olabilir. Mesleki rehberliğin yaşam boyu süren bir hizmet olduğu konusunda psikolojik danışmanların yaklaşık üçte biri mesleki rehberliği yaşam boyu süren bir hizmet olarak değerlendirmiş, dörtte üçü ise öğrencilere verilen bir hizmet olarak ele almıştır.

Aksoy ve Diken (2009) yaptıkları “Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Öz Yeterlik Algılarının İncelenmesi” araştırmalarında 277 rehber öğretmenle çalışmayı gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde mesleki deneyim süresi, mezun olunan lisans programı, özel eğitim deneyimleri ve aldıkları uzman desteği ile öz yeterlik algılamalarının anlamlı düzeyde ilişkili olduğu; cinsiyet ve yaşa göre yapılan değerlendirme de ise anlamlı bir ilişki bulunmadığı ortaya çıkarılmıştır.

Özgüler (2009) “7-12 Yaş Arası Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi ve Bir Yöntem Önerisi (İstanbul ili Örneği)” ile ilgili yapılan araştırmada, analizler sonucunda araştırmaya katılan öğretmenlerin en çok katıldıkları özel eğitim yöntemlerine ilişkin görüşler; 7-12 yaş arası üstün yetenekli çocukların eğitiminde öğrencinin güçlü yönlerine göre eğitim yapılması gerektiği, rehberlik ve danışma hizmetlerinin ücretsiz verilmesi gerektiği, eğitim ortamlarının uygulamaya elverişli dersane dışında olması gerektiği,

zenginleştirilmiş eğitim programıyla eğitim görmesi gerektiği, eğitim programının gelişim özelliklerine göre farklılaştırılması gerektiği olarak belirlenmiştir.

Yüksel (2010)'ın Rehber Öğretmen Adaylarının Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Öz yeterlik Algıları konulu yüksek lisans tez çalışmasını PDR bölümünden 878 katılımcı ile yapmıştır. Araştırma sonucuna göre, rehber öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre özel eğitimdeki öz yeterlik algılarının, erkek rehber öğretmen adayları lehine yüksek çıktığı görülmüştür. Sınıf düzeyleri yükseldikçe de rehber öğretmen adaylarının öz yeterlik algılarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bacanlı ve Sürücü (2011) "İlköğretim Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri ile Ebeveynle Bağlanmaları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" için ilköğretimin 6,7 ve 8. sınıflarında öğrenim gören 199 öğrenciyle çalışma yapmışlardır. Anneye bağlanma, kariyer gelişiminin en güçlü yordayıcısı olup, bunu cinsiyet (kız olmak) izlemiştir. Öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin sınıf düzeyine, anne ve babanın öğrenim düzeyine ve algılanan akademik başarıya göre anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur. Araştırmanın bulguları ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin kariyer gelişimlerinde anneye ve babaya güvenli bağlanmanın önemli rolleri olduğunu göstermiştir. Bu bulgular aynı zamanda ilköğretim öğrencilerine yönelik kariyer psikolojik danışmanlığı ve rehberliği hizmetleri kapsamında özellikle onların kariyer gelişimlerini zenginleştirmeyi amaçlayacak uygulamalarda, psikolojik danışmanların hem anneye hem de babaya bağlanma düzeylerini dikkate almalarının önemini ortaya koymaktadır.

Gürbüz (2012) "Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde Çalışan Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmaya Yönelik Öz Yeterlik Algıları" ile ilgili RAM'da çalışan 254 rehber öğretmenin algısı çeşitli değişkenlere göre incelenmiştir. RAM müdürlüklerinde görev yapan rehber öğretmenlerin, özel eğitim alanında daha nitelikli olarak gelişmeleri sağlanabileceği düşünülmektedir. RAM'da çalışan rehber öğretmenlerin özel eğitimde öz yeterlikleri eğitim düzeyine göre incelendiğinde lisans ve yüksek lisans toplam puan üzerinden alınan ortalamaya bakıldığında lisans mezunlarının toplam puanları, lisansüstü mezunların almış oldukları puandan düşüktür. Ailesinde engelli birey olanların toplam puan ortalaması, ailesinde engelli bireye sahip olmayanların toplam puan ortalamasından daha yüksektir. Mesleki kıdem yılına göre değerlendirildiğinde anlamlı farklılıklara ulaşılmıştır. Sonuçlara göre Öz Yeterlikleri en yüksek olan grup mesleki kıdemi 16-20 yıl mesleki kıdeme sahip olanlar, ikinci sırada mesleki kıdemi 11-15 yıl mesleki kıdeme sahip olanlardır. Öz Yeterlikleri mezun olunan bölümlere göre değerlendirildiğinde, PDR mezunu olanların toplam puan ortalaması ile diğer bölümlerden mezun olanların toplam puan ortalaması arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmüştür. Bu farklılığın düşündürücü boyutu ise diğer bölümlerden mezun olup rehber öğretmenlik yapanların PDR' den mezun olarak görev yapanlardan daha yüksek bir puan almalarıdır.

Yüksel, Diken, Aksoy ve Karaaslan tarafından (2012) "Rehber Öğretmen Adaylarının Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Öz-Yeterlik Algıları" incelenmiştir. Rehber öğretmen adayı 1298 öğrenciyle araştırma yapılmıştır. Bulgular ışığında, RO-OEOYO' nın rehber öğretmen adaylarıyla da kullanılabilecek bir araç

olduğunu, erkek rehber öğretmen adaylarının özel eğitime ilişkin öz yeterlik düzeylerinin kadın adaylardan daha yüksek olduğunu ve sınıf düzeyi yani alınan eğitimlerin miktarı arttıkça öz yeterlik düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

Kola (2012) “Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Öz yeterlik Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” ile ilgili 241 rehber öğretmenle araştırma gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi sonucunda, cinsiyet, hizmet yılı, çalıştığı kurum türünün bulunduğu yerleşim yeri ve mezun olunan bölüm değişkenlerine göre anlamlı bir fark olmadığı elde edilmiştir. Bu sonuca göre eğitim fakültesi ve fen edebiyat fakültesi mezunu öğretmenlerin öz yeterlik toplam puanları arasında anlamlı düzeyde fark vardır. Bu sonuca göre resmi okulda çalışan rehber öğretmenler ile özel okulda çalışan rehber öğretmenlerin öz yeterlik toplam puanları arasında anlamlı düzeyde fark vardır.

Gündüz, İnandı ve Tunç (2014) ‘te “Okul Yöneticilerinin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Görüşleri: Betimsel Bir Çalışma” yapmışlardır. Araştırmacıların geliştirdiği ölçme aracı 203 okul yöneticisine uygulanmıştır. Araştırma bulguları, okul yöneticilerinin PDR hizmetlerine ilişkin görüşlerinin cinsiyet, hizmet yılı, okul türü ve okuldaki psikolojik danışman sayısı değişkenlerine göre farklılaşmadığını göstermiştir. Bunun yanı sıra, branş öğretmenleri ve psikolojik danışman başına düşen öğrenci sayısı az olan okul yöneticileri PDR alanının etkililiğine daha fazla inanmaktadır. Yerleşim birimi değişkenine göre ise, kasabalarda görev yapan okul yöneticileri kent merkezlerindeki okul yöneticilerine oranla, PDR hizmetlerinin gerekliliğine daha fazla inanmaktadırlar.

Saltan (2014) “İlk ve Ortaokullarda Sınıf Rehber Öğretmenlerinin Rehberlik Faaliyetlerinde Karşılaştıkları Zorluklar” ile ilgili tezinde anket kullanarak 202 sınıf rehber öğretmeninden veri elde edilmiştir. Sınıf rehber öğretmenleri rehberlik saatlerinde kullanması gereken materyali temin edememenin, öğrencilerin ve velilerin rehberlik servisinin ne gibi hizmetler sunduğunu bilmemesinin, sınıfların kalabalık olmasının, okulların gerekli teknolojik donanımına sahip olmamalarının, okul yöneticilerinin rehberlik faaliyetlerinin denetimini gerçekleştirmemelerinin ve sınıf rehber öğretmenin psikolojik sorunlar yaşamasının rehberlik faaliyetlerinin gerçekleşmesini güçleştirdiği bulgularına ulaşılmıştır.

Öztürk (2014) “Psikolojik Danışman ve Sınıf Rehber Öğretmenlerinin İlköğretim Okullarındaki PDR Servislerine İlişkin Etkililik Algılamalarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” ile ilgili yaptığı çalışmada alan mezunu psikolojik danışmanlar, alan dışı mezunu rehber öğretmenlere göre PDR servisini daha etkili algılamaktadırlar. İçten denetimli psikolojik danışmanlar, dıştan denetimli psikolojik danışmanlara göre PDR servisini daha etkili algılamaktadır. Ayrıca meslekteki kıdemleri arttıkça da algılanan etkililik artmıştır. Psikolojik danışman başına düşen öğrenci sayısı 1-500 ile 501-1000 olan okullarda algılanan etkililik 1001-1500 olanlara göre daha yüksektir. PDR servislerine ilişkin olumlu algıya sahip olan psikolojik danışmanlar PDR servisini en çok ‘Bilgi Verme, Öğrenciyi Tanıma’ alanlarında daha etkili görmektedirler. Ayrıca diğer hizmet alanlarında okul yönetici ve öğretmenlerinden her anlamda yeterli

desteği göremedikleri sonucu da elde edilmiştir. PDR servislerine ilişkin olumlu algıya sahip olan sınıf rehber öğretmenleri PDR servisini en çok ‘Konsültasyon, koordinasyon ve öğrenciyi tanıma ’ hizmet alanlarında etkili bulmuşlardır.

Can ve Taylı (2014) ilköğretim ikinci kademede okuyan öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerini ortaya koymaya çalıştıkları araştırmalarında 413 öğrenciyle çalışmalarını gerçekleştirmişlerdir. Araştırmanın bulgularına göre, sınıf düzeyi, algılanan sosyoekonomik düzey, anne babanın eğitim düzeyi ve akademik başarı yükseldikçe kariyer gelişim düzeyinin yükseldiği; sınavla ve yüksek puanla öğrenci alan liseleri seçmeyi düşünen öğrencilerin sınavsız girilebilecek liseleri seçmeyi düşünen öğrencilere göre daha yüksek kariyer gelişim puanlarına sahip olduğu; il merkezlerinde yaşayan ve yaşadıkları yerde üniversite olan öğrencilerin kariyer gelişim düzeylerinin, köyde yaşayan ve yaşadıkları yerde üniversite olmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Apaydın ve Çakır (2016) “Okul Yöneticilerinin PDR Hizmetlerinin Gerekliliği ve Etkiliğine İlişkin Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmalarında Antalya’da 150 okul yöneticisinden veri elde etmişlerdir. Araştırma bulgularına göre, okul yöneticilerinin PDR hizmetlerinin gerekliliğine ve etkililiğine ilişkin algılarının olumlu olduğu görülmüştür. PDR hizmetlerinin etkili bir biçimde yürütülmesine engel olarak görülen durumlar incelendiğinde, okulda görevli rehber öğretmen sayısının yetersizliği ya da rehber öğretmenin bulunmaması sayılabilir. PDR hizmetlerinin okul içinde örgütlenmesine ve paydaşlar arasında işbirliğine ilişkin aksaklıkların bulunması ile PDR hizmetlerinin işlevlerinin tam olarak bilinmemesi yer almaktadır. Bu araştırmada ortaya çıkan sonuçlara göre okul yöneticilerinin psikolojik danışmanlardan en çok öğrencilere yönelik bireysel hizmetlere zaman ayırmalarını bekledikleri görülmektedir. Grup çalışmaları 2. sırada, yönetsel işler ise 3. sırada yer almaktadır. Sınıf rehberlik programının yeterli bir şekilde uygulanmaması da bir diğer engeldir.

Güven, Kılıç, Hayran, Büyüksevindik (2016) ‘da “Okul Psikolojik Danışmanlarının Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi” ile ilgili yaptıkları çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen anket 382 okul psikolojik danışmanına uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, okul psikolojik danışmanlarının okul rehberlik programının hazırlanması, öğrenciyi tanıma teknikleri, danışmanlık becerileri, öğrencilerin davranış problemleri ve uyum güçlükleri, özel eğitim, mesleki, eğitsel ve kişisel rehberlik alanlarıyla ilgili konularda çeşitli düzeylerde hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları belirlenmiştir.

“Okul Ruh Sağliğı Hizmetlerinde Yaşanan Sorunlar: Psikolojik Danışmanların Görüşleri” ile ilgili Çokamay, Kapçı ve Sever (2017) yaptıkları çalışmada Amasya’da görev yapan 22 okul psikolojik danışman ile yapılan görüşmeler neticesinde veriler elde etmişlerdir. PDR ile ilgili hala görev, rol ve işlevlerle ilgili netlik olmamasının, psikolojik danışmanların sorumluluklarını yerine getirmede sorun yaşamasına neden olduğu görülmüştür. Okul ruh sağliğı ekiplerinde okul psikologları, okul danışmanları/okul psikolojik danışmanları, okul hemşireleri, okul sosyal çalışmacıları da üye olarak

belirtilmektedir. Tüm bu meslek gruplarının bir araya gelerek ruh sağığı hizmetlerini sürdürmeleri gerekirken Türkiye’de böyle uzman bir ekip yapısı bulunmamaktadır. Ayrıca hizmetin işe yaramasında en büyük desteğı sağlayacak olan ailelerin çeşitli psikososyal nedenlerle okula katılımlarının düşük olması da yaşanan en büyük sorunlardandır. Psikolojik danışmanlar lisans eğitimlerinde özellikle uygulamaya yönelik becerilerle donatılmadıklarını düşünmektedir. Veriler değerlendirildiğinde lisans programlarının gözden geçirilmesi, okul PDR uzmanının rol ve sorumluluklarının netleştirilmesi ve hizmet niteliğini artırmak üzere diğer meslek grupları ile işbirliği yapmalarını sağlayacak çalışma koşulları geliştirilmelidir.

Babahanoğlu ve Başer (2017) tarafından “Türkiye’de Okul Sosyal Hizmetinin Önemi ve Gerekliliğı ile İlgili Olarak Konya İli Örneğı” üzerinden yaptığı araştırmasında anket formu ile yarı yapılandırılmış olan görüşme formu 139 öğretmene derinlemesine görüşme/mülakat gerçekleştirilmiştir. Veriler değerlendirildiğinde öğretmenlerin madde kullanan, şiddet görmüş, iletişim problemi yaşayan, psikolojik problemi olan öğrenci ile karşılaşmış olduklarını ve bunun sonucunda da okul sosyal hizmet uzmanı ihtiyacının olduğunu dile getirmişlerdir. Çalışma sonucunda katılımcıların %80.50’si okullarda çevre, arkadaş, sosyal, ekonomik, göç ve kültürel kaynaklı sorunların üstesinde gelinebilmesi açısından okul sosyal hizmet uzmanının gerekliliğı konusunda görüş belirtmişlerdir ve okullarda sosyal hizmete olan ihtiyaç elde edilen bulgular doğrultusunda önemli görülmüş ve eksikliği ortaya çıkmıştır. Özellikle kaynaştırma öğrencilerine verilecek destek noktasında da okul sosyal hizmet biriminin önemli olduğu kanısına varılmaktadır. Okullarda görev yapan rehber öğretmenler bireylere yönelik problemleri gidermekle ilgilenirken, aileleri ile görüşmelerde de bazı ailenin duyarsız ve ilgisiz olması, öğretmenlerle olan problemlerin üstesinde gelememeleri krize müdahale konusunda yalnız kalmaları onları yetersiz ve etkisiz kılabilmektedir. Bundan dolayı; okul sosyal hizmet uzmanının problemlerin çözümü noktasında oldukça yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Kuli (2018) yüksek lisans tezinde 100 rehber öğretmene anket uygulayarak rehber öğretmenlerin okul sosyal hizmeti hakkındaki düşüncelerini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Rehber öğretmenler sosyal hizmet ve okul sosyal hizmeti ile ilgili olarak genel bilgi sahibi olsalar da daha ziyade bu hizmetleri dezavantajlı gruplarla ilişkilendirmektedirler. Önleyici ve koruyucu hizmetleri hakkında bilgi eksiklikleri vardır. Rehber öğretmenler pek çok okul çağı sorunu ile karşılaşır, sorunlara etki eden aile ve çevre olsa da bu konuda kaynağına yönelik bir çalışma gerçekleştiremediklerini ifade etmektedirler. Sorunlarla ilgili aile ve öğretmen bilgilendirme noktasında da sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç duyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca rehber öğretmenlerin karşılaşılan pek çok sorun alanında kendisini yetersiz hissettiğı ve bununla bağlantılı olarak sorunların çözülmesi ve okul ortamında sosyal hizmet uzmanına ve disiplinine ihtiyaç duyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Rehber öğretmenler ağırlıklı olarak çocukların ailesel ve çevresel sorunları karşısında kendisini yetersiz hissetmekte ve bu süreçlerde sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç duymaktadır. Okullarda görev yapan rehber öğretmenler çocuklarla ilgili ağırlıklı olarak bireysel çalışmalar gerçekleştirirken, sorunun kaynağının aile ya da çocuğun içinde bulunduğu ya da okul-çevre etkileşiminden kaynaklı ortamlardan

kaynaklandığını bilseler de aileleri sürece dâhil edemediklerinden ya da çevreyi değiştiremediklerinden; öğretmenler problemlerin üstesinden gelememekte ve bu sebeple bu konularda yalnız kalmakta ve kendilerini yetersiz ve etkisiz hissedebilmektedir. Bundan dolayı; okul sosyal hizmet uzmanının problemlerin çözüm noktasında oldukça yardımcı olacağı düşünülmekte olup araştırma sonucunda bu düşünce ile bağdaşan sonuçlara ulaşılmıştır.

Akyüz (2018) “İlköğretim Öğretmenlerinde Sosyal hizmet Algısı ve Okul Sosyal Hizmeti” ile ilgili araştırmasında, 180 ilköğretim öğretmenine geliştirmiş olduğu görüşme formunu uygulayarak bulgu elde etmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre okullarda karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara yönelik mevcut psiko-sosyal desteğin nicelik ve nitelik bakımından yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin; sosyal hizmet mesleğine yönelik bilgilerinin, mesleğin amaç ve kapsamı doğrultusunda değerlendirildiğinde yetersiz olduğu, fakat çoğunlukla sosyal hizmet algılarının olumlu yönde olduğu ve okuldaki sorunların çözümü noktasında okul sosyal hizmetini ihtiyaç olarak gördükleri saptanmıştır.

Üstün yetenekli öğrencilerin de her öğrencinin olduğu gibi kendisinden ya da çevresinden kaynaklı problemleri olabilir. Bu problemlerin çözümü noktasında desteğe ihtiyaç duyar. Üstün yeteneklilerin toplumun küçük bir yüzdesini kapsamaması, yetenekleri doğrultusunda geliştirilmelerinin önemi ülke adına büyük önem arz etmektedir. Bu çalışma ile üstün yetenekli bireylerin yeterli desteği alabilmesi ve kariyer gelişimlerini doğru bir biçimde planalayabilmeleri ve bunu yaparken onları etkilemesi muhtemel tüm çevresel koşulların göz ardı edilmeden hareket edilmesi elzemdir. Bu doğrultuda öğrencilere gereken desteği okullarda işbirliği halinde çalışarak verecek olan rehber öğretmenler ve okul sosyal hizmet uzmanları olacaktır. Üstün yetenekli bireylerin avantajlı bir grup olduğu ve problem yaşama ihtimallerinin düşük olduğu ile ilgili bir algı olsa da, gereken desteği alamadıklarında ve üstesinden gelemedikleri sorunları olduğunda yeteneklerinin dezavantaja dönüşebileceği düşünülmektedir. Bu çalışma okul sosyal hizmeti gerekliliğini üstün yetenekliler açısından ortaya koyarak okul sosyal hizmetine farklı bir bakış açısı kazandırmıştır.

1. BÖLÜM KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sosyal Hizmet ve Okul Sosyal Hizmeti Kavramları ve Kapsamı

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) sosyal hizmeti “Toplumsal değişim ve gelişimi, sosyal uyumu ve insanların güçlenmesini ve özgürlüğünü destekleyen uygulamaya dayalı bir disiplindir. Sosyal adalet prensipleri, insan hakları, kolektif sorumluluk ve çeşitliliklere saygı ile sosyal çalışmaların merkezi olarak görülmektedir. Bu da sosyal çalışma teorileri, sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerli bilgi ile desteklenmiştir. Sosyal hizmet insanların yaşam mücadelelerini incelemek ve refah seviyelerini artırmak adına insanları ve yapıları bir araya getirir (www.ifsw.org.tr., 2019).

Seyyar (2002) sosyal hizmeti insanların kendi denetimleri dışında meydana gelen, değişen toplum şartlarından dolayı oluşan bedeni, ruhi ve zihni eksiklikleri, fakirlik ve eşitsizliği gidermeye çalışmak ya da azaltmak, sosyal sorunların çözümü için insan kaynaklarını geliştirmek, bireylerin birbirleri ve çevreleri ile olan ilişkilerini, uyumlarını düzenlemek, hayat standardını yükseltmek amacı ile hareket ederek insan onuruna yaraşır eğitim, danışmanlık, bakım, tıbbi ve sosyal rehabilitasyon alanlarında devlet, özel ve gönüllü kuruluşlar tarafından sistemli olarak gerçekleştirilmeye çalışılan hizmetlerin bütünüdür (Seyyar, 2002: 518).

Sosyal hizmet Cılga (2001) ve Yolcuoğlu (2012)’nin görüşlerine göre birey ve çevresi arasındaki iletişimi, etkileşimi ve hareketliliği incelemeye alarak bireylerin gereksinimlerinin, ihtiyaçlarının karşılanmasına, potansiyelin gelişmesine destek vermeye çalışan; bireyin yaşamından doyumunu artırmaya, toplumun ve bireylerin yaşam kalitesini yükseltmeye çalışan meslek grubudur. Toplumda kalkınmanın, demokratikleşmenin, özgürleşmenin, herhangi bir sorunun oluşmasına ve oluştuktan sonra da müdahale edilmesinde, sorunların çözümünde, karşılıklı ilişkilerin gelişmesinde, uyumun artmasında etkisi olan bir uzmanlık alanıdır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin takip edilmesi ve insanlık yararına kullanılmasını, ekonomik gelişmelerle insanların refah seviyesinin artırılmasını sağlamaya çalışan; disiplinler arası çözüm stratejileri kullanan, diğer sosyal bilimlerden de faydalanan, gerekli mesleki eğitimlerin alınması, uygulama ile ilgili çalışmaların yapılması, sosyal bilimci niteliklerinde yetiştirilen meslek uzmanlarının icra ettiği meslek alanıdır.

“Sosyal hizmet uzmanları insanların problem çözme kapasitelerini artırmaya ve gerekli kaynakları elde etmelerine; bireyler, insanlar ve onların çevreleri arasındaki ilişkiyi kolaylaştırmaya yardım ederler ve örgütlerin insanlara karşı sorumlu olmalarını ve sosyal politikaları etkilemelerini saptamaya çaba harcarlar” (Zastrow, 2014: 6).

Sosyal hizmet bireylerin çevreleriyle, toplumla, doğayla olan ilişkilerinde ortaya çıkan sorunları gidermeye çaba gösteren, karşılaşılan sorunlara çeşitli alanlardan da yararlanarak çözüm yolları bulmaya çalışan bir meslektir. Birey, grup, aile, topluluk, örgüt yani genel manada toplum için bilgisini, edindiği becerileri kullanarak sorunlarla baş etmek için çalışmalar yapar.

Bireylerin yaşam koşullarını kolaylaştırmak, bireyin kendisi ile ilgili kararları sağlıklı bir şekilde verebilmesi için bilinçlenmesini sağlamak, bu esnada bulunduğu çevre ve ortamla ilgili değişkenlerin düzenlenmesi, değişimlere ayak uydurabilmesi için yardımcı olmakla ilgilenir. Kişinin yaşamı içinde farklı roller ve görevler üstlenir. Bu rol ve görevleri yerine getirmesi sırasında çeşitli kendisinden ya da çevresinden kaynaklı sorunlarla karşılaşabilir. Sosyal hizmet uzmanları bu sorunların en aza indirilmesi noktasında kişilere yardım sunar. Eğitim, sağlık, barınma, aile ile ilgili olan problemlerde koşulları kolaylaştırır, destek olur ve çözüm yollarında yardımcı olmaya çalışır. Tüm bu yönleriyle büyük önem arz eden bir meslektir (Kut, 1998). Çünkü insanlar tüm yönleriyle sosyal varlıklardır ve diğer insanlarla sürekli bir etkileşim halindedirler. Bir kişinin iyi oluş hali etkileşimde bulunduğu diğer tüm insanların da iyi oluş halini etkilemektedir. Kişinin gelişimi, ilerlemesi, mutluluğu diğer insanlara da dolaylı olarak bağlıdır. Bir kişinin hem kendi içindeki ihtiyaçlarını karşılayabilmesi hem çevreyle olan yaşantısında karşılaştığı problemlerle baş etme noktasında bir desteğe, yardıma ve rehberliğe ihtiyacı bulunmaktadır. Sosyal hizmet mesleği aslında bireyler arası iletişim, işbirliği ve etkileşimin kalitesini artırmayı amaçlamaktadır (Sheafor ve Horejsi, 2015: 23).

Toplumun gelişmesi ve değişmesi için çaba sarf eden sosyal hizmetler mesleği; bireyin iyilik halini artırmak, ihtiyaçlarına yardımcı olmak ve potansiyelini geliştirme noktasında destek olmakla birlikte, toplumun kalkınması için de elinden geleni yapar. Toplumda sorunlar ve ihtiyaçlar noktasında nasıl bir yol izlenebileceği, toplumdaki kalkınma da bir dinamizm yakalama, toplumsal bir iyilik halini sağlama noktasında amaçları vardır. Ayrıca bireyler arasındaki gelir dağılımı hususunda da çalışmalar yürütür. Zira gelir dağılımındaki adaletsizlik ya da bazı bireylerin çevresel koşullar ya da farklı nedenlerle ihtiyaç duyacakları gelir ile ilgili düzenlemeleri yapmak durumundadır. Bireye maddi bir kaynak sunarak geçimini kolaylaştırmanın ötesinde, farklı risk durumlarında devletin sunacağı sosyal yardımlar da önem kazanmaktadır. Korunma, barınma, savunma, rehabilitasyon, bakım, iyileştirme hizmetleri ile bireyin kendini güvende hissetmesi, toplumda varlığını sürdürmesi, iyi oluş halinin artırılması sağlanmaya çalışılır. Bireye yapılan yatırım, yarınlara, güçlü gelecek ve güçlü toplumlara yapılan bir yatırımdır. Bu sebeple de sosyal hizmet mesleği önemli bir görevi icra etmektedir (Yıldırım, 2007: 84). Bu önemli görevi yerine getirirken kişiler sadece insan olarak değerlendirilir. Cinsiyet, yaş, özürlü, renk, ırk, sosyal sınıf, dil, din, siyasi görüşe göre ayırım yapmaksızın ihtiyaç sahibi olduğu düşünülen her bireye sadece insan olduğu ve saygıya değer bir varlık olduğu için hizmet sunulur. Hizmet sunulurken önemli olan bir bireyin kendini geliştirmesi ve ihtiyaçlarını gidermesi hususunda ona destek olurken başka bir bireyin hakkının ihlal edilmemesidir (Yıldırım ve Yıldırım, 2008).

Sosyal hizmet mesleği mesleki rolünü insanın olduğu her alanda kullanmaya çalışır ve bireyin kendisi ve toplum için işlevselliğini, iyilik halini artırır. Aile ve Çocuk Refahı Alanı, Tıbbi ve Psikiyatrik Sosyal Hizmet, Yaşlılık Refahı, Aile Hayatı Eğitimi/Aile Danışmanlığı/Aile Tedavisi, Suçluluk ve Islah Hizmetleri Alanı, Özürlü Refahı Alanı, Yaşlılık Refahı Alanı, Alkol ve Madde Bağımlılığı Alanı, Endüstriyel Sosyal Hizmet, Gençlik Refahı Alanı, Okul Sosyal Hizmeti Alanı, Göçmen ve Mültecilerle Sosyal Hizmet Alanı vb. alanlarda faaliyetlerini sürdürür (Duman, 2016: 2).

İnsanı merkeze alan sosyal hizmet mesleğinin tüm bu işlev ve rolleri daha erken dönemlerde yerine getirebilmesi ve önlem alabilmesi adına bulunması gereken kurumlardan biri de okullardır. Çocuklara erişimin, müdahale edebilmenin, risk durumlarının farkına varmanın, kriz anlarının, sosyal desteğin sağlanabileceği en iyi yerlerdendir. Çünkü aslında çocuklar pek çok risk faktörüyle karşı karşıya kalabilmektedir. Okul reddi, okuldan kaçma, depresyon, gelişim dönemi özellikleri, ergenlik problemleri, kaygı bozuklukları, ekonomik sorunlar sosyal yaşamlarında iletişim kuramama, saldırgan davranışlar, sınav, meslek seçimi, ailevi ve çevresel problemler ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Çocukların içinde bulundukları durumun değerlendirilmesi, risk faktörlerinin belirlenmesi, sorunların çözümü, çocuğun iyilik halinin artırılması noktasında okul sosyal hizmet uzmanları okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenleri, sınıf öğretmenleri, okul idaresi, hemşire, özel eğitim uzmanı ile işbirliği halinde çalışmalarını sürdürür. Öğrencilerin okula ve topluma uyumu için okul-aile-toplum üçgenindeki güç dengelerini sağlamaya çalışır. Çocuğun sorunlarını belirlemek ve bu doğrultuda iyileştirici çalışmalarda bulunmak ileride oluşabilecek daha büyük toplumsal sorunların önüne geçilmesini sağlayacaktır (Aykara, 2010:67; Duman ve Snoubar, 2016: 291-292).

Kut (1988:16) sosyal hizmetin okullardaki faaliyetleri olan okul sosyal hizmeti ile ilgili olarak örnekler üzerinden bir açıklamada bulunmuştur. Bir çocuğun okulu terk etme kararı almasının ardından onun okulu bırakmamasının kendisi için ne denli önemli olduğunun farkına varmasını, bilinçlenmesini sağlamak ve kararlarını kendi yararına desteklemek; ekonomik sebeplerle okul değişikliği yapmak durumunda kalan gencin psikolojik sorunlar yaşaması aşamasında bireyin yaşadığı çevrenin koşullarına ve kurallarına uyumunu ve adapte olmasını kolaylaştırmak; engelli bir gencin istediği sporu yapamayacağını düşünmesi ve ardından engelli takımına girmek için antrenmanlara başlaması için desteklenmesi, bireyin sosyal olarak işlevselliğinin artırılması; bireyle, aileyle ve grupla çalışma faaliyetleri için gerekli olan bilgileri toplama, görüşmeler yapma, kaynak bulma ve vaka yönetme becerilerini kullanma işlevlerini yerine getirdiğini ifade etmektedir.

Sosyal hizmet bireye odaklanır ve sorunlarda bireyi tek başına ele almaz, bireyi içinde bulunduğu çevre ve iletişimde bulunduğu insanlarla birlikte inceler. Okul sosyal hizmetinde de çocuk tek başına ele alınmaz, okul içinde ve dışında etkileşim halinde olduğu herkes göz önüne alınır. Öğretmenler, ailesi, arkadaşları, okul idaresi gibi. Okul sadece eğitim amacıyla toplumda var olamaz. Çocuğa deneyim kazandırmak ve mutlu bir birey olarak yetişmesi, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda ilerlemesi için elinden geleni yapar. Başarıyı artırma, olumsuz davranışlardan kaçınma, ihtiyaç duyuluyorsa çocuğa duygusal destek verme ya da destek almasını sağlama, ihtiyaç duyduğu okul dışındaki kurumlarla ilgili destek sunma konularında yardımcı olur (Jorelman, 2017). Okul sosyal hizmet uzmanları bir problemde sadece çocuğun yer almadığını mutlaka çevresel etkilerinde problemin oluşmasını tetiklediğinin bilincindedir. Bu sebeple de sorunlar tek taraflı ele alınmaz, geniş bir perspektiften bakılarak değerlendirme yapılmaya çalışılır (Kılıç ve Özkan, 2014: 399).

Okul sosyal çalışması sosyal hizmetin özel ve önemli alanlarından biridir. Çocuklara, gençlere ve ailelerine hizmet vermeye çalışır. Problemler daha ciddi boyutlara ulaşmadan kendilerine has bilgi, beceri ve tecrübelerini sunarak engellemeye çalışırlar. Danışma programları, krize yönelik müdahale çalışmaları, intihar eğilimli öğrencilerle ilgili çalışmalar, bir yakının kaybı, otoriteye ve aileye karşı gelme, ihtiyaç sahibi olma durumlarıyla ilgilenirler. Tüm bu faaliyetleri sürdürürken yalnızca öğrenciye odaklanmaz, öğrencinin yaşadığı problemle ilgili olarak tüm faktörleri değerlendirmeye ve yaşanan probleminden etkilenen çevresindeki arkadaşları ve ailesine de yardımcı olmaya çalışırlar. Ailelerle irtibat halinde olarak onlara destek hizmetleri okul içi ve okul dışından temin ederler. Çocuğun içinde bulunduğu durumun daha iyi anlaşılması için okul idaresi ve öğretmenlerin konu ile ilgili bilgilenmelerini sağlar. Okulun akademik olarak gelişmesinin yanında onu etkisinde bulunduğu ev, okul, çevre ve toplum ilişkilerinde de güçlendirmeyi amaçlar (Özkan ve Selcik, 2016: 432; Yıldırım, 2007: 440).

Çocuğun öğrenim hayatı süresince yaşadığı tüm problemler ve ihtiyaç duyduğu tüm alanlarda okul içi ve okul dışı faktörleri çok boyutlu olarak değerlendirerek, konu ile ilgili tüm paydaşları bir araya getirip iletişimi sağlayan ve çözümü arayan bir meslek olarak görülebilir.

1.1.1. Okul Sosyal Hizmetinin Gerekliliği

İnsanlar her dönem pek çok sorunla baş etmek durumunda kalmışlardır. Sosyal, ekonomik, kültürel çevreden kaynaklı ya da gelişimsel olarak içinde bulundukları dönemle bağlantılı olarak gereksinimleri olmuştur. Sorunlarla karşılaşmanın belirli bir yaşı yoktur. Öğrenciler de her dönem farklı türde sorunlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Sorunları bireysel olabileceği gibi içinde yaşadıkları toplumla bağlantılı da olabilir. Okul ortamlarında karşılaşılması muhtemel risk faktörleri arasında: Okul devamsızlığı, evden kaçma, okul terki, okul bıraktırma, okul başarısızlığı, ebeveyn yoksunluğu, madde bağımlılığı, gençlerde cinsel davranışlar/hamilelik/ebeveynlik, engelli olma durumu, çocukların okulda ve ailede ihmal ve istismara uğraması, yabancı uyruklu bireylerin kültürel uyumu, evde-okulda çocuklara karşı şiddet, okul iklimi, şiddet, zorbalık, siber zorbalık, teknoloji bağımlılığı, akran cinsel tacizleri, suça yönelme, göç, endişe ve korku, yalnızlık ve utangaçlık, yas tutma(acı çekme), depresyon sayılabilir. Sorunları baş etmeye çalışan bir gencin muhakkak desteğe ihtiyacı olacaktır. Sorunlar çözülebildiği ölçüde bireyin sağlıklı bir kimlik ve kişilik oluşturmaya sağlanabilir (Türkeri, 2016: 65; Kasım ve ark., 2016: 72). Çözümlemeyen, üstü kapanan her problem ileriki yıllarda büyüyen ve aşılması daha güç hale gelen problemlere dönüşecektir. Çözüm noktasında okullarda pek çok disiplinden yararlanan okul sosyal hizmet uzmanlarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Okul sosyal hizmet uzmanları tüm bu bireyden ve çevresinden kaynaklı problemlerin çözümü noktasında arabulucu, yönlendirici, yardım ve destek verici, yol gösterici rolleri ile diğer meslek elemanları ile işbirliği halinde çalışarak destek hizmet sunacaktır. Okul içinde çalışmaların plan ve program dahilinde, pek çok disiplinden yararlanarak koruyucu, önleyici, rehabilite edici bir biçimde faaliyetlerini sürdürülebilecektir. Okul sosyal hizmet uzmanları birey, grup ve toplum için gerekli yöntem ve teknikleri kullanarak psikososyal yardım ve destek sağlar (Songül, 2014).

Okullarda öğrencilerin çevresinde mevcut olan ya da potansiyel risk oluşturan durumlarla baş etmek ya da problem meydana gelmeden oluşmasını önlemek için bireyin çok boyutlu ele alınması, sadece okul içindeki durumu ile değil aile ve çevresi içinde ele alınarak değerlendirilebilmesi gerekmektedir. Zira bir öğrenci çevresinden bağımsız düşünülemez. Okul içinde sadece öğrenci ile ilgili olan bir faktöre müdahale etme noktasında problem yaşanmamakta fakat sorunlar çoğunlukla aile ve çevre ile bağlantılı olmaktadır. Bu sebeple de sorunun kaynağına inmek ve öğrenciye ihtiyaç duyduğu desteği sunmak için okul sosyal hizmeti gereklidir. Okul içinde okul idaresi, öğretmen, aile, rehber öğretmen, diğer okul personelleri ile işbirliğini kolaylaştıracak; öğrenci ile ilgili özellikle dışsal verileri toplayacak; elinde olan tüm bilgileri sistemli ve planlı biçimde çocuğun yararına kullanacak olan okul sosyal hizmet uzmanlarıdır. Okul içinde meydana gelen pek çok sorunda rehber öğretmenlerden destek ve çalışmalar beklenmektedir. Rehber öğretmenler daha çok bireye odaklanarak çalışmalarını sürdürürler, çevreden kaynaklı problemlerde aile ile işbirliği yapmaya çalışırlar fakat bazı durumlarda aileye ulaşma ve işbirliği konusunda ailelerden yeterli desteği alamayabilirler. Aileye ulaşamadığı için problemler çözümsüz kalabilmektedir. Bazı durumlarda da aile ile sağlıklı bir iletişim kurulamamaktadır. Öğretmen- öğrenci- veli işbirliğinin gelişmesini sağlayacak, öğrenciyi çevresini de göz önüne alarak değerlendirip, çözüm noktasında planlı bir yaklaşım sergileyecek okul sosyal hizmet uygulamalarına ihtiyaç vardır.

1.1.2. Okul Sosyal Hizmeti Tarihsel Gelişimi

Dünya genelinde okul sosyal hizmetinin ortaya çıkış süreci incelendiğinde ülkelerin zorunlu eğitime geçişi ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Pek çok yerde çocuklara ek gelir için ihtiyaç duyulması ve onların eğitim haklarından yoksun kalmaları, okulların yetkililerden bir destek beklemesi ve ailelerin de çocuklarını okula gönderme ihtiyacı duymaları okul sosyal hizmetine yönelik girişimleri tetikleyici olmuştur. 1906 yılından itibaren ABD’de “ziyaretçi öğretmen” kavramı ile okul sosyal hizmeti ile ilgili adımlar atılmaya başlanmış oldu. Ziyaretçi öğretmenlerin rolü ev ve okul arasındaki bağlantı ve iletişimi artırarak, okula katılımı sağlamak olarak belirlenmiştir (Huxtable ve Blyth’tan aktaran Aktan, 2018: 249). Birinci Dünya Savaşı’nın ardından ziyaretçi öğretmenlik profesyonelleşmeye başlamış ve değişen yaşam koşulları ve ihtiyaçları baz alarak profesyonelleşme dönemine girmiştir. 1945’te ise okul sosyal hizmetine verilen değerin arttığını gösteren bir karar alınarak, okul sosyal hizmet uzmanı olmak için sosyal hizmet alanında en az yüksek lisans derecesine sahip olunması gerektiği vurgusu yapılmıştır. 1940-1960 yılları arasında okul içinde görevli diğer personelle işbirliği yapılması ve eş güdümlü olarak çalışması ile ilgili düşünceler gelişmiş ve bu yönde çalışmalar başlamıştır. 1965 yılına kadar süren dönem de artık bu işi yapanlar “ziyaretçi öğretmen” değil, “sosyal çalışmacı” olarak adlandırılmıştır. 1975 yılında Amerikan Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği tarafından “koruyucu ve önleyici uygulamaları” ön planda tutan meslek standartları oluşturulmuştur. 1960-70-80 ve 90’lı yıllar boyuca özel gereksinimli çocukların eğitim ihtiyaçları ile ilgili özel yasaların çıkarılması okullarda okul sosyal hizmetinin önemini artırmıştır ve daha fazla sosyal hizmet uzmanı istihdamını sağlanmıştır (Sedlak, 1981: 3; Duman ve ark., 2014: 11).

1943'te Ulusal Ziyaretçi Öğretmenler Birliği (NAVİT), Amerikan Okul Sosyal Hizmeti Çalışanları Birliği'ne (AASSW) dönüşmüştür. 1955'te ise bu kurum diğer 6 sosyal hizmet birliği ile birleşerek Ulusal Sosyal Hizmet Çalışanları Birliği'ni (NASW) oluşturmuştur. Okul sosyal hizmetinin önemi ABD'de eyalet ve federal seviyede yapılan yasal düzenlemelerle tanınmış, 1975'de ABD'deki Ulusal Sosyal Hizmet Çalışanları Birliği (NASW) okul sosyal hizmetiyle ilgili standartları belirlemiştir. Değişen koşulları daha iyi yansıtmak için bu standartlarda 1992 ve 2002 yıllarında değişiklik yapılmıştır (NASW, 2002: 5). Okul sosyal hizmetinin geçmişi ülkemize göre çok daha eskilere dayanmaktadır.

Türkiye'de yerleşmiş bir okul sosyal hizmeti uygulaması henüz bulunmamaktadır. Okul sosyal hizmet mesleğinin görev alanına giren pek çok konu ile ilgili çalışmaları okullarda rehber öğretmenler sürdürmektedir.

Okul sosyal hizmeti ile ilgili ilk girişim 1961'de İstanbul Üniversitesi'nde medikososyal merkezin kurulmasıdır. Burada bedensel engelli öğrencilerin sağlık sorunları ile ilgilenilmiş fakat sonrasında başarıya etki eden sağlık sorunlarının yanında ruhsal problemlerde olabileceği görülmüştür. Akabinde çocuğa etki eden ve okul hayatını olumsuz etkileyen pek çok çevresel faktörün de olduğu fark edilerek psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarının istihdamı sağlanmıştır (Tan, 1992). 1968 yılında ise Ankara Gazi Lisesi Müdürlüğü okul içinde kurmuş olduğu rehberlik servisinde görevlendirilmesi için Hacettepe Üniversitesi'nden bir sosyal hizmet uzmanı talep etmiştir. Uygulama için gönderilen öğrencilerin okul içinde ve okul dışında iletişimi kuvvetlendiren çalışmaları, okul- aile- toplum işbirliğini sağlamaları anlamlı çalışmalar olarak görülmüştür (Dönümcü, 2004: 115-116).

1983'te Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu'nda okullarda gençlik çağının özellikleri olarak çeşitli kararsızlık ve ruhsal sıkıntılarda olan öğrencilere yönelik ekip çalışmasını içeren hizmetler verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Okul içinde rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinin "Okul Sosyal Hizmeti" adı altında sosyal hizmet uzmanı, rehber öğretmen, psikolog ve hekimlerin bir arada çalışmalarının sağlanarak sorunlara müdahale etmeleri ve sorunlar oluşmadan önleyici çalışmalar gerçekleştirmelerinin büyük bir önem arz ettiği ifade edilmiştir (Gökçe'den aktaran Duman, 2016: 32).

Sonraki tarihlerde okul sosyal hizmeti uygulamasından daha ziyade çocuk refahı, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları ile ilgili çalışmalara ağırlık verilmiştir. Meslek elemanlarının sayısının azlığı da bunu etkilemiştir.

Kepçeoğlu (1993) okullarda bu faaliyetleri yürüten psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin bir ekiple çalışması gerektiğini, sorunlara karşı farklı disiplinlerin bir arada çalışmasının önemli olduğunu vurgulamış ve sosyal hizmet uzmanlarının da okullarda bulunması gerektiğini ifade etmiştir.

Türkiye'de okul sosyal hizmetini konu alan ilk tez 1995-2000 yılları arasında Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda hazırlanmıştır (Duman, 2000). Tez çalışmasının ardından konu ile ilgili olarak okul sosyal hizmetinin tanınması ve yaygınlaşması adına Duman pek çok platformda konuşmalar yapmıştır.

Duman 'ın 2000 yılında doktora çalışmasını tamamlamasının ardından önerisi ile Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde “Okul Sosyal Hizmeti” dersi seçmeli olarak açılmıştır. Bugün Türkiye’de üniversitelerin Sosyal Hizmet Bölümlerinin tümünde bu ders verilmektedir. Ayrıca 1968 yılında kısa süre yürütülen ve uzun süre ara verilmiş olan MEB’e bağlı okullarda staja/uygulamaya Hacettepe Üniversitesi 3. ve 4. sınıf öğrencileri yeniden başlamıştır.

17.04.2001 tarih ve 24376 sayılı Resmî Gazetede yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği’nde Rehberlik Araştırma Merkezleri’nde sosyal hizmet uzmanının yer alması hakkında bir düzenleme yapılmıştır (MEB, 2001).

2011 yılında MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü RAM’larda görev alacak meslek elemanlarının kimler olacağı, görev ve sorumlulukları ile ilgili bir yönetmelik çalışması başlatmış ve görüşlerine baş vurmak üzere Sosyal Hizmet Bölümü akademisyenlerini de davet etmiştir. Görüşler raporlaştırılmış fakat yönetmelik Genel Müdür’ün görevden ayrılması ile çıkarılamamıştır.

14.11.2013 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanan ve o dönemde Aile ve Sosyal Politikalar olan Bakanlığın hazırladığı Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planında (2013-2017) 2016’ya kadar Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı tüm okullarda, "Sosyal Hizmet Birimleri" kurulması kararı ifade edilmiştir. Yine o dönemde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 14-16 Mayıs 2014 tarihlerinde gerçekleştirilen 6. Aile Şurasında alınan "Okul Sosyal Hizmeti başlatılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır" kararı alınmıştır. Günümüzde madde bağımlılığı, çocuk ihmal ve istismarı, okulu bırakma, suç işleme gibi sosyal sorunlar ve riskli durumlar daha fazla yaşandığı için okul sosyal hizmetine olan ihtiyaç da daha fazla ortaya çıkmıştır.

MEB 2015 yılı “Merkez ve Taşra Teşkilatı Ünvan Değişikliği” sınavı kılavuzuyla, 2015 yılı Şubat ayında ünvan değişikliği yoluyla 600 Sosyal Çalışmacı görevlendirilmesi için ilana çıkmıştır (MEB, 2015).

2015 yılında Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Okul Sosyal Hizmeti Komisyonu oluşturulmuş ve Hacettepe Üniversitesi’ne bağlı olarak Okul Sosyal Hizmeti Uygulama ve Araştırma Merkezi (HOSMER) tarihli Resmî Gazetede yayımlanan yönetmelik doğrultusunda faaliyetlerine başlamıştır. Merkez okul sosyal hizmetinin yaygınlaştırılması için MEB ile görüşmelerini sürdürmekte konferanslar düzenlemekte ve çalışmalar gerçekleştirmektedir (HOSMER Yönetmeliği, 2015).

Okul sosyal hizmeti ile ilgili tüm çalışmalara ve bilgilendirmelere rağmen 10 Kasım 2017 tarih ve 30236 sayılı resmî gazetede yayımlanan "Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği”’nde sosyal hizmet uzmanının görev tanımları kaldırılmış ve sosyal hizmet uzmanına çok daha az yer verilmesi şeklinde olumsuz bir gelişme yaşanmıştır (MEB Yönetmeliği 2017).

1.1.3. Okul Sosyal Uzmanının Görevleri

Sosyal hizmet uzmanı sosyal çalışma mesleğinin uygulayan bireylere Türkçe’de verilen isimdir. Öğrencilerin başarı düzeylerinin düşük, derse ilgilerinin yetersizlik gösterdiği

ayrıca okul içinde sosyal ilişkilerinin iyi ilerlemediği durumlarda öğrenciye yardım hizmeti sunar. Bu hizmeti sunarken öğrenci ile, onun arkadaş çevresi ile ailesi ve aile çevresi ile çalışmalar yaparak öğrencinin okul içindeki uyumunu, derslere olan ilgisini artırmaya çalışır. Öğrencinin eğitsel, sosyal ve ruhsal yönden kendini iyi hissetmesi sağlanır (Tomanbay, 1999: 185). Öğrencinin potansiyelini geliştirme ve güçlendirmeye çalışan okul sosyal hizmet uzmanları öğrenciyi merkeze alır fakat öğrencinin etrafında gelişen ve değişen tüm durumları değerlendirerek yardımcı olur.

Dupper (2013; 8) okul sosyal hizmet uzmanlarının çocukların bulundukları okulun çevresine göre hareket ettiklerini, gereksinimler doğrultusunda çalışmaların planlanmasının doğru olduğunu ifade eder. Sorunun tespitinin ardından okul sosyal hizmet uzmanları sınıf aktiviteleri, okul aktiviteleri, risk durumlarına yönelik koruyucu ve önleyici programlar hazırlamakta, öğrencilere bireysel ve grupta danışmanlık hizmeti sunmaktadır. Okul içinde diğer meslek elemanları ile işbirliği ve koordinasyonun sağlanmasında da büyük görev üstlenir. Okul idaresi, rehber öğretmen, aile, diğer bireyler, öğrenci, öğretmenler arasındaki iletişimin kurulmasını ve çocuğun yararına hareket edilmesi için atılması gerekli olan adımları planlar. Çocuğun eğitim ihtiyacının karşılanması yanında ailelerin kaygıları ile de ilgilenmek durumundadır. Çocuklar ailelerinden bağımsız düşünülemez. Ailenin risk durumlarının tespiti, ailenin risklerle ilgili endişelerinde onlara yardımcı olarak gerçekçi bilgiler sunar. Öğrenci ile ailesi arasındaki iletişimi ve paylaşımı kuvvetlendirir. Öğrencinin oturduğu ev, yaşadığı çevre, içinde bulunduğu ortamdaki arkadaşları, okul içindeki arkadaşlıkları, ailenin durumu, yaşam biçimi, refah seviyeleri göz önüne alınır. Herhangi bir kurumdan destek alınması ya da yönlendirilmesi gerekli olan durumlarda bu konularla ilgili iş ve işlemleri gerçekleştirir. Ayrıca okul içinde meydana gelebilecek içsel ve dışsal krizlerle ilgili olarak ekip çalışmaları planlayarak, kendisi de ekip üyesi olarak çalışmalar planlar. Öğrencinin gelişimi için toplantılar yapmak, kapsamlı bir değerlendirme ile rapor hazırlamak ve bunu ilgililerle paylaşmak da görevleri arasındadır.

1.1.4.Okul Sosyal Hizmeti Yaklaşımları

Okul sosyal hizmeti temelde iki yaklaşımı benimser. Bunlar “Ekolojik Yaklaşım” ve “Güçlendirme Yaklaşımı” olarak açıklanmıştır.

1.1.4.1. Ekolojik yaklaşım

Ekolojik yaklaşım değişen toplumsal dengeler, kültürel farklılıklar, aile yapısındaki değişimler vb. sebebiyle bireyin yaşadığı çeşitli problemlerin çözümü noktasında bireyin çevresi ile olan ilişkisini göz önüne alarak değerlendirme yaklaşımını önemser. Bütüncül bir yaklaşımla sorunların ortaya çıkmasına neden olan sosyal, kültürel ve politik konulara odaklanılır, risk faktörleri değerlendirilir ve temelde yatan problem ne ise bu doğrultuda bir yaklaşım sergilenir (Duyan, 2010). Ekolojik yaklaşımda bireyin içinde bulunduğu ortamdan ayrı düşünülmeden yaşadığı çevre içerisinde değerlendirilmesi üzerine kurulu bir yaklaşımdır. İçinde bulunulan sistemin etkileşim halinde olması ya da olmamasından kaynaklı problemlerin ortaya çıktığını ifade eder (Nadir, 2016).

Ekolojik yaklaşımda sadece öğrenci, çocuk bazında inceleme yapılmaz. Çocuğun eğitim hayatını sürdürdüğü okul, okul içindeki ilişkiler, ardından ailesi ile olan etkileşimi, yaşadığı çevre ve en sonunda da tüm toplumla bağlantılı olarak değerlendirmeler yapılmaya çalışılır. Ekolojik sistem duruma değil sürece odaklanır, çünkü belirli bir sürecin ardından ve o süreçte yaşananlarla birlikte bir sonuç ortaya çıkmıştır (Clancy, 1995: 40). Öğrencinin okul içindeki başarısı ya da başarısızlığı ile ilgili değerlendirmeler; çocuğun içinde bulunduğu psikolojik durumun anlaşılması için aile, toplum, kültür hep birlikte ele alınmalıdır ve anlaşılmaya çalışılmalıdır (Fisher ve ark, 2007). Sorunlar çevresel faktörler değerlendirilerek giderilmeye çalışılır.

Ekolojik bakış açısı ile çalışmaların sürdürülmesi risk faktörlerini doğru değerlendirebilmeyi ve yapılabilecek önleyici çalışmalar varsa bunların planlanmasını da sağlar. Tüm boyutları ile değerlendirilen bir sorunda başka problemlerin oluşması, genele yayılması noktasında müdahale edilip, planlı ve programlı çalışmalar sürdürülerek, problemin diğer sistemlere de sıçramadan çözülmesi sağlanabilir. Sadece çocuğa değil, problemin oluşmasına sebep olabilecek tüm çevresel faktörlere geniş bir açı ile bakılması daha kalıcı bir çözüme ve daha kapsamlı bilgiye ulaşmayı da sağlar (Dupper, 2013).

Okullarda çocuklarla ilgili yaşanan olası problem durumlarında ve çocukların her türlü potansiyellerinin geliştirilmesi adına sunulacak destek hizmetlerde çocuğun tek başına ele alınamayacağı aşıkardır. Bir problemin çözümü ve çocuğun her türlü gelişimi için aile ve çevrenin olumlu veya olumsuz etkilerinin farkında olunarak hareket edilmesi, yapılacak çalışmaların verimliliğini artıracaktır.

1.1.4.2. Güçlendirme yaklaşımı

Güçlendirme yaklaşımında bireyin yaşadığı problemler, problemin güçlüğü, bu probleme karşı verilen tepki ya da çözümü için atılan adımlarla ilgili olarak bireyin kusur, sorun, olumsuzluklarından ziyade sahip olduğu iyi yönlerine odaklanmayı içeren bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımla bireyin başarılarına, sahip olduğu kaynaklara, becerilere ve gücüne odaklanılır. Odak noktasını bireyin güçlü yönlerinden alan bir yaklaşımdır (Kondrat, 2015: 49). Bireyin elinde olan gücü fark etmesi sağlanarak ya da gücünü değerlendirmesi teşvik edilerek bireyin kendi yaşamını kontrol edebildiği, edebileceği hissini tatması sağlanmış olur (Duyan, 2010: 198). Bu sayede sorunlarla baş etme noktasında daha kendinden emin ve kontrollü olacaktır.

Güçlendirme yaklaşımı ile okul içinde her türlü problemde sorunların çözümü için birey harekete geçirilmeye çalışılır, elinde olan gücü ve kaynakları keşfetmesi sağlanarak çözüm için elinden gelen gayreti göstermesi adına heyecan duyması sağlanır (Apgar'dan aktaran Dağ, 2017: 65).

Yaşanan problemlerin kaynağına bakıldığında aslında bazı problemlerin kaynağı bilinse de değişmez gerçeklerle karşı karşıya kalınabilir. Bu durumda birey bunu zaten değiştiremeyeceği için çözüm adına çaba sarfetmek istemeyebilir. Güçler yaklaşımı sayesinde sorun ya da problem göz ardı edilmeden bireyin elinde olanların farkında olması ve bu yönünü güçlendirmesi, geliştirmesi sağlanmaya çalışılmış olur.

1.1.5. Okul Sosyal Hizmeti ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

Eğitim ve öğretim kurumları öğrencinin bütünsel gelişimini sağlamak için eğitim öğretim hizmetlerini sunmasının yanında, öğrencinin beslenme, barınma, disiplin işleri, sosyal yardım, sosyal faaliyetler alanlarında da gereken desteği almasını önemser. Çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal, sosyal olarak gelişiminin takibini yaparak, her yönüyle gelişen sağlıklı bir birey olması için hizmetler sunar (Tan, 1992; Yeşilyaprak, 2000).

Ülkemizde okul sosyal hizmeti Milli Eğitim Bakanlığının mevzuatında Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Yönetmeliğinin alt başlığında açıklanmıştır. Okul sosyal hizmeti bağımsız olarak ele alınmamaktadır. Günümüzde fiili olarak okul sosyal hizmeti yoktur, okul sosyal hizmeti uzmanının yapması gereken tüm faaliyetler rehber öğretmenlerden beklenmektedir (Dağ, 2017).

Milli Eğitim Bakanlığı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri Yönetmeliği'nde sosyal çalışmadan söz edilmektedir. İlgili yönetmelikte sosyal çalışmacı rehberlik ve araştırma merkezlerinde danışanlarla ilgili olarak verilecek hizmetlerin planlanması için gerekli sosyal, ekonomik ve kültürel bilgileri toplayan, değerlendiren ve hizmetlerin verilmesinde sosyal hizmet kurumları arasında eşgüdümü sağlayan, üniversitelerin sosyal hizmetler alanında lisans eğitimi almış personel şeklinde açıklanmaktadır. Fakat sosyal çalışmacılara sadece Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde değil okullarda da gerek duyulmaktadır (MEB, 2017).

Dünya'da okul çağı sorunlarında rehber öğretmenlerin yanında okul sosyal hizmet uzmanlarından da fazlasıyla yararlanıldığı görülürken Türkiye'de alanla ilgili gelişmeler olsa da henüz okullarda okul sosyal hizmeti bulunmamaktadır. Öğrenciye sunulacak olan öğrenci kişilik hizmetlerinde PDR hizmetleri kendi alanı ve sınırları dahilinde öğrencilere gereken desteği sunmaya çalışmakta olsa da, sosyal hizmet disiplini ilgilendiren konularda onların müdahalesini gerektiren durumlarla da karşı karşıya kalmaktadır. Fakat şu an itibarı ile PDR uzmanları sosyal hizmetin sunması gereken yardım hizmetlerini de yapmaya zorlanan bir duruma gelmiştir.

Rehberlik yönetmeliğinde PDR hizmetlerinin amacı şu şekilde belirtilmiştir: "Türk Eğitim Sisteminin genel amaçları çerçevesinde eğitimde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri temelde; öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine, eğitim sürecinden yetenek ve özelliklerine göre en üst düzeyde yararlanmalarına ve gizilgüçlerini en uygun şekilde kullanmalarına ve geliştirmelerine yöneliktir. Öğrencilere yönelik olarak düzenlenen her türlü rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri bu amaçlar doğrultusunda bütünleştirilerek verilir" (MEB, 2001). Bu hizmetler yönetmelik doğrultusunda görev yapan rehber öğretmenlerin önderliğinde yürütülse de rehberlik hizmeti sadece rehber öğretmen tarafından yerine getirilmesi gereken bir görevden ziyade yönetmelikte ve öğrenci kişilik hizmetlerinde belirtildiği üzere bir ekip işidir (Öztürk 2014). Çalışmaların başarılı bir şekilde sonuçlanmasında ve kalıcı çözümlere ulaşılmasında rehber öğretmenlerin destek alacağı meslek elemanlarına ihtiyaç vardır. İki mesleğin temelde felsefesi aynıdır. Bireyin iyilik halini artırmak, topluma yararlı olmasını ve potansiyelini geliştirebilmesini sağlamak. Rehber öğretmen ve sosyal hizmeti birbirinden ayıran ise rehber öğretmenin daha birey bazlı ve okul içinde olan problemleri çözmeye çalışması,

okul sosyal hizmet uzmanlarının ise çevreyi ve aileyi daha fazla işin içine katarak soruna odaklanmasıdır. Bu durumda iki mesleğin birlikte çalışması en başta çocuğun yararına olacaktır. Hayata karşı olan tutumu ve davranışları, sorununa olan bakış açısı ve bunu çözmeye olan gayretinde rehber öğretmen ve okul sosyal hizmetinin birlikte yürüteceği planlı ve programlı bir çalışma neticesinde çevresinden ve ailesinden kaynaklı olan her ne ise tespit edilip müdahale edilebilecek, bireysel danışmanlık süreci ile konuyu kavraması sağlanacak, gelişimi ve değişimi için sağlam adımlar atması sağlanmış olacaktır. Rehber öğretmenler karar verme, davranış değiştirme, akademik başarıyı sağlama, sosyal ve duygusal değişimlerde destek olma, kariyer gelişimi ve meslek seçimlerinde yardım hizmetlerini sunarken bunların gerçekleşmesini engelleyen ya da olumlu olarak kullanılabilir olan tüm çevresel sorunlardan ya da kaynaklardan okul sosyal hizmet uzmanı sayesinde haberdar olabilecektir. Yapılan uygulamalar bu sayede daha gerçekçi temellere oturtulabilecektir.

Ülkemizde okul sosyal hizmet uzmanlarının okullarda var olmaması PDR servislerinin rolünün mesleki rehberlik ve kariyer gelişimleri, bireyi tanımadan daha ziyade; öğrencilerin karşılaştığı ve içinde bulunduğu biyopsikososyal sorunlara çözüm üretmesi beklenen bir meslek elemanı haline gelmiştir. Son dönemde rehber öğretmenlerin yürüttüğü çalışmalara bakıldığında ihmal istismar, madde bağımlılığı, göç, kültürel sorunlar, yabancı uyruklu bireylerin uyumu, zorbalık, şiddet vb. okul sosyal hizmetini içeren konulardır.

Aktan (2018) Türkiye’de Okul Sosyal Hizmetinin Yapılandırılması kitabında okul sosyal hizmeti uzmanının görevlerini şu şekilde belirtmektedir. Sosyal ve ekonomik olarak güçlük yaşayan öğrencilere yardım, okul öncesi ve sonrasında yaşamını etki altında bırakan faktörleri değerlendirir. Aile ve çocuğu değerlendirerek çocuğun kendini tanıyan, potansiyelini geliştirebilen bir birey olmasını sağlar. Çocuğun ileriye dönük eğitim sürecinin planlamasında destek olur. Gelişim dönemine özgü ihtiyaçlarına yardımcı olunur. İhmal ve istismar vakalarında aile ve çocuğu, çevresel koşulları inceler ve yasal süreci takip eder. Okuldan kaçma, okula gelmeme durumlarında bunun altında yatan alt sebepleri değerlendirir. Tüm bu açıklamalardan da görüldüğü üzere bahsedilen okul sosyal hizmet uzmanının görev alanı içindeki tüm faaliyetler okullarda rehber öğretmenler tarafından yürütülmeye çalışılmaktadır. Rehber öğretmenler öğrencinin mesleki, kişisel ve eğitsel olarak kendini gerçekleştirmesi noktasında ona destek sunmayı hedefleyen bir meslek grubu iken çocukla ilgili pek çok problemle tek başına ilgilenmek durumunda kalmaktadır. Çocukların korunması ve refahının artırılması büyük önem arz etmektedir. Rehber öğretmenler okul içinde öğrenci, ailesi ve öğretmenlerle işbirliği halinde çalışmalarını sürdürmeye çalışır. Okul sosyal hizmet uzmanı ile pek çok ortak noktaları bulunsa da okul sosyal hizmet uzmanları çevresel ve toplumsal unsurları ve kaynakları problemlerin çözümü ve önlenmesi noktasında daha etkin kullanan ve çok boyutlu değerlendirmeye giden bir meslek grubudur. Çocuklar gelişim dönemlerinin büyük bölümünü okullarda geçirmektedirler. Tüm eğitim yaşantıları boyunca karşılaşabilecekleri pek çok durum olmasına rağmen bu konularla sadece rehber öğretmenlerin ilgilenmek durumunda kalması onların verimini de olumsuz etkileyecektir. Zira özellikle göç eden çocuklar ve aileleri, bu çocukların sınıf ortamındaki yaşadıkları,

ihmal ve istismar vakaları, ekonomik güçlük yaşayan çocuklar, madde bağımlılığı, okuldan kaçma gibi konularda kesinlikle çok geniş bir değerlendirme yapılması, dışsal faktörlerin özellikle gözden geçirilmesi gerekirken okul içinde tüm bu konularda rehber öğretmenlerden çalışmalar beklenmektedir. Mevcut durum değerlendirildiğinde rehber öğretmenlerin hizmetinin daha canlı hale gelebilmesi, çocukların ve ailelerin gereken desteği her yönden alabilmesi adına tüm bu müdahale hizmetlerinde çok disiplinli bir yaklaşım benimseyen okul sosyal hizmeti uzmanlarının aktif hale gelmesi daha verimli bir hizmetin sunulduğu okul ortamları sağlayacaktır.

Okullarda sağlıklı bir biçimde öğrenciye yönelik hizmetlerin sürdürülebilmesi için okul sosyal hizmet uzmanlarının ve rehber öğretmenlerin görevlerinin farkında olarak, işbirliği için koordineli, planlı ve programlı çalışmalar yürütmesi önemlidir. Bu doğrultuda her iki meslekte kendi görev alanını iyi bilmelidir. Meslekleri ile ilgili karşılıklı algıları çalışmalarının kalitesini etkileyecektir. Bu nedenle rehberlik servisinin işleyişi hakkında sosyal hizmet uzmanlarının da bilgi sahibi olması gerekir. Bundan dolayı bundan sonraki bölümde rehberlik servislerinin işleyişi ve rehber öğretmenlerin görevleri konusu ele alınacaktır.

1.1.5.1. Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri

Değişmekte olan çağa ayak uydurmak için çocukların pek çok farklı yönden gelişimlerinin desteklenmesi gerekmektedir. Eğitim- öğretim sistemi içerisinde eğitimcilerin bireysel farklılıkları dikkate alarak, çocuğun ilgi ve yeteneklerine, potansiyeline uygun ortamlar oluşturması ve eğitimi bu doğrultuda planlayıp programlaması gerekmektedir. Bireylerin gizilgüçleri olduğu ve bu gizilgüçlerin meydana çıkarılmasında da eğitimcilere büyük görevler düştüğü unutulmamalıdır. Her çocuk kendi içinde maksimum düzeyde geliştirilmeye gayret edilmelidir. Çocukların önemli ve değerli birer varlık oldukları ve eğitimcilerin desteğine ihtiyaç duydukları bilinerek hareket edilmeli, bu doğrultuda da dersler ve ders dışı faaliyetlerle tek yönlü değil pek çok yönden kendilerini geliştirmeleri sağlanmalıdır. Çocukların kendilerini geliştirmeye istekli olmaları, zamanlarını iyi değerlendirmeleri, verimli çalışma stratejilerine hakim olmaları, karar verme becerisine sahip olmaları, enerjilerini iyi kullanmaları, boş zamanlarını değerlendirebilmeleri noktasında yardımcı olunmalıdır (Kuzgun, 2014: 63-64). Bahsedilen bu yardımı okullardaki psikolojik danışman ve rehber öğretmenler sağlamaktadır. Okullardaki rehberlik servisleri çocukların sağlıklı bir biçimde hayata hazırlanmaları açısından oldukça büyük öneme sahiptir. Okul başarısının değerlendirilmesi, veli-öğretmen-öğrenci işbirliğinin sağlanması, tercih yolları, gelecekle ilgili plan yapma ve karar verme, problem çözme becerisi, arkadaşlık ilişkileri vb. gibi pek çok noktada öğrencilere ve velilerine yardım hizmeti sağlar (Güler, Eren ve Karabacak, 2015: 77).

IX. Milli Eğitim Şurası incelemesi neticesinde sunulan önerilerde rehberliğin amacının; bireylerin zihnen, beden ve sosyal yönlerden dengeli biçimde yetişen; okul içi ve dışında yaşadığı problemleri çözebilme becerisine sahip olan; ilgi ve yeteneklerinin farkında olarak bu yönde tercihler yapabilen, doğru öğrenim programları seçebilen, mesleğini belirleyebilen; çevresi ile iletişimde olan iyi ilişkiler kurabilen; karar verme

becerisine sahip olan; boş zamanlarını değerlendirebilen; kendisi ile ilgili görüş sahip olan kendini tanıyan ve gelişimi için elinden geleni yapan bireyler yetişmesi ile ilgili sistemli ve etkili yardım sağlamadır (MEB, 1974).

Rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri öğrencilerin eğitsel, kişisel ve mesleki alanlarda karşılaşılabilecekleri sorunları çözebilmelerinde onlara üst düzeyde yardım etme görevini üstlenir. Çocuğa sunulan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetiyle kendini tanıması, yeteneklerini keşfetmesi, olumlu ve olumsuz yanlarının farkında olması ile ilgili farkındalık kazanması sağlanır. Bulunduğu çevreyi tanıyıp öğrenerek ve çevreyi değerlendirerek kendini geliştirebileceği en iyi şekilde geliştirmeye çalışır, bulunduğu ortama göre amaçlarını, hedeflerini belirler. Aynı zamanda çevrenin kendisi ile ilgili olan algısının farkına varır, değerlendirmeleri dikkate alır. Okula uyum güçlükleri, yaşanan gelişim süreci problemleri, öğrenme problemleri, verimli ders çalışma becerileri, ilgi-yetenek ve değerlerle ilgili farkındalık, akılcı kararlar alabilme, okul ve sosyal hayatında karşılaştığı güçlükler, sınav süreci, meslek seçimi ile ilgili yardım sağlanarak bireyin eğitim öğretimden en etkili biçimde faydalanması ve kendisini en üst düzeyde gerçekleştirmesi konusunda yardım hizmeti sağlanır (Tan, 1992: 59-60; Tuzcuoğlu, 2007: 4).

Okullarda genellikle sosyal sorunlar (arkadaşlık ilişkileri, bir gruba ait olamama, grup içerisinde kabul görmeme veya sorumluluk alma vb.), duygusal sorunlar (kendine güvensizlik, düşük benlik saygısı, saldırganlık ve utangaçlık vb.), eğitsel sorunlar (başarı ve başarısızlık durumları, başarıyı etkileyen etkenler vb.), gelecek ile ilgili sorunlar (gelecek kaygısı, gelecekte ne olacağını bilememe, karar verme ve seçim yapma zorluğu vb.), okul ve öğretmenler ilgili sorunlar (öğretmen-öğrenci iletişimsizliği, okul kurallarına uyum sağlayamama vb.), meslek seçiminde yaşanan zorluklar, aile sorunları vb. problem alanlarında psikolojik danışma hizmeti verilmektedir (Tuzcuoğlu, 2007: 209). Yaşanan değişim ve gelişimler neticesinde okullarda son dönemlerde üzerinde özellikle durulan diğer konular ise akran zorbalığı, ihmal istismar, bağımlılık, yabancı uyruklu öğrencilerdir. Tüm bu konularla ilgili olarak da rehberlik servisleri çalışmalarını sürdürmektedir.

1.1.5.2. Psikolojik danışmanlık ve rehberlik çeşitleri

Rehberlik çeşitleri eğitim kademelerine göre ve problem alanlarına göre rehberlik olarak açıklanmıştır.

1.1.5.2.1. Eğitim kademelerine göre rehberlik

Öğrenciler hangi kademedede olursa olsun rehberlik ve psikolojik danışmaya gereksinim duymaktadırlar. Kademelere göre uygulanacak program, etkinliklerin çeşidi ve içeriği, ölçme araçları, bireyi tanıma teknikleri değişkenlik göstermekle birlikte, rehberlik hizmetlerinin genel amacı ve ilkeleri değişmez. Bu doğrultuda da her kademedede rehberlik hizmetleri yürütülmelidir.

Okulöncesi Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Okul öncesi eğitimi son zamanlarda önemi anlaşılan ve giderek yaygınlaşan eğitim kademesidir. Pek çok çocuk okul öncesi eğitimden yararlanmaktadır. Gelişimin sürekli olduğu ve bütünlük arz ettiği bilinmektedir

ve bu doğrultuda okul öncesi eğitim çocukların gelişimi için büyük öneme sahiptir. Çocuğun eğitim-öğretime ilk adımını attığı kurumlar olan okulöncesi eğitim kurumları erken yaşlarda çocukların eğilimlerinin, problemlerinin belirlenmesi için önemlidir ve bu noktada çocukların ve ailelerinin yardıma ihtiyaçları bulunmaktadır (Bakırcıoğlu, 2005: 262).

Okul öncesi rehberlik hizmetleri en başta çocuğun okula başlama sürecinde alışmasını, uyumunu destekleme yardımlarını içerir. Çocuğun okulla ilgili olumlu tutum geliştirmesi için okulun başlangıcında verilecek olan destek büyük önem arz etmektedir. Okula ve çevreye uyum sağlamış bir çocuğun daha sonra kurallara uyma, bağımsız çalışabilme becerisi kazanma, arkadaşlık kurma, sosyalleşme ile ilgili becerileri desteklenir. Çocuğun okulla ilgili olumlu tutum geliştirmesinin ardından öğrenme ile ilgili olumlu tutum geliştirmesi de sağlanmaya çalışılır. Çocuğun kendini tanıma yolculuğunun başladığı okul öncesi dönemde yapabildiklerinin farkında olması, sağlıklı yaşam becerileri, tehlikeli durumlarda yapması gerekenler ile ilgili farkındalığı artırılır. Ayrıca çocuk mesleklerle ilgili de bilgi edinmeye başlar. Meslekleri tanıma, mesleklerle ilgili fikir edinme ve olumlu tutum geliştirme, mesleklerin insanların hayatındaki önemi ile ilgili de kazanımlar sağlanır (MEB, 2012: 12.02.2016.). Okul öncesi dönem de rehberlik servisleri velilere çocukları ile ilgili olumlu davranış geliştirme, olumsuz davranışları azaltma, bu yaş grubunda görülen davranış problemleri, mahremiyet eğitimi, birinci sınıfa başlama noktasındaki hazır bulunuşluk düzeyleri ile ilgili de destek hizmetleri vermekte, bilgilendirme yapmaktadır. Ayrıca bağımlılıkla mücadele kapsamında da teknoloji bağımlılığı ve sağlıklı yaşam konularına değinilmektedir.

İlköğretimde Rehberlik Hizmetleri: İlköğretim rehberlik programları çocukların bugünleri ve ilerleyen yılları ile ilgili büyük bir önem arz eden hizmetlerin sunulduğu dönemdir. İlköğretim çağı çocukların birçok gelişim problemi ile karşılaştığı bir dönemdir. Okula uyum, okuldaki faaliyetler, öğrenme sürecinin gelişimi, arkadaşlık ilişkileri, sosyal çevre, akademik başarı, derslerle ilgili tutumlar, ilgi ve yeteneklerin farkına varma, olumlu alışkanlıklar edinme, boş zaman değerlendirme vb. pek çok değer temeli ilköğretim çağında atılır. Bu temelin nasıl odluğu ile bağlantılı olarak da çocuğun ileri yaşamındaki kararları, yetişkinliğindeki geçireceği süreç belirlenmiş olur. İlköğretim çağında çocuklara ve ailelere rehberlik hizmeti sunulurken öncelikle bireysel farklılıklar dikkate alınarak, her bireyin kendi özelliklerine göre değerlendirilmesi ve eğitimlerinin ve sunulacak rehberlik hizmetinin bunu göz ardı etmeden yapılması gerekmektedir. Ayrıca çocuğun erken yaşlarda ilgi ve yeteneklerinin farkına varılması sayesinde geleceğine yön verecek kararları alması sağlanacaktır. Üstün zeka ve yeteneğin tanınması da bu döneme tekabül ettiğinden rehberlik hizmetleri büyük bir öneme sahiptir. Doğru değerlendirmeler ve işbirliği ile çocuğun tanınması yapıldığında potansiyelinin gelişmesi için fırsat doğarken; farkına varılmayan öğrencilerin, yeteneklerinin körelme ve yıllar içinde kaybolup gitme tehlikesi bulunmaktadır. Rehberlik servisleri bu süreçte çocuğa kendini tanıma, ilgi ve yeteneklerinin farkında olma ile ilgili destek sunarken; aile ve öğretmenlerle işbirliği yaparak çocukların bireysel farklılıklarının göz ardı edilmesine engel olur, yapacağı çalışmalarla onların farkındalıklarına katkı sağlar. Çocuğun okul içinde karşılaştığı veya okul dışından kaynaklı farklı problemlerinin çözümü noktasında

da yardımcı olmaya çalışır. Zira çocuk bu dönemde sistemli bir yardıma ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca rehberlik servisleri sadece sorun yaşayan, problemi olan öğrencilere değil tüm öğrencilere gelişimleri ile ilgili hizmet sunmaya çalışır. Bu hizmet kalabalık okullarda zor olsa da, çalışmaların içeriğini ve planını öğrencilerin ve okulun yapısına ve ihtiyaçlarına göre belirleyerek gereken yardımı sunabilmelidir. Tüm bu değerlendirmeler neticesinde ilköğretimde rehberlik hizmetleri eğitim programına geniş faydalar sağlamaktadır (Tan,1992: 296–297).

Ortaöğretimde Rehberlik Hizmetleri: Bireyin hayatındaki önemli değişim ve gelişimlerin yaşandığı bir dönem olan ortaöğretim dönemi, daha çok 15-18 yaş grubunu kapsayan yaşlara denk gelmektedir. Bu dönem ilköğretim dönemine nazaran daha ciddi problemlerin yaşanma ihtimali olan bir dönemdir. Çocukluktan yetişkinliğe geçişin olduğu bu dönem değerlerin, tutumların değişimlere uğradığı, kimliğin belirlenmeye çalışıldığı bir dönemdir. Kimlik arayışları, bir gruba ait olma hissi ergenin yanlış kararlar almasına, kötü alışkanlıklar edinmesine sebep olabilir. Gençteki merak, arayış, heyecan ve tutkuların harekete geçmesi onu sigara, içki ve madde bağımlılığına itebilir. Fiziksel ve cinsel değişimler, sakıncalı durumlar doğurabilir. Macera tutkusu, kötü alışkanlıklar, yetersiz aile desteği, yanlış arkadaşlıklar suça sürüklenmesine sebep olabilir. Bu zamanlar kimlik arayışı ve yaşam felsefesi oluşturma sürecidir. Genç kendine uygun meslek seçimi yapmak, mesleğin gerektirdiklerini bilmek ve bu yönde eğitimini tamamlamak, eğitim için gerekli olan şartları oluşturmak, yüksek öğretim kurumlarına hazırlanmak için çalışmalar yapar. Gerek yaşanması muhtemel problemler ve karşılaşılabilecek olası sorunlar gerekse verilecek önemli kararların olması genci belirsizliğe, umutsuzluğa, kararsızlığa sürükleyebilir. Süreci sağlıklı biçimde atlatmasının zorluğu rehberliğe olan ihtiyacı doğurur. Ancak rehberlik anlayışının var olduğu ve gence çeşitli yardım hizmetlerinin sunulduğu bir ortam, bu süreci sağlıklı bir şekilde yaşamasına yardımcı olabilir. Bu dönemde bireyi tanıma çalışmaları ile öğrencinin kendi ilgi ve yetenekleri, özellikleri konusunda bilinçlenmesi ve çeşitli meslek seçeneklerini inceleyerek bir seçim yapması beklenir. Özet olarak, öğrencinin kişisel, eğitsel ve mesleki gelişimi açısından ortaöğretim döneminde rehberlik hizmetlerinin yeterli ve kapsamlı olarak sürdürülmesi gerekmektedir (Yeşilyaprak; 2004: 55–59).

1.1.5.2.2. Problem alanlarına göre rehberlik

Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri okullarda tüm öğrencileri kapsayan bir hizmet sunabilmeyi amaçlar. Rehberlik hizmetleri ile ilgili genel algı problem durumlarında ya da problem yaşayan öğrencilere verilen hizmet gibi görünse de her öğrencinin bu hizmetlerden faydalanması istenendir. Çünkü her öğrencinin büyüme ve gelişme döneminde karşılaşması muhtemel sorunları olacaktır ve bu sorunlarla baş edebilmek için desteğe ihtiyaç duyacaktır. Gelişim dönemi özelliklerine göre rehberlik hizmetleri eğitsel, kişisel ve mesleki rehberlik olarak üçe ayrılır (Özoğlu, 2007: 93).

Eğitsel Rehberlik: Eğitsel rehberlik öğrencinin öğrenmeyi öğrenmesini içeren bir hizmet türüdür ve her eğitim kademesinde aynı amaçla her öğrenciye hizmet sunmaya çalışılır. Çocuğun okulu tanıması ve uyum sağlaması, kuralların işleyişin farkına varması, oryantasyon programları, ailelere yaşanacak süreçle ilgili bilgilendirmede bulunma,

öğrencinin okula ve öğretmenine karşı olumlu tutum geliştirmesine katkı sağlama okula başlama döneminde ilk olarak sunulan eğitsel rehberlik hizmetlerindendir. Tüm kademelerde sunulan bir diğer hizmet ise verimli ders çalışma başlığı altında verilen hizmetlerdir. Öğrencinin planlı çalışma, zaman yönetimi, çalışma ortamını düzenleyebilme, etkin dinleyebilme ve not tutabilme, sınavlara hazırlanma, elindeki kaynaklardan yararlanma, sınav esnasında dikkat edilmesi gerekenler ile ilgili konular bir diğer alt başlıktır. Öğrenmeyi öğrenme, öğrenme stillerinin farkına varma, öğrenmeyi engelleyen faktörleri ortadan kaldırma ile öğrencinin farkındalığı artırılmaya çalışılır. Öğrencinin ilgi ve yeteneklerinin farkında olarak, uygun biçimde çalışma stratejisi belirlemesi, bunu sürdürebilmek için motive olması ve seçimlerinin de bu doğrultuda gelişmesi eğitsel rehberliğin hedeflenen sürecidir (MEB, 2001; Koruklu, 2019).

Eğitsel rehberlikle öğrencinin kendini öğrenme becerileri açısından tanınması, farkındalığının artması, doğru biçimde öğrenme faaliyetlerini sürdürmesi ve başarılı olması sağlanmaya çalışılır. Öğretmenlerin de çocuğun öğrenmesi ile ilgili bilgi sahibi olmaları ve rehber öğretmenle işbirliği içinde çalışmaları halinde öğrenme daha aktif ve kalıcı, çocuğun yararına bir sürece dönüşecektir.

Kişisel Rehberlik: Öğrencinin kişisel ve sosyal yönden gelişimini desteklemeyi amaçlayan hizmet türüdür. İhtiyacı olan öğrenciye psikolojik danışma hizmeti sunmak, sorunları oluşmadan önlemek için önleyici çalışmalar yapmak, sorunlarla baş etme becerileri kazandırmak, toplumla uyumu desteklemek, sağlıklı kimlik gelişimine yardımcı olmak kişisel rehberliğin faaliyetleri içinde yer alır (Taylı, 2019).

Bireyin kendini anlamasına ve kabul etmesine, günlük hayatındaki becerileri geliştirmesine, başkalarını anlayabilmesine ve sağlıklı ilişkiler kurabilmesine, aile ve toplum olgusunu anlamasına, duyarlı bir birey olmasına katkı sağlanır. İhtiyaç duyulan herhangi bir sorun alanında psikolojik danışma hizmeti sunulur, bu hizmet o öğrenciye hazır bir çözüm yolu sunmak değil, bireyin kendini değerlendirerek yaşadığı durumu anlamlandırmasına katkı sağlayarak problem çözme becerisini geliştirmektir. Bu hizmetin sunulmasında gizlilik ilkesi büyük öneme sahiptir (Koçer, 2005; MEB, 2001).

Mesleki Rehberlik: Kişinin hayatının en önemli kararlarından biri olan meslek seçimi, aceleye getirilerek ya da kısıtlı bilgiyle karara varılacak bir durum değildir. Hayatının büyük ölçüde şekillenmesine sebep olacak, etrafındaki insanların yapıları, hayat standardı, gününün büyük bir bölümünü belli bir ortamda geçirecek olması vb. hususlar göz önünde bulundurulduğunda bu karar ile ilgili rehberlik hizmeti kesinlikle elzem bir durumdur.

Bireyin meslekleri tanınması, mesleğin gerektirdiği özellikleri bilmesi, çalışma koşullarının farkında olması, mesleğin özellikleri ve kendi ilgi yeteneklerinin farkında olarak değerlendirme yapabilmesi, kendine uygun bulduğu mesleği yapmak için yapması gerekenlerin farkına varması, güncel gelişmelerden haberdar olması ile ilgili destek verilir. Bu süreç uzun bir süreçtir ve okul öncesinden itibaren gelişim dönemi özelliklerine göre yürütülmesi gereken bir psikolojik danışmanlık ve rehberlik hizmetidir (Çoban, 2015; Kuzgun, 1986; MEB, 2001).

1.2. Kariyer Gelişimi ve Kariyer Danışmanlığı Kavramları

Kariyer toplumda genel olarak yapılan iş, meslek olarak görülse de bundan daha fazla anlam ifade etmektedir. Kariyer kişinin çalışma süreciyle ilgili değildir, tüm yaşamı etkileyecek ve yön verecek konumdadır. İnsanın fizyolojik, psikolojik, sosyolojik boyutta; kişilik, kimlik, statü, rol, duygu, tutum ve davranış gibi ihtiyaçlarıyla ilişkili olduğundan, önce insana yönelik bir kavram olarak görülmelidir (Ertürk, 2011: 203; Çalık ve Ereş, 2006:3).

Seymen ve Tortop'a göre kariyer; seçilen bir işte kişinin ilerlemesi, bu ilerleme zarfında daha fazla deney, tecrübe kazanması, işle ilgili sorunlarda sorumluluk alması ve saygınlık elde ederek bireysel ve örgütsel hedeflerle bağlantılı olarak hayatı boyunca yaşayacağı ve kontrol edeceği iş deneyimidir (Seymen, 2004: 81; Tortop, 1994: 134).

Kariyer kavramı insanı pek çok yönden etkilediğinden önem kazanmaktadır. Seçilen meslek kişinin toplumsal durumunu, insanlar arasındaki statüsünü, insanlarla olan ilişkilerini, yakın çevresinin kimlerden oluşacağını belirlediği gibi, elde edilen maddi kazanç da hayat standartlarının nasıl şekilleneceğine etki eder. İş doyumu elde edebilmesi, beklentilerini ve arzularını, gereksinimlerini karşılayabilmesi, işinden tatmin olması da kariyerin insanlar üzerindeki psikolojik etkisidir. Kısaca kariyer insanı her yönüyle etkiler (Aytaç, 2005: 13).

Kariyer belli bir zaman dilimini içeren ve sonuçlanan bir süreç değildir. Kişinin mesleğe hazırlanması, o meslekte çalışmaya başlaması ve mesleği sürdürmeye devam etmesi şeklinde ilerler. Genellikle kariyerin iş bulma, mesleğe başlama ile neticelendiği düşünülse de aksine bundan sonrası için bireyin yapacaklarını planlamasını, bunları devam ettirmeye çalışmasını içerir. Kişi seçtiği meslekle birlikte aslında diğer görevlerini, sosyal hayatını, toplumdaki yerini ve statüsünü, hayat standardını da içeren bir süreci de belirlemiş olur (Erdoğan, 2003: 83; Kuzgun, 2000: 3). Kariyer ile ilgili yapılan tanımlardan yola çıkılarak kariyerin kişinin hayatı boyunca devam eden bir süreç olduğu ve tüm hayatını etkilediği düşünüldüğünde; üzerinde inceliklerle durulması gerektiği, tesadüflere, ihtimallere bırakılmadan doğru bir kariyer yolu çizilmesinin ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bireyin ilgi ve yeteneklerine, kapasitesine, potansiyeline uyan bir mesleği icra etmesi ile kişilik yapısına, özelliklerine uymayan bir mesleği icra ettiğindeki hayattan aldığı doyum, mesleğindeki verimi, çevresi ile olan ilişkilerinin aynı olmayacağı aşıkardır. Bu sebeplerle de kariyer planlaması birey ve toplum için büyük bir öneme sahiptir, üzerinde dikkatle durulmalıdır.

Kariyer planlaması ile ilgili açıklamalara bakıldığında, kişinin yaşamı boyunca yer alacağı işlerle ilgili olarak değerlerini ve ihtiyaçlarını göz önüne alarak önüne çıkan pozisyonları, görevleri en iyi şekilde değerlendirmesini, sorun çözme ve karar almayı da gerektiren, kişinin hedeflerini gerçekleştirmesini ve geleceğini planlamasını sağlayan bir süreç olduğu ifade edilmiştir. Kariyer planlama kişinin bilgi, beceri, yetenek ve güdülerini en iyi şekilde geliştirmeye çalışarak yaşamını düzenlemesini, geleceğiyle ilgili değerlendirmelerde bulunmasını ve yer aldığı pozisyonda yükselmesini sağlar (Özden,2007:6; Barutçugil, 2002: 99; Gök, 2006: 44).

Kariyer planlaması kişilerin ilgi, yetenek ve becerilerinin, o güne kadar ki birikimlerinin gelecekte kullanılması sürecidir. Birey kişisel ihtiyaçlarını ön planda tutarak önüne çıkan fırsat ve alternatifleri nasıl değerlendirebileceğini, etkili olarak nasıl karar verebileceğini öğrenir. Kişinin esnek ve gerçekçi tercihlerde bulunabilmesi için öncelikle birey kendi kendini değerlendirmelidir. Sahip olduğu bilgi ve becerilerin farkında olmalı, kendisi için önemli olan değer yargılarını dikkate almalıdır. Bu doğrultuda geleceğini güvence altına almak için seçmek istediği kariyer basamaklarını, hedeflerini belirlemeli ve yapması gerekenlerin farkında olarak harekete geçebilmelidir (Sabuncuoğlu, 2000: 148; Palmer ve Winters, 1993:134). Kariyer planlaması sayesinde birey doğru meslekte, doğru pozisyonda, verimli bir biçimde, eğitimine uygun olarak mesleğini icra edebilir. Kariyer planlaması ile bireyler gerçek potansiyellerinde çalışabilecekleri, işlerinde ve sosyal hayatlarında doyum sağlayabilecekleri için önce kendilerine, daha sonra yakın çevrelerine ve topluma faydalı bireyler olacaklardır.

Kariyer planlaması, özellikle kariyerinin henüz başında olan genç bireyler açısından oldukça önemlidir. Henüz eğitim aşamasında olan bireylerin, bilgi, beceri ve ilgilerini keşfetmeleri ve kariyer hedeflerini oluşturmaları konusunda onlara bilgi sağlayacak bir takım kariyer planlaması aktiviteleri bulunmaktadır. Kariyer hedefleri konusunda tecrübeli insanlarla konuşmak, hedefledikleri kariyer ile ilgili bilgi sağlamalarına yardımcı olacak kurslara katılmak, part-time olarak çalışmak ya da staj yapmak gibi aktiviteler onlara iş ortamı, işin gerekleri hakkında bilgi edinmeleri ve bilgi, beceri ve isteklerinin seçimleri ile ne ölçüde uyumlu olduğunu görme imkanı sağlamaktadır (Sharf, 2002: 194).

Kariyer planlama ve meslek seçimi yetenek ve becerileri, kişinin gerçekçi bir tutumla kendini değerlendirmeye niyetli olmasını ve bunu sürdürebilecek güce de sahip olması gerektiğini ifade eder. Kariyer planlaması aşamasında hedeflerin ve değerlerin birbiriyle tutarlı olması gerekir. Planlama sürecinde hedeflerin olmaması kariyer gelişiminde kararsızlığa neden olur (Kuzgun,2000). Hedeflerin doğru biçimde belirlenmesini sağlayacak, karar verme sürecinde etkili olacak kariyer danışmanlarının desteği bireyler için bir ihtiyaçtır. Kariyer danışmanlığı, okul danışmanlığının önemli bir hizmet alanı olarak karşımıza çıkar ve bireylerin kariyer gelişim sorunlarına rehberlik etmek üzere tasarlanan kişilerarası süreç olarak ifade edilebilir (Osborn ve Baggerly, 2004: 46). Kariyer gelişimi, bireyin kariyer planlamasını ve örgütün kariyer yönetimini bütünleştirmeyi bu sayede seçilen kariyere uyumun kolaylaşmasını, kişinin yeterlilik ve kendine saygı ihtiyaçlarını karşılayarak örgüte faydalı olmasını sağlayan faaliyetler bütünüdür (Erdoğmuş, 2003:14; Can, 2005: 414).

Kariyer danışmanlığı; danışmanın çeşitli teknik veya süreçlerden oluşan bir döngü içinde çalışarak, bireylerin hedeflerini tanımlama ve uygulamaya odaklandığı, kendi faaliyetlerinden sorumlu bireylere karar verme, kendini ve davranışsal seçenekleri tanıma konusunda yardımcı olduğu ve bireylerle bir arada dinamik ve işbirliğine dayalı ilişkiler içinde gerçekleşen ve büyük ölçüde sözlü iletişime dayanan süreçtir (Herr ve Cramer, 1996: 357).

Kariyerin yaşam boyu devam eden bir süreç olması ve hayatın bir kesitini değil bütünü etkilemesi itibari ile kariyer planlaması aşamasında yapılacaklar, kariyer gelişimi noktasında gereken desteği sunacak kariyer danışmanlığı büyük bir öneme sahiptir.

Kişinin çocukluğundan itibaren kariyer gelişimi ile ilgili geçirilen dönemler literatürde keşif, örgüte giriş ve kariyer başlangıcı, kariyer ortası, kariyer sonu, azalma olarak belirtilmektedir.

Keşif: Bireyin çocukluk yıllarıyla başlayıp ergenlik ve ilk yetişkinlik dönemlerini kapsayan bu süreç, kişinin yeteneğini kullanabileceği, kendisini en iyi şekilde geliştirip, iyi bir kazanç da elde etmeyi umduğu ve severek yapabileceği bir meslek arayışında olduğu dönemdir. Çocukluk yıllarında başlayan bu süreçte, çocuk sınırlı bilgiyle çevresinde bulunan kişilerin mesleklerini değerlendirmeye, televizyonda gördüklerinden etkilenmeye, ailede sevdiği ve değer verdiği kişilerin mesleklerine özenmeye başlar ve örnek alır. Ergenlik dönemindeyse mesleklerle ilgili daha gerçekçi bilgiler edinir, bu dönemde kimliğini bulmaya çalışan genç meslekleri kendi içinde değerlendirmeye başlar. İlgi ve yetenekleri belirginleşmeye başlar. İlk yetişkinlik dönemindeyse mesleki bilgiler edinilmiştir. Birey kendi yetenek ve ilgilerini, tutumlarını değerlendirerek, iyi bir kazanç elde edebileceği, severek yapabileceği işi aramaya başlar. Bu dönemde etkisi artan bir faktör ise ailedir. Ailenin ekonomik desteği ve aile üyelerinin kariyerleri birey üzerinde etkili olur. Keşif dönemi boyunca kişinin kararlarında en etkili olan faktör ise beklentileridir ve meslek seçimi de beklentileri doğrultusunda yön bulur (Özden, 2007: 31; Ertürk, 2011:212; Kök ve Halis, 2007: 11).

Örgüte Giriş ve Kariyer Başlangıcı (Kurulma): Kurulma döneminde bireyler iş arayışındadırlar kendilerine en uygun işi bulmaya çalışırlar, iş hayatının gerçekleriyle karşılaşırırlar. İşe yerleşmeyle devam eden bu süreçte, çalışmaya başlanılan örgüte kabul edilme, işe adapte olma ve tecrübe kazanma, kendini işte kanıtlamaya çalışma aşamaları yaşanır (Cenzo ve Robbins, 1996: 273). Kurulma aşamasında iki adım vardır. Deneme aşamasında kişi çalışmaya başlar ve işin içeriği ve örgütün yapısı doğrultusunda kendisinden neler beklenildiğini öğrenir, yeni durumuna alışmaya çalışır, motive edilir. Bu dönemde kişi mesleğin uygunluğunu sınamaya çalışır ve adapte olamaz uyum sağlayamaz ise iş değişiklikleri yaparak, uygun olan başka bir işi seçer. Yerleşim ve başarma safhasında ise kişi örgütü tanımış, ustalaşmaya başlamıştır, örgütte çalışanını yararı için motive etmeye çalışır. Bireyler kariyer hedeflerini belirlemeye, sağlamlaştırmaya, geliştirmeye gayret ederler. Planlar yaparlar ve bu plan doğrultusunda hareket ederek başarılı olmaya çalışırlar. Birey bu aşamada başarabildiklerini, gelişimini ve memnuniyetini ölçerek mesleğin kendisine uygun olup olmadığını değerlendirir. Hedeflerine ne kadar ulaştığını fark eder. İşle ilgili memnuniyeti arttıkça saygınlık ve bağımsızlık gereksinimleri ön plana çıkar ve bu doğrultuda kendisini ve örgütü değerlendirir. Bu dönem en üretici dönemdir (Bayram, 2008: 59).

Kariyer Ortası: Kariyer ortası dönemi 35-50 yaşları arasındaki dönemdir ve sürdürme dönemi olarak da ifade edilir. Öğrenicilik dönemi sona ermiştir, artık daha fazla sorumluluk alınır, verilen kararlar büyük önem taşır, başkalarına öğretici konumuna geçilmiştir. Hatalar cezalandırılır, başarılar ise örgüt içinde çeşitli şekillerde

ödüllendirilir. Fizyolojik gereksinimler ve güvenlik gereksinimi azalmıştır. Birey başarı, saygınlık, bağımsızlık, sorumluluk alma ve inisiyatif kullanabilme gayesindedir. Bulunulan konumun korunması gereken bir dönem olduğundan, kişi diğer çalışma arkadaşları ile rekabet halinde olabilir. Bilgilerini güncellemek, değişen ve gelişen koşullara, teknolojiye ayak uydurmaya çalışmak durumundadır. Dönemin gerektirdikleri ile baş edebilir, konumunu koruyabilirse mutlu bir şekilde mesleğini icra etmeye devam edebilir. Başarılı olunamayan ve çağın gereklerine uyamayan kişi ise kendini yeniden değerlendirmek, bulunduğu konumu, hedeflerini ve neler yapabileceğini yeniden belirlemek durumunda kalabilir (Can vd., 2001: 160; Bayraktaroğlu, 2003: 131; Bayram,2008: 61).

Kariyer Sonu: Kariyerin en uzun safhasıdır ve kariyer yaşamının son aşamasıdır. Bireyin işle ilgili bilgisi, birikimi, tecrübesi artmıştır. Artık üst düzeydedir ve öğretici konumundadır, deneyimlerini kendinden daha genç ve tecrübesiz olan çalışanlarla paylaşır. Bunun karşılığında da hürmet ve saygı görmek ister; böylece kendisiyle gurur duyar. Birey artık işinde belli noktaya geldiğinden o noktada takılı kaldığını, performansında da çok büyük bir artış görülmediğinin farkına varır. Bunu değerlendirebilen örgütler çalışanlarının iş tatminini artırmaya, motivasyonunu ve verimliliğini düşürmemeye yönelik girişimlerde bulunup faaliyetler düzenleyebilir. Bu sayede orta yaş dönemindeki çalışan işinden tatmin duymaya devam eder ve motive bir biçimde işini sürdürür (Cenzo ve Robbins, 1996: 275; Aytac, 2005: 72).

Azalma (Emeklilik): Kariyerin son yılları olması sebebiyle, bireyin performansında düşüşlerin yaşandığı, yeni hedefler ve amaçlar olmadığından kendini geliştirmeye yönelik herhangi bir girişimin bulunmadığı, fiziksel olarak henüz ayrılmamış olsa da işi ile ilgili artık geri çekilme döneminde bulunulan bir aşamadır. Bunların farkında olan kurum yöneticileri ya da idari personel de emekliliği yaklaşan kişilerle ilgili beklentisini düşürür, daha az sorumluluk verme şeklinde yaklaşım sergilemeye başlar, çünkü kişinin çabası ve motivasyonu da azalmıştır (Gürbüz ve Yaylacı, 2005:108).

1.2.1. Kariyer Gelişimi Kuramları

Kariyer gelişimi ile ilgili olarak literatürde sıklıkla karşılaşılan Ginzberg, Holland, Roe ve Super'ın kariyer gelişim ile ilgili kuramlarına yer verilmiştir.

1.2.1.1. Ginzberg ve arkadaşlarının gelişim kuramı

Ginzberg ve arkadaşları meslek seçimini bir süreç olarak görürler. Seçimin bir anda gerçekleşen bir olay olmadığını, bunun çocukluktan itibaren dürtüler ve ihtiyaçların şekillenmesi, belirlenmesi neticesinde, uzun bir dönemi kapsayacak biçimde devam ettiğini ifade ederler. Çocukluk, ergenlik ve yetişkinliği içeren bu dönemden de kolay kolay geri dönülemeyeceğini, bunun kişi için bir gelişim süreci olduğunu düşünmektedirler. Ayrıca Ginzberg, meslekle ilgili karar verme sürecini “fantezi”, “geçici” ve “gerçekçi” olarak üç dönem üzerinden değerlendirilebileceğini belirtir (Yeşilyaprak ve Kurç, 1998: 123).

Kariyer gelişiminin belirli bir yaşam kesitinden meydana gelmediği, bireyin çocukluktan itibaren geçirdiği tüm gelişim basamaklarından etkilendiği, yaşantıların,

ihtiyaçların, beklentilerin bir bütün halinde kişi üzerinde oluşturduğu etki ile meydana geldiği söylenebilir. Ginzberg ve arkadaşları bu dönemleri hayal, deneme, gerçekçi dönemler olarak ayırarak açıklamışlardır.

Hayal Dönemi: Gerçeklikten uzak bir biçimde sadece hoşlandıkları, ilgilerini çeken, yakınlık duydukları için o mesleğe ilişkin tercihlerini belirtirler. Yeteneklerinin olup olmadığını, mesleğin gerektirdiklerini bilmeden, başkalarının ne söylediğine dikkat etmeden tamamen kendi zevklerine dayalı bir tercih yapmaktadırlar, gerçeklikten uzak hayali bir tercihtir ve bunu oyunlar yoluyla da temsil ederler, oyunlarında çevrelerindeki yetişkinlerin işlerini temsil ederler. Çocukluk dönemi olması sebebiyle kendini yetersiz hisseden ocuk daha büyüklerle özdeşim kurmaya çalışır (Selçuk, 2007: 146). Çocukluk dönemi model alma üzerine kuruludur, ocuk etrafında hangi meslek gruplarından bireylerle birlikte ise bu mesleklerle ilgili fikir yürütebilir. evresinde mühendis olmayan bir çocuğun mühendislik mesleği ile ilgili bir fikri olması, bunu oyununa yansıtması, bununla ilgili hayal kurması da beklenemez. Sosyal evresinin şekillendirdiği bir dönem olarak görülebilir. Mesleğin gerektirdikleri, ona uygun olup olmama değil; çevresinde bu meslek grubundan olan birinin bulunması, onun mesleğinden olan memnuniyeti ya da aile bireylerinin belirli mesleklerle ilgili yaptıkları yorumlar ocuk üzerinde etkili olacaktır.

Deneme Dönemi: Kişinin kariyer gelişim dönemleri içerisinde en önemli dönemlerden biri olarak görülebilir. Bu dönemde ocuk artık daha gerçekçi değerlendirmeler yapabilmektedir. İlgı ve yeteneklerinin farkına varmaya başlamıştır. Zaman zaman ilgi ve yeteneklerinde değişiklikler gözlense de, yapabildikleri ve yapamadıklarını, zevk aldığı ve almadığı uğraşları, çevresinden iyi yaptığı şeylerle ilgili dönütleri daha iyi değerlendirebilecek durumdadır. Yeteneğin meslek seçimindeki öneminin ayırđına varmaya başlar. Artık ocuk yakın çevresinden daha ziyade uzak modeller üzerinden de değerlendirmeler yapmaya başlar. 15-16 yaşlarına geldiği lise döneminde ise daha mantıklı daha realist çıkarımlar da bulunabilir. Zira seçilecek mesleğin imkanları, sosyal statü durumu, maddi olanakları, saygınlığı, çalışma koşulları ve saatleri, hazırlık aşamaları ile ilgilenmeye ve kendi ilgi-yetenekleri ile örtüşüp örtüşmediği konusunda düşünmeye başlar (Kuzgun, 2000: 148; Kuzgun, 2009: 148; re, 2014: 208). Lise eğitim döneminde tekabül eden bu dönem niversite eğitiminin yaklaşmakta olması, hayatının önemli kararlarından birinin alınma zamanları olması itibariyle önem arz etmektedir. Bu süreçte çocuğa ilgi ve yeteneklerinin farkına varmasında yardımcı olunur, meslekler ve mesleklerin gerekleri ile ilgili yeterli bilgi sunulur, meslek elemanları ile bir araya gelmesi sağlanır, çocuğun kendini tanıması noktasında danışmanlık yapılır, yapacağı seçimler üzerinden sağlıklı değerlendirmeler yapması noktasında destek olunabilirse kariyer gelişiminin belki de en önemli basamağı en verimli biçimde geçirilmiş olacaktır.

Gerçekçi Dönem: Gerçekçi dönem niversiteye giriş döneminde denk geldiğinden daha ciddi bir süreçtir. Zira bu dönemde meslekler ile ilgili değerlendirmeler daha gerçekçi bir biçimde yapılır, seçilmesi düşünülen mesleklerin sayısı daralır ve kişi meslekle ilgili alınacak eğitim ve hazırlık aşamasında neler yapması gerektiği ile ilgilenir. Birey kendisi ile ilgili gerçekçi değerlendirme yaparak seçim sürecini doğru biçimde geçirmeye çalışır (Tan ve Baloğlu, 2013: 129). Birey için kararların daha çok netleştiği, şekillendiği bir

dönem olarak görülebilir. Bu kararlar da aslında ileriye dönük tüm hayatının nasıl şekilleneceği ile ilgili de bir adım atılmış olur. Üniversite sınavına hazırlık sürecinin stresi, yoğun çalışma temposu, sınav süreci, tercih dönemi ve üniversite eğitim zamanı düşünüldüğünde kişinin hayatının en önemli kesitlerinden biri olarak görülebilir.

1.2.1.2. Holland'ın kariyer kuramı

İnsanlar kişisel özellikleri ve içinde bulundukları çevrenin birbiri ile tutarlı olmasını isterler. Bu sebeple de bireysel özelliklerine uygun bir çevre ararlar. Böylece davranışlar da içinde bulunulan ortamın şartları ve bireyin kişiliği ile oluşur. Holland geliştirdiği mesleki yönelim testi ile kariyer kuramını açıklamıştır. İnsanların farklı özelliklerde altı kişilik tipine sahip olduğunu ve her bireyin bu tiplerden birinin özelliğini daha baskın taşıdığını ifade etmektedir. Böylece hangi özellik grubu daha baskın çıktıysa ona uygun mesleğin seçilebileceği ile ilgili fikir sahibi olunur ve kariyer gelişimine katkı sağlanır (Üre, 2014: 209). Holland'ın kariyer kuramı kariyer gelişiminde zorlanan, karar vermekte güçlük çeken, kendini yeterince tanıma noktasında kısıtlılıkları olan bireyler için farkındalık yaratıcı bir çalışmadır. Test sayesinde kariyer planlama noktasında daha somut bir veri elde edilmiş ve kişi yönelimleri ile ilgili aydınlanmış olur.

Holland kuramında altı kişilik tipinden bahseder. Bu kişilik tiplerinin belirleyici özellikleri literatür incelendiğinde şu şekilde karşımıza çıkmaktadır (Kuzgun, 2002: 114; Özyürek, 2013: 98; Çoban, 2015: 137-138; Yeşilyaprak, 2004: 201).

Gerçekçi tipleri betimleyen özellikler geleneklerine bağlı, iç görüşü zayıf, doğal, pratik, olaylara kendini kaptırmayan bireylerdir. Daha çok kas faaliyetine yönelik, mekanik işlerden hoşlanmaktadır. Sözel etkileşim ve sosyal beceri gerektiren durumlarda bulunmaktan hoşlanmazlar. Bu tarz faaliyetleri sıkıcı bulurlar ve başarılı da olamazlar. Erkeksi, güç gerektiren, makine ve aletle ilgili olan işleri severler. Bunun yanında bitki ve hayvanlarla da meşgul olmayı severler. Problemlerin çözümü noktasında ilişkiler ve iletişim değil de gerçekçi ve pratik yolları kullanmayı tercih ederler.

Araştırmacı tipler gözlem yaparak, bilimsel bilgiyi kullanarak, eleştirel bakış açısı ve analitik düşünme becerileri ile problemlerini çözmeye çalışırlar. Soyut kavramlarla uğraşmayı severler. Beden gücünden daha ziyade zihinsel güçlerini devreye sokmayı severler. Popülerliği, ön planda olmayı sevmeyenler, insanlarla etkileşim halinde olunan işlerden hoşlanmazlar. Mantıklı, akılcı, entelektüel, yöntemci, sabırlı, zeki, iç görüşü sahibi, titiz ve bağımsız tiplerdir.

Sosyal tipler insanlardan, insanlarla birlikte olmaktan, iletişimden ve etkileşimden hoşlanırlar. Sorunlarını da sosyal ilişkilerini kullanarak, empati yaparak çözerler. Teknik ve mekanik işlerden daha ziyade insanların yoğun olduğu, ilişkilerin ön planda olduğu işlerle uğraşmaktan hoşlanırlar. İçten, samimi, dost canlısı, empati becerisi gelişmiş, yardımsever, paylaşımcı, cömert, sıcakkanlı, ikna edici, işbirliğine yatkın, kibar insanlardır.

Geleneksel tipler özdenetimleri yüksek, tutarlı ve kuralcı bireylerdir. Emir almaktan gocunmazlar itaat ederler ve kendileri de gerektiğinde emir verirler. Kontrolü, kuralları, düzen ve tertibi severler. Karmaşadan, spontane gelişen işlerden hoşlanmazlar.

Hesaplama yapma, ayrıntılarla uğraşma, irdeleme gibi faaliyetlerde bulunmayı severler. Esnek bir yapıya sahip değildirler, değişen durumlara uyum sağlamakta güçlük çekerler. Otoriter, mükemmeliyetçi, işine bağlı, planlı programlı, dengeli, hayal gücü zayıf bireylerdir.

Girişimci tipler başkalarını ikna etmeye yönelik, sosyal eğlendirici etkinlikler içinde olmayı severler. Bilimsellik, kurallar, otorite, planlı ve programlı çalışmadan hoşlanmazlar. Daha çok fevri ve özgür olmayı tercih ederler. Becerikli, atılgan, macera seven, hırslı, enerjik, uzlaşmacı, iyimser, konuşkan, dikkat çekici bireylerdirler. İkna kabiliyetlerini kullanarak, insanlara liderlik ederek faaliyetlerini sürdürmeye çalışırlar.

Sanatçı (Artistik) tipler hayal gücü yüksek, yaratıcı bireylerdir. Estetik faaliyetleri severler. Sistem, düzen, kural, otorite değil; özgürlük, rahatlık ön plandadır. Bağımsız, duygusal, tutkulu insanlardır. Sistematik olmayan faaliyetleri yaparlar. Sanatsal ürünler, formlar meydana getirirler. Kendilerini bu şekilde ifade ederler.

1.2.1.3. Roe'nun kariyer kuramı

Hayatın ilk yıllarındaki yaşantılar, hangi ihtiyacın öncelik kazanacağını ve ya hangisinin diğerine göre daha güçlü olacağını belirler. Bu yönelişler hayatın ilk yıllarında bilinçdışıdır ve yetişkinlikte de bilinçdışı kalabilir (Yeşilyaprak ve Kurç, 1998: 130). Klinik psikolog olan Anne Roe, araştırmalarının sonucunda erken çocukluk yaşantılarının kariyer davranışını etkilediğini öne sürmüştür. Özellikle anne babaların tutumlarının belirleyici olduğunu savunmuştur. Anne baba tutumlarından olan aşırı koruyuculuk ve fazla beklenti içinde olma, soğuk davranma ihmalkar olma, aşırı kabul etme ve serbest bırakıp sürekli destek verme durumlarının çocukları kararları noktasında etkilediğini düşünmektedir. Ebeveynlerin geliştirmiş oldukları tutumlar çocuklarına karşı davranışlarını, onların ihtiyaçlarını fiziksel ve psikolojik yönden nasıl karşılayacaklarını belirler. Ayrıca çocukluk çağındaki yaşantılar ve doyurulmamış ihtiyaçların ilerleyen yıllarda meslek seçimine etkisi olduğunu iddia eder. Çocuğun bu dönemdeki ihtiyaçlarından sağladığı doyumun düzeyi ileriki yıllarda seçeceği mesleği etkiler (Yeşilyaprak, 2004; Niles ve Bowsbey, 2013: 63). Bu kuramda bireyin mesleki yönelimlerinde aile ortamlarındaki sevgi ihtiyacının ne kadar karşılandığı ve doyumun ne kadar sağlandığı etkili olur görüşü hakimdir. Ailede sevgi doyumunu sağlanamadığında ilerleyen yaşlarda bireyin meslek seçimi yaparken obje ve insanlarla ilgili olan meslek dallarına yöneldiği savunulur (Ültanır, 2000: 70).

Roe'nun kariyer kuramı değerlendirildiğinde kariyer gelişiminin neredeyse doğumdan itibaren başladığı, ebeveyn tutumlarının, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki ve iletişimden etkilendiği ve bunların ilerleyen yıllarda mesleki yönelimler ve mesleki gelişimde büyük bir etkisi olduğu, bununla birlikte erken dönemlerden itibaren kariyer gelişimine önem verilmesi gerektiği ortaya konulmaktadır.

1.2.1.4. Super'ın kariyer gelişim kuramı

Super kuramında insanların bebeklikten itibaren kendileri ile ilgili bir algı geliştirmeye başladıklarını ve bunun bireyin yaşamı boyunca devam eden bir süreç olduğunu ifade eder. Kişi yaşamı boyunca pek çok farklı durumla karşı karşıya kalır ve pek çok farklı

deneyim yaşar. Yaşanan her olay, çeşitli etkinlikler, farklı durumları deneme ve tecrübe etme, çevresel koşullar benlik algısının oluşmasında etkilidir. Kişiler çeşitli etkinliklerle ve çabalarla neler yapabildiklerini keşfetmeye başlarlar. İlgi ve yeteneklerinin neler olduğu ile ilgili fikir edinirler. Ayrıca gösterdikleri tepkiler ve gerçekleştirdikleri davranışlar karşısında çevrelerinin onlara nasıl yaklaştığını gözlemlerler. Bu sebeple de bireyin kariyer gelişimi esnasında bireysel özellikleri olan yetenek alanları, ihtiyaçları, mesleki ve kişisel değerleri, yaşamdaki gayelerinin yanında çevresel özellikler de etki eder. Bunların içinde ailenin kişiden beklentileri, anne baba tutumları, ailedeki kişilerle özdeşleşme, bireye yaşamı içinde atfedilen roller, aile içi iletişim ve ilişkiler, akran grupları, okul yaşamı, medya sayılabilir. Tüm bu özelliklerin birleşimi ile bireyin benlik kavramı oluşur ve kariyer gelişimine yön verir. Super da bu düşüncelerinden yola çıkarak kariyer gelişiminin bireyin doğumundan ölümüne kadar olan bir süreç olduğunu ifade etmektedir (Super, 1990) ve bu süreçleri şu şekilde açıklar:

Büyüme Evresi (Doğumdan 14. Yaşa Kadar): Çocuklar önce merak duygusuyla çevrelerinde olan şeylerin farkına varmaya çalışırlar. Öncelikle en yakınlarındaki kişilerin mesleklerinden haberdar olur ve bu doğrultuda da o mesleklere yönelir ve o meslekleri seçeceklerini söylerler. İlk yıllarda tamamen özentî ve çevrenin etkisi kararlarda ön planda iken çocuk büyüdükçe daha gerçekçi değerlendirmeler yapmaya başlar ve seçiminde para, toplumdaki saygınlık göz önünde bulundurulmaya başlanılır. Zamanla karar verme becerileri gelişir, şimdiki kararlarının ileride kendilerini nasıl etkileyeceğini de düşünmeye başlarlar (Çoban, 2015: 142).

Araştırma (Keşfetme) Evresi (14-24 yaşlar): Araştırma dönemi 14-24 yaşları arasını kapsar. Bireyin çalışma düzeni, başarıları, bireysel özellikleri, ileriye dönük tahminleri ile kendisiyle ilgili olası durumu hakkında düşünmeye başlar. Bu doğrultuda etkinlikler yaparken, bu etkinliklerde ne kadar başarılı olabileceğini de düşünmeye başlar. Bu dönemde kişi sahip olduğu özellikleri göz önünde bulundurarak kendine uygun bir meslek tercihi yapmaya çalışır. Bu süreçte mesleğin gerektirdiği eğitim tamamlanır, eğitime ve kişinin özelliklerine uygun meslek pozisyonu temin edilir, bu sayede seçim tamamlanmış olur (Özyürek, 2013: 214). Bu dönem kendi içinde geçici, geçiş, sınama ve izleme alt basamaklarına ayrılmaktadır. Geçici dönem (14-17 yaş) sık sık karar değişikliklerinin olduğu, deneme yanılma yolu ile kararların sınıandığı basamaktır. Bu esnada ilgi, gereksinim, yetenek ve değerler göz ardı edilmeden kararlar alınmaya çalışılır. Geçiş basamağı (18-21 yaş) belirlenen meslekle ilgili gerekli eğitimin alınmaya başlandığı, meslekle ilgili kişinin donanımını artırmaya çalıştığı dönemdir. İşe başlanılır ve birey bu sayede verdiği kararı daha gerçekçi değerlendirmeye ve benliğine yerleştirmeye başlar. Sınama ve izleme basamağı (22-24 yaş) mesleğe uygun eğitim tamamlanır ve kazanılan bilgi ve yeterlilikler uygulanmak üzere mesleğe başlanılır. Alınan eğitimle, meslek hayatındaki roller arasında uyum sağlanmaya ve durum değerlendirmesi yapmaya başlanılır (Yeşilyaprak ve diğer., 1998: 126 ve Kuzgun, 2002: 111).

Yerleşme Evresi (25-44 yaşlar): 25-44 yaşları arasını kapsayan bu dönemde mesleğin gerektirdikleriyle kendi benliğine uygunluğunu değerlendirmeye başlar. İlgiğine yönelik bir işe yerleşti ise artık işinde mutlu olmaya çalışır. Eğer işinde aradığını bulamamışsa iş

değişiklikleri yaparak kendine uygun olan işi bulmaya çalışır. Ardından mesleğinde ilerlemek, güvenilir ve başarılı bir çalışan olmak ister. Daha fazla sorumluluk almaya başlar, daha yüksek ücret sunan pozisyonlara geçmeye çalışır (Super, 1990: 198).

Koruma Evresi (45-64 yaş): 45-64 yaşları arasını kapsayan bu dönemde birey artık olgunlaşmıştır ve bu aşamada mesleğini korumaya, işinde kalıcı olmaya çalışır. Bu aşamada genel olarak bireyin umutlarını gerçekleştirmesi ve doyuma ulaşması mümkündür (Super, 1990: 198).

Çöküş Evresi (65 yaş ve sonrası): 65 yaş ve sonrasını kapsayan bu dönem daha önceki performans ve gelişimin artık gösterilmekte güçlük çekildiği, çalışma gücünün azaldığı, emeklilik ile ilgili düşüncelerin belirdiği dönemdir. Tecrübeleri ve bilgileri doğrultusunda emeklilik sonrasındaki hayatları ile ilgili planlar yaparlar (Niles ve Bowlsbey, 2013: 52).

2. BÖLÜM ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLAR VE ÜSTÜN YETENEKLİ ÇOCUKLARA REHBERLİK

2.1. Üstün Zekalı/Yetenekli Çocuklar

Zeka tanımında olduğu gibi üstün zeka ile ilgili de pek çok tanımlama yapılmıştır. Ataman üstün zekalı çocuğu, “Genel zihinsel işlevlerde, özel akademik alanlarda, yaratıcılık ya da üretici düşünmede, önderlikte ve güzel sanatlarda olağan çocuklardan çok daha yüksek yeterlik ve yapım gücü gösteren ya da gizil gücüne sahip olan çocuklar olarak” tanımlamıştır (Ataman, 1997: 230). Üstün zekalı veya yetenekli çocuklara eğitim hizmeti sunan Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesine göre ise “Üstün veya özel yetenekli çocuk, özel akademik alanlarda veya zeka, yaratıcılık, sanat ve liderlik kapasitesi yönüyle yaştlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenen çocuk” olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2009). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere çoğunlukla üzerinde durulan çocuğun akranlarından fark edilebilir biçimde performans, yetenek, düşünme becerisi gibi alanlarda üstünlüğünün bulunmasıdır.

2.1.1. Üstün Zeka/Yetenek Kavramı

19.yüzyılın sonlarına dayanan zeka ile ilgili ilk araştırmalar, Sir Francis Galton’un zekayı ölçme girişimi ile devam eder. Galton testler üzerinden zekayı ölçmeye çalışmış, zekayı bir potansiyel olarak değerlendirmiş ve duyularında bunun temeli olduğu varsayımı üzerinden hareket etmiştir. Sonrasında James McKeen Cattell’in zeka testi kavramını ortaya koyar ve kişisel farkları incelemek üzere üniversite öğrencileri üzerinde değerlendirme yapar (Atkinson vd., 1990: 430; Çelik,1998: 7).

Günümüzde bilinen şekli ile IQ testi ile ilgili ilk çalışmalar ise Fransa’da eğitim bakanlığının normal sınıflardaki başarısız olan öğrencileri tespit etmek ve bu öğrenciler için özel eğitimler vermek amacıyla Alfred Binet’i görevlendirmesi ile başlar. Binet ve öğrencisi Theodore Simon (1873-1961) Binet-Simon zeka ölçeğini yayımlamıştır. Bu test ile normal ve gelişimsel olarak geri olan çocukların ayırt edilmesi, bilişsel yeteneklerin ölçülmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca Binet zekayı karmaşık bir kavram olarak gördüğünü, rakamlarla net ölçümlerin yapılabileceği bir durum olmadığını, doğuştan gelen ya da değişmesi imkansız olmayan bir şeyin ölçümü olarak görülemeyeceğini belirtmektedir (Eriş, 2008: 64). 1916’da Amerikalı Lewis Terman bu testi normal ve üstün zekalıları ayırmak için Stanford-Binet Intelligence Scala adıyla insanlığın hizmetine sunmuştur. Daha sonraları ise şu an en yaygın olarak kullanılan “Weschler Intelligence Scala For Children” kullanılmaya başlanmıştır (Akarsu, 2001: 9).

Selçuk (2007: 75) zekayı “yeni ve şaşırtıcı durumlarda çevreye uyum yapabilme, soyutlama ve problem çözme gücü olarak” tarif etmektedir.

Psikoloji sözlüğünde zekanın tanımına bakıldığında:

Zeka psikolojide herkesin ne olduğunu bildiğini sandığı, ama hiç kimsenin tek, nihai, işlemsel bir tanım üzerinde anlaşılamadığı bir terimdir. En genel anlamıyla soyut düşünme, kavrama, problem çözme, bildiklerini yeni durumlara uygulama, akıl yürütme, bellek, geçmiş deneyimlerden kazanılan bilgileri

kullanma vb. de dahil olmak üzere zihinsel yetilerin toplamıdır (Budak, 2005: 848).

1920'lerin başında Lewis Terman ve çalışma arkadaşları üstün zeka ile ilgili ilk çalışmaları yapmaya başladılar. Çalışmalarında üstün zekayı daha çok akademik olarak yetenekli olma şeklinde görmüşler ve zeka testinde diğer bireylerden ayrılarak en üst %2'lik dilime giren kişilerin üstün zekalı olarak adlandırılacağını ifade etmişlerdir. 1971 yılında da ABD Kongresinde üstün zeka tanımı yeniden genişletilerek yapılmış ve akademik yeteneğin yanında başka özelliklerin de bulunduğu ifade edilmiştir. Üstün zekalı bireylerde yaratıcı ve üretken düşünebilme, liderlik yeteneğine sahip olma, genel zihinsel yetenek ve güzel sanatlarla ilgili yetenek gibi özelliklerden de bir ya da birden fazlasına sahip olarak, potansiyel gösteren bireyler oldukları ifade edilmiştir (Morris, 2002: 325).

Psikoloji sözlüğünde üstün zeka “popülasyonun %15 ‘inin sahip olduğu keyfi bir genel zeka kategorisi olarak nitelendirilir. IQ’su 120 ve üstünde olanlar bu kategoride değerlendirilir” (Budak, 2005: 797).

“Gelenekçi yaklaşımlara göre üstün zeka, standartlaştırılmış zeka testlerinde belirlenmiş kriterlerin üstünde performans sergileyebilmedir. Bu kriter genel olarak 130 ve üzerinde puan alabilmektir” (Sak, 2011: 4).

Lovecky (2004) farklı tanımların ortak noktalarına bakıldığında, kronolojik olarak kendi yaşındaki çocuklarla karşılaştırıldığında bir ya da birden fazla alanda daha yüksek performans gösteren ya da gösterme potansiyeline sahip olan; aileden, toplumdan ve eğitim ortamında sosyal ve duygusal desteğe ihtiyaç duyan çocukları üstün yetenekli olarak tanımlamaktadır.

Zeka ve üstün zeka ile ilgili araştırmacıların pek çok tanımı bulunmaktadır. Çok çeşitli boyutları olan ve net bir biçimde ölçümün mümkün olmadığı zeka üzerinde fikir yürütülmeye devam edilecek bir durumu doğurmaktadır. Belirli alanlarda yetenekli olma durumu, yeteneğe eşlik eden yaratıcılık ve liderlik gibi özellikler de zeka potansiyeli içinde değerlendirmeye alınmaktadır.

2.1.2. Üstün Zeka/Yetenek Modelleri

Üstün zeka/yetenek kavramıyla ilgili en fazla kabul gören yaklaşımlar; Renzulli’nin Üç Halka Kuramı, Sternberg ve Zhang’ın Beşgen Kuramı, Gagne’nin Ayrımsal Üstün Zeka ve Yetenek Modeli, Tannenbaum’un Yıldız Kuramı’dır. Bu kuramlarla üstün zeka ve yetenek kavramları farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. Üstün zeka kuramlarında etkili olan bileşenlerin özellikleri tanımlanarak, birleşiminden oluşan üstün zeka ve yetenek modelleri bu doğrultuda açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.2.1. Joseph Renzulli’nin üç halka kuramı

Renzulli, kuramında üstün zekalılığı beceri, yaratıcılık ve görev sorumluluğu boyutlarında tanımlayarak “üç özellik “kümesinden bahsetmiştir (Gerrig, 2012: 278). Renzulli (1986) ve Callahan (2000) bu üç özellikten göreve bağlılığı kişinin motivasyonunun yüksek tutarak görevini sürdürmeye gayret etmesi, bitirmek için çaba

göstermesi ve yarım bırakmaması, o işi başından sonuna dek sürdürme kabiliyeti; görev tanımı ne ise ve nasıl sonuçlanması gerekiyorsa o şekilde tamamlaması olarak açıklanır. Ortalama üzeri kabiliyet diğer bireylerle kıyaslandığında kişinin o alanda fark edilir bir potansiyeli olması, diğerlerinden daha kabiliyetli olması anlamına gelir. Yaratıcılık ise bireyin özgün düşünmesi, fikir üretebilmesi, sabit fikirli olmama ve farklılıklara açık olup bunları değerlendirebilme, esnek düşünce yaklaşımı sergileme anlamına gelir. Ayrıca yaratıcılık özelliği olan bireyler yeni fikirler oluşturabilir ve bu fikirleri farklı problemlerin çözümünde kullanıp değerlendirebilir.

2.1.2.2. Robert Sternberg ve Zhang beşgen kuramı

Sternberg ve Zhang (1995) kuramlarında beş kriterden bahseder ve bu kriterlere uyan bireylerin üstün yetenekli bireyler olarak tanımlanabileceğini söyleyerek, bu kriterleri şu şekilde açıklarlar: Yaşıtlarına göre başka alanlarda daha iyi performans gösterme durumu üstünlük olarak adlandırılır. Nadirlik bu özelliğin çoğunlukta görülmemesi, karşılaşma sıklığının az olması anlamına gelir. Üretkenlik üstün yetenek sahibi olunan alanla ilgili üretime geçebilme, üretebilme özelliğini taşıma şeklinde ifade edilir. Son olarak tüm bu üstün yetenekli olma durumunun testlerden geçerek yada bir ürün meydana getirilerek kanıtlanmasını ve üstün yetenekli olma durumunun toplum tarafından değer görmesini ifade eden kanıt ve değer kriterleridir. Bu beş kriteri karşılamak üstün yetenekli olarak adlandırılmayı sağlar.

2.1.2.3. Robert Gagné'in ayrımsal üstün zeka ve yetenek modeli

Üstün zeka ve üstün yetenek kavramları genellikle birlikte kullanılıp tek bir kavram gibi ele alınırlar. Fakat iki ayrı kavram olarak değerlendirildiklerinde üstün zekanın daha ziyade ölçülmüş zeka potansiyeli olarak değerlendirildiği; üstün yetenekliliğin ise müzik, sanat, dans veya spor gibi performans sergilemeye dayalı alanlarla ilişkilendirildiği söylenebilir (Üstün Zekalılar Enstitüsü, 12.12.2013).

Gagne (1996) yeteneğin zaman içinde gözlemlenerek tespit edilebilir bir durum olduğu, yeteneğin; akademik, teknik, sanatsal, kişilerarası ilişkiler ve sportif alanlardaki başarı ile ilgili olduğu görüşündedir. Üstün olma durumunun ise erken yaşlardan anlaşılabilir olduğunu, önceden kestirilebileceğini söylemektedir. Üstünlüğü zihinsel, algısal/motor veya yaratıcı alanlarla ilişkilendirmektedir. Gagne (1996) bazı özelliklere sahip olmanın üstün olmaktan yetenekli olmaya doğru geçişte önemli olduğunu iddia ederek, bunların kişinin fiziksel ve psikolojik özellikleri, motivasyon düzeyi, eğitimi, sosyal çevresi ve ailesi olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Gagne yeteneğin daha kolay değerlendirilebildiğini fakat üstün olmanın değerlendirilmesi konusunun hala tartışılır bir konu olduğunu belirtmektedir.

2.1.2.4. Abraham Tannenbaum'un yıldız kuramı

Tannenbaum, üstün yetenek potansiyelini gerçekleştirebilmek için gerekli olan beş faktörden söz etmektedir. Bunlar üstün genel zeka, ayırıcı özel yetenekler, zihinsel olmayan faktörler, çevresel faktörler ve şans faktörleridir. Tannenbaum bu faktörleri bir yıldız şeklinde düzenlemiştir. Dolayısıyla bu model "Tannenbaum'un Yıldız Kuramı" olarak adlandırılmaktadır (Reis, 2005: 228; Mönks ve Mason, 2000: 147). Tannenbaum'a

göre (1986) bu faktörler tek tek bir şey ifade etmezler bir bütün halinde anlamlıdır. Birinin eksik olması bütünü etkileyecek ve üstün zeka kavramını ifade edemeyecektir. Yani dördünün olması beşinci olmadan bir şey ifade etmez (Tannenbaum'dan aktaran Demirel ve Sak, 2011: 64).

Tannenbaum kuramında IQ'nun belli bir puan aralığının üstünde olması gerektiğini fakat abartmaktan da kaçınmak gerektiğini ifade eder. Bir alanda diğer ilgi ve yeteneklerine göre daha belirgin yetenek göstermesi durumu yıldız kuramı içindeki özel yeteneği ifade eder. Zihinsel olmayan faktörlerden kastettiği ise bireyin psikolojik faktörleridir. Sorumluluk alma duygusu, azmi, sabırlı olması, içten denetimli olması vb. kişinin psikolojik özelliklerini içerir. Doğumdan itibaren çocuklar pek çok uyarana karşılaşırlar. Burada ayırıcı olan ise ne kadar fazla çeşitlilikte uyarana karşılaştığıdır, çünkü bireyler karşılaştıkları uyarıların çokluğu ile orantılı bir biçimde yeteneklerini geliştirebilmektedirler. Şans faktörü ise bireyin var olan yeteneğini gösterebileceği, ortaya koyabileceği bir durumun gelişmesi, bunun için ortam oluşması hali olarak tanımlanmaktadır (Öznacar ve Bildiren, 2012: 7).

2.2. Üstün Zekalı/Yetenekli Çocukların Özellikleri

Üstün zekalı çocukların erken dönemde gösterdikleri özellikler vardır. Bebeklikte olağan dışı ataklık, uzun dikkat süresi, yüksek faaliyet düzeni, keskin gözlem yapma, muhakeme becerisi, aşırı merak duyma, erken ve olağanüstü dil gelişimi, yüksek derecede öğrenme yeteneği, uykuya daha az ihtiyaç duyma, olağanüstü hafıza, aşırı duyarlılık, gelişimsel dönüm noktalarında daha hızlı ilerleme, sayılar, bulmacalar, yapboz ile oyun yeteneğini geliştirme, problem çözme, mükemmeliyetçilik, kitaplara aşırı ilgi duyma görülen özelliklerindendir (Smutny, 1998: 24).

ABD'de hükümetin üstün yeteneklilerle ilgili politikasını belirlemesi amacıyla hazırlanan ve o tarihlerden bu zamana kadar pek çok eyalette uygulanarak bir standart haline gelen ve Marland tarafından 1971 yılında hazırlanan Marland raporuna bakıldığında ise üstün yetenekli çocukların diğer çocuklardan ayrılan ve üstün olan pek çok özelliği bulunması sebebiyle normal sınıflardaki uygulanan eğitim programlarının aksine, bunun ötesinde onların kendilerini geliştirmelerine ve topluma faydalı olmalarına olanak sağlayacak farklılaştırılmış öğrenme yaşantılarına ihtiyaç duydukları belirtilmiştir. Üstün yeteneklilerin; genel zihinsel yetenek, akademik alanda belirli konularda kabiliyet, yaratıcı düşünme becerisi, görsel ve performans sanatlarında yetenek, psikomotor yetenek alanlarından bir ya da bir kaçında diğerlerine göre ayrılan bir performansa sahip oldukları belirtilir (Marland, 1971).

Üstün yetenekli çocukların genel manada en dikkat çeken fark edilir özelliklerine bakıldığında pek çok araştırmacının ifade ettiği (Ataman,2004b; Kargı ve Akman, 2003; MEB 1.Özel Eğitim Konseyinde, 1991; Çağlar, 1972; Stuart ve Beste, 2011; Silverman, 1993; Harrison, 2004) bu çocukların sözcük dağarcıklarının geniş olduğu, sözcükleri kullanmada ve anlamlandırmada yetenekli oldukları, muhakeme becerilerinin gelişmiş olduğu, fikirleri açık ve net biçimde ifade edebilme, eleştirel düşünme becerisine sahip oldukları, başkaları ile ilgili eleştiride bulundukları gibi kendileri ile ilgili özeleştiri yapabildikleri söylenmektedir. Bir işe dikkatini verme ve tamamlama konusunda da diğer

bireylerden farklılık göstermektedirler. Dikkati toplama, güçlü bir konsantrasyon, keskin gözlem yeteneği, tetikte olma, uzun süre odaklanabilme özellikleri de bulunmaktadır.

Üstün zekalı çocuklar bilgiye meraklıdır, öğrenme hevesleri yüksektir, öğrenmeyi yeni bilgi ve deneyimlerle baş başa kalmayı isterler. Bilgiyi diğer alanlara aktarabilir, hayatın akışında bilgiyi günlük hayatına uyarlayarak kullanabilir, bilgiyi edinmek için ise çaba gösterir.

Akılda tutma, uzun süreli hafıza da saklama, yeri geldiğinde bilgiyi kullanma konusunda yetkindirler. Çabuk öğrenebilirler ve yaratıcı düşünme becerilerine de sahiptirler. Aynı yüzleri akranlarına göre daha iyi akılda tutarlar ve ayırt edebilirler. Duyduklarını, gördüklerini, okuduklarını kolay kolay unutmazlar. Soyut düşünme becerileri, soyut kavramları anlama ve yorumlama konusunda iyidirler. Analitik düşünme, problem çözme, sayısal ve sözel muhakemede başarılıdır. Yüksek bir motivasyona, içten gelen bir güdülenmeye sahiptirler.

Bir görevi yerine getirmek ya da bir bilgiyi edinmek için çaba göstermekten kaçınmaz, sabır ve azimle ilerlemeye çalışır, kararlı olur ve hedefine kilitlenerek, çok çalışarak, kendini o işe adanarak, üstesinden gelmeye çalışırlar. Bu doğrultuda üstün zekalı ve yetenekli çocukların kendine güvenen, inançlı, başarıma dürtüsüne sahip, liderlik özelliği olan bireyler oldukları söylenir. Bir diğer dikkat çeken özellikleri ise mizah duygusuna sahip olmaları ve espri yetenekleri olmasıdır.

Duygularını tanıma, anlamlandırma, ifade etme ve başkalarının duygularını da anlayabilme, empati kurma yönünden de gelişmişlerdir. Arkadaşları arasında popülerdirler, iletişime açık sosyal bireylerdir. Başkaları ile anlaşabilirler, yeni durumlara kolay uyum sağlayıp, adapte olabilirler. Problem çözme becerilerine sahip olmalarını sosyal hayatlarında, ilişkilerinde de değerlendirirler. Otoriteden pek hoşlanmaz ve otoriteye ihtiyaç duymazlar çünkü kendi kapasitelerini kullanarak bazı şeylerin üstesinden gelebileceklerine inanırlar.

Üstün zekalı çocukların bedensel özellikleri ile ilgili bir değerlendirme yapıldığında net bir ölçüt olmasa da doğumda normale göre daha ağır oldukları, boylarının uzun olduğu iddia edilmektedir. Ayrıca devinimsel hareketler, psikomotor beceriler, konuşmayı içeren ifade etme becerilerini kazanma noktasında da diğer çocuklardan önde oldukları söylenmektedir. Sağlıklı bireyler oldukları, herhangi bir özürlerinin olmadığı da ifade edilmektedir.

Unutulmaması, gözden kaçırılmaması gereken nokta ise bireysel farklılıkları göz önünde bulundurmak gerektiğidir. Tüm bu özellikler araştırmacıların bu zamana kadar ki gözlemlerinin, değerlendirme ve ölçümlerinin sonucudur. Fakat bu ifadelerin her çocuk için geçerli olduğu, her çocukta görülebileceği iddia edilemez. Üstün zekalı çocuğun birinde görülen bir özellik başka bir üstün zekalı çocukta hiç görülmeyebilir. Değerlendirme yaparken daima bireysel farklılıklar göz önüne alınarak değerlendirilmelidir. Üstün zeka olduğuna dair değerlendirmede bulunabilmek için bu özelliklerden pek çoğunun çocukta görülmesi ve aynı yaş grubundaki çocuklarla kıyaslandığında bahsedilen farklılıklara sahip olması beklenmektedir.

2.3. Üstün Zeka/Yetenek Tanılama

Çocukta var olan bir potansiyelin, yeteneğin erken belirlenmesi öncelikle çocuk için büyük önem arz etmektedir. Erken tanılama ile öğrenci yeteneği doğrultusunda geliştirilmeye başlanır. Erken tanılama bu yönde kendini ilerletmesi ve potansiyelini artırmaya çabalaması için teşvik edici olmaktadır. Ayrıca çocuğun erken tanılanması ile ailesi ve öğretmenlerinin de çocuğa olan desteklerinin daha sistemli ve bilinçli olması sağlanmış olacaktır (Cutts ve Moseley, 2004).

Üstün zeka ve yeteneğin tanılanması, bu çocukların ortaya çıkarılıp tespit edilmesi noktasında kapsamlı bir çalışma yapılması gerekmektedir. Zira bireyin var olan potansiyelini kendisi ve toplum yararına en üst düzeyde değerlendirebilmesi için tanılama büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple de tanılamada güvenilirliğin artması açısından pek çok aracın bir arada kullanılması ve sonuçların bir süzgeçten geçirilmesi gerekmektedir (Bildiren ve Uzun, 2007).

Üstün zekalıların tanılanmasında kullanılan yöntemlerin büyük bir bölümü bu alanda öncü çalışmalar yapan Terman'ın 30 yıl süren dikey genetik yöntemle boylamasına yaptığı araştırmayla elde ettiği veriler ve yöntemlerle belirlenmiştir. Terman 1924 yılında ABD California Eyaletinde 3-8 sınıflara devam eden, 8-11 yaşlar arasında bulunan 250 000 çocuğu tarayarak tespit ettiği 1 458 üstün zekalı çocuğu (Stanford-Binet Testine göre ZB 140 ve üzerinde olan) otuz yıl süreyle takip ederek yapmış olduğu araştırmayla, çağdaşlarına ve kendisinden sonra bu konuyla ilgilenenlere önemli ipuçları vermiştir. Bu araştırmada tanılama amacıyla kullanılan yöntemlerin yararlı yanları bulunduğu gibi sakıncaları da bulunmaktadır (Ataman,17.10.2014).

Üstün zekalı ve üstün yetenekli çocukların potansiyellerini ortaya çıkarmada yararlanılan bazı araçlar vardır. Çeşitli grup ve bireysel zeka testleri standart bilgi ve başarı testleri, kişilik testleri ve envanterleri, sosyal olgunluk testleri, teorik- ekonomik- estetik- politik-dini ölçekler, sosyometrik teknikler, portfolyolar, yetenek testleri, bölüm ve ünite değerlendirmeleri, vaka incelemeleri, farklı içeriklerde hazırlanmış anketler, gözlemler, çeşitli özellikleri ölçen ölçekler, takip araştırmaları, ana- baba- öğretmen- öğrenci ve öğrenci yakınları ile yapılan bireysel görüşmeler, kontrol listeleri, yaratıcı davranışı test eden ölçekler sayesinde tanılama yapılabilir (Çağlar, 2004: 112-113; Aral ve Gürsoy, 2009: 281; Öznacar ve Bildiren, 2012: 10).

Türkiye’de ise üstün yetenekli öğrencilerin belirlenmesi noktasında ailelerin etkisi olsa da çoğunlukla etkili olan öğretmenlerin bildirimidir. Çocukların belirlenmesinde bireysel zeka testleri, yetenek testleri ve gözlem ön plana çıkmaktadır (Metin, 1999). Üstün zekalı çocukların özellikleri kısmında ifade edildiği gibi Akarsu (2004) tanılama noktasında yine diğer öğrencilerden akranlarından ayrılan özelliklerin olması gerektiğini, sözel ifade becerilerinde yetkinlik, merak dürtüsünün baskın olması, özgün ifade ediş biçimleri, güçlü bir hafızaya sahip olma, çabuk öğrenme ve öğrendiğini aktarma, öğrenmeye ve bilgiye duyarlı olma özelliklerinin tanılama noktasında etkili olduğunu belirtmektedir.

Türkiye’de üstün zekalı çocukların tanılanması ile ilgili iş ve işlemler MEB’e bağlı Rehberlik Araştırma Merkezleri ve Bilim Sanat Merkezleri tarafından yapılan testler

aracılığı ile olmaktadır. BİLSEM'ler tanılamanın ardından üstün yetenekli olarak tanılanmış bireylere eğitim imkanı sunan devlete bağlı özel olmayan tek kurumdur. Tanılama işlemlerini her yıl dönem başında bir takvim yayınlayarak başlatır. Zaman zaman sınıf ve yaş seviyeleri değişmekle birlikte o yıl için belirlenmiş olan yaş ve sınıf seviyeleri göz önünde bulundurularak iş ve işlemler yürütülür. Tanılama genel zihinsel yetenek/beceri, görsel sanatlar ve müzik alanında yapılmaktadır. Çocuklar bu üç alan üzerinden aday gösterilmektedirler. Aday gösterilecek öğrenciler için başvurular her eğitim öğretim yılı için gözlem formları, e – okul sistemi üzerinden aday gösteren ilgililerce doldurularak yapılır. Başvurusu tanılama takvimi doğrultusunda gerçekleştirilemeyen görsel sanatlar ve müzik yetenek/beceri alanlarında aday gösterilecek öğrencilerin başvurusu ilgililer tarafından il tanılama sınav komisyonuna yapılır. Görsel sanatlar ve müzik yetenek/beceri alanında tanılan öğrenciler destek eğitim odalarından faydalanır. Bakanlıkça belirlenen tanılama yaşı ve sınıf seviyesinde olmayan genel zihinsel yetenek/beceri alanından aday gösterilecek öğrenciler, Rehberlik ve Araştırma Merkezlerince tanılanarak destek eğitim odası hizmetinden faydalanmaları için karar alınır. Aday gösterilen öğrenciler Bakanlıkça belirlenen ölçütler ve ölçme araçları ile grup taramasına alınır. Ardından tanılama takvimi süreci içerisinde, grup taramasında belirlenen ölçütte ya da üzerinde performans gösteren öğrencilerin listesi Bakanlıkça il tanılama sınav komisyonuna gönderilir. İl tanılama sınav komisyonu tarafından Bakanlıkça belirlenen ölçütler doğrultusunda, objektif ve standart ölçme araçları ile öğrencilerin bireysel incelemesi yapılır. Tanılama ve değerlendirme süreci sonunda kayıt hakkı kazanan öğrenciler belirlenmiş olur (MEB, 2009).

Üstün yetenekli birey kendisinde var olan özellikleri ile aslında fark edilir bir duruş sergilemektedir. Fakat resmi olarak tanılanması, BİLSEM'den eğitim almaya başlaması ve tanılanma ile ilgili ilk adımın atılması noktasında çocuğun ilk keşfini yapacak ve bu süreci başlatacak olan ve asıl rolü üstlenen sınıf öğretmenleridir. Bu sebeple de iyi bir gözlem yeteneğine sahip, çocukların gelişim özelliklerini bilen, bireysel farklılıklara göre değerlendirme yapabilen, sağduyu sahibi öğretmenler tanılama aşamasında büyük önem arz etmektedir.

2.4. Üstün Zekalı/Yetenekli Çocukların Eğitimi ve Kullanılan Yöntemler

Üstün zekalı çocukların eğitimi zor bir alandır, zira toplumun çok küçük bir kesimini kapsayan bir gruba nasıl eğitim verileceği ve yeteneklerin nasıl gelişeceği ile ilgili fikir yürütmek ve gerçek manada onlara faydalı olabilecek bir eğitim ortamı oluşturmak güç olmaktadır. Güç olduğu bilindiği kadar önemli olduğu da bilinmektedir (Bilgiseven, 1987).

Toplumun çok küçük bir diliminin üstün zekalı olarak tanıldığı ve bu üst seviyedeki beyin ve öğrenme gücünün toplumun gelişmesi, değişmesi adına değerlendirilebilecek bir hazine olduğu göz önüne alınırsa bu hazineden en üst düzeyde yararlanmak için çocuklara özel eğitim imkanı sağlanması elzem olmaktadır. Tanılanma anından itibaren çocukların yetenek ve ilgilerine uygun olarak, bu yetenek ve ilgileri geliştirebilecekleri, beyin gücünü geliştirip fonksiyonel biçimde aktarabilecekleri ortamlara ihtiyaçları vardır. Bu çocukların mutlu olmalarını, öncelikle kendilerine ve sonrasında topluma yararlı işler

yapmalarını bekliyorsak onlara sunulacak eğitimin kalitesini, içeriğini de doğru değerlendirebilmemiz gerekmektedir (Çağlar, 2004c: 319).

Ülkemizde ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim veren kurumlarda müfredat programı ve derslerin işlenişi öğrencilerin ortalama performansları, algılama kapasiteleri göz önünde bulundurularak hazırlanır. Orta seviyede hazırlanmış bir program içinde üstün veya özel yetenekli çocuk sahip olduğu pek çok özelliğini, yeteneğini göstermesine gerek kalmadan ya da performansını göstermeye fırsat bulamadan başarılı olmaktadır. Seviyesinin altında kalan bir programda üstün yetenekli bir çocuğun programa ilgisiz kalması kaçınılmazdır. Kazandırılmaya çalışılan bilgi ve beceriler de çocuğun edinebileceği bilgi potansiyelinin oldukça gerisinde kalmaktadır. Üstün zekalı/yetenekli çocuklar normal programlarda verilenden daha geniş içerikte, kapsamda hizmete ve eğitime ihtiyaç duyarlar. Ancak bu sağlanabilirse birey daha sağlıklı, etkin, yüksek performans gösterebilen, motivasyonunu yüksek tutarak eğitim hayatını daha keyifli bir biçimde sürdürebilir (Akkanat, 2004: 171; Eroğlu- Ünal, 2006: 244). Aksi takdirde potansiyelinin altında kalan ya da sınıf içinde potansiyeline uygun biçimde değerlendirilemeyen çocukların dikkatlerini ders dışı faaliyetlere verdikleri, başka işlerle meşgul olmaya başladıkları, arkadaşlarının ve öğretmenlerinin dikkatini dağıttıkları, ders işlenişini olumsuz etkiledikleri, okula gelmeyi istemedikleri, öğrenme ile ilgili beklentilerinin düştüğü, bilginin anlamını yitirdiği ve aşırı bir özgüven sahibi olma durumu yaşadıkları gözlemlenen davranışlarıdır. Bu sebeptir ki üstün zekalı çocuklara potansiyellerini değerlendirebilecekleri eğitim ortamları gerekmektedir.

Tanılama aşamasını geçen ve potansiyeli belirlenen üstün yetenekli bireyin potansiyelini koruyabilmesi ve geliştirebilmesi adına doğru bir eğitim programına dahil olması gerekmektedir. Bu bireylere sağlanacak özel eğitim hizmetinin ne olacağı ile ilgili değerlendirmelerin yapılması ve karara varılması için ülkelerin eğitim politikalarına göre bir yol çizilmektedir (Ersoy ve Avcı, 2004: 203).

Bu bölümde literatürde sıkça karşılaşılan yöntemlerden hızlandırma, gruplama ve zenginleştirme yöntemlerine değinilmektedir.

2.4.1. Hızlandırma

Hızlandırma yöntemi bireyin normal eğitim programından daha karmaşık, daha kapsamlı bir içeriğe sahip olan başka bir eğitim programından yararlanmasını sağlar. Öğrenci akranlarının seviyesinden daha üst bir seviyedeki eğitim programı içindedir, normal bir sınıftaki ders işleniş düzenine nazaran dersler daha hızlı işlenir ve öğrencilerin potansiyellerini ortaya çıkarmalarını sağlamak için zorlayıcı faaliyetler sunulur.

Hızlandırma öğrencinin kendini ifade etmesine ve geliştirmesine olanak sağlayamayan diğer programlara göre daha avantajlıdır. Bu program sayesinde bireyler daha aktif olabilir, sınırlarını zorlayabilir, yeteneklerini daha fazla gösterebilirler. Yeteneğin gerilemesi söz konusu olmaz aksine sürekli bir değişme ve yenilenme içinde olurlar. Bu da üstün yetenekli çocuğun motivasyonunun, kendine güveninin ve okul başarısının artmasına olanak sağlar (Kanlı, 2011: 87; Van Tansel-Baska, 1986: 168).

Hızlandırma yönteminin literatürde en sık karşılaşılan alt stratejileri erken başlama, sınıf atlama, ders atlama, üniversiteden bazı dersler alma, üniversiteye erken kabul olarak belirtilmektedir.

a)Erken Başlama: Üstün zekalı veya yetenekli öğrencinin normal başlaması gereken yaştan daha erken bir yaşta okula başlamasını içeren eğitim yöntemidir. Öğrencinin akranları ile denk olabilmesi adına çalışmalarla desteklenmesi, gerekli becerileri edinebilmesi için yaz çalışmaları ve bağımsız çalışmalar yapması sağlanır (Ersoy ve Avcı,2004:205).

Akranlarından ileri olan bir çocuğun akranları ile birlikte eğitim almasının çocuğa kazandırabileceklerinin yeterli olmadığı düşünülür, zamanın boşa gittiği ve çocuğu verimsizleştirdiği fikri hakimdir. Fakat bu yöntemin dezavantajı da mevcuttur. Zira bir çocuğu akademik olarak ileri olması onun sosyal, duygusal, bedensel olarak da ileri olduğu anlamına gelmez. Eğer çocuğun durumu çok boyutlu olarak ele alınarak karar verilmezse çocuğun yararına atılan adım onun için zarara dönüşebilir. Okul fobisi, iletişim güçlüğü, arkadaşlık problemleri, bedensel etkinliklerde başarısızlık ve bunun getirdiği güvensizlik gibi. Beklenen faydanın sağlanması için mutlaka bu hususlara dikkat edilmelidir (Akkanat, 2004:186).

b)Sınıf Atlama: Öğrenci başlaması gereken yaşta okula başlar fakat sonrasında öğrencinin temel becerileri dikkate alınarak, öğrenci kendi sınıf seviyesinin üstünde bir potansiyele sahipse bir üst sınıfa geçirilmesi düşünülür. Üst sınıfa geçtiğinde bilgi kopukluklarının olması önlenmelidir, bunun için ise çocuğun eksik olduğu konular belirlenerek geliştirilmeye çalışılır. Ayrıca çocuğun fiziksel ve sosyal olarak da geçirilecek sınıfa uygunluğu değerlendirilmelidir. Fiziksel olarak boy ve kilonun dengeli olması önemlidir. Çocuğun problemlerle baş edebilen, iletişime açık, bu durumu duygusal olarak dengeleyebilecek potansiyele sahip olması da gerekmektedir. Aksi takdirde sınıf atlatmak çocuğun yararına değil zararına olacaktır (Davashgil, 2010: 561).

c)Ders Atlama: Akranlarıyla birlikte sınıf düzeyinde ilerlemeye devam ederken, ileride olduğu derslerde atlama sağlanarak öğrencinin sıkılması önlenerek, gelişimine uygun olarak ilerlemesi sağlanmış olur. Ders atlamanın olumsuz yanı belirli derste hızlandırmayı devam ettirmede gerekli ayarlamaların yapılamaması sonucunda ortaya problemin çıkabilmesidir (Ataman, 2004a:166).

d)Üniversiteden Bazı Dersler Aldırmak: Hızlandırmanın bir diğer türü de öğrencinin orta öğretime devam ederken üniversiteden ders almaya başlaması biçiminde gerçekleştirilen hızlandırma yöntemidir.Öğrenci bu dersleri alabilmek için belirli zamanlarda üniversiteye gider. Nadiren olmakla birlikte eğer aynı dersi alacak bir grup öğrenci var ise o durumda da öğretim üyesinin uygun zamanda ve mekanda ders vermesi sağlanır. Üniversiteden ders almanın amacı çalışmayı planladığı alanla bağlantılı olarak dersleri önceden almış olmasının sağlanmasıdır (<https://liderlerokulu.com/ustun-zekalilarin-egitimi/>, 10.12.2017).

f)Üniversiteye Erken Kabul Etme: Üstün yetenekli öğrenci liseyi normalden daha kısa sürede tamamlayarak üniversiteye tam gün kabul edilir (Baykoç- Dönmez, 2011: 292).

2.4.2. Gruplama

Benzer özellikler gösteren çocukların bir araya gelerek çalışabilmelerini sağlama amacı ile geliştirilmiş bir eğitim yöntemidir. Öncelikle seçilecek öğrencilerin değerlendirmeden geçirilmesi gerekmektedir. Öğrencinin o zamana kadar ki gelişimini ve faaliyetlerini içeren okul dosyası, daha önceki başarıları, öğrenci ile ilgili gözlemler ve objektif olarak yapılmış değerlendirmelerden yararlanılarak gruplar belirlenmeye çalışılır. Ayrıca seçilecek öğrencilerin standartlaştırılmış başarı ve zeka testlerinden de geçirilmesi gerekmektedir. Çok boyutlu bir inceleme ile doğru grupların oluşturulması mümkün olacaktır. Tüm bu değerlendirmelerin neticesinde ise karar verilmeden önce mutlaka öğrencinin bu zamana kadar dersine girmiş öğretmenlerinden görüş alınmalıdır. Nihai kararın verilmesinden önce öğretmenler, idareciler, özel öğretim öğretmeni, öğrenci ve ailesinin bir araya gelmesi sürecin doğru biçimde sonuçlanması bakımından önemlidir. Ayrıca öğrenci ve velilerinin istekleri de öğrenilmeli ve son karar ebeveyn tarafından mutlaka onaylanmalıdır (Moseley ve Cutts, 2004: 197).

Gruplamayla ilgili olarak kullanılan eğitim stratejilerinden en çok yararlanılanlar türdeş yetenek sınıfı, yarım gün ya da geçici kümeleme, okul içinde okul, özel sınıf, bireysel öğretim ve özel okul uygulamalarıdır.

a)Türdeş Yetenek Sınıfı: Türdeş yetenek sınıfları uygulamasında iki tür uygulama karşımıza çıkar. Bunlardan ilki belirli ölçeklerden yararlanarak, yetenek ve ilgileri göz önünde bulundurularak, uygun öğrenim alanlarında yakın performans gösteren öğrencilerin bir araya getirilmesi şeklindeki uygulamadır. Bir diğer uygulama ise birinci sınıfa başlamadan önce öğrencilerin belirli değerlendirme ve incelemelerden geçirilerek üç gruba ayrılmalari biçiminde gerçekleşen uygulamadır. Üstün yetenekliler, orta yetenekliler ve ağır öğrenenler olarak adlandırılacak olan bu üç gruba (A, B, C) seviyelerine uygun müfredatlar hazırlanarak bu şekilde eğitim almaları sağlanır. Fakat bu ayırtırmada esneklik bulunmaktadır. Durumları, sınıf içi performansları, kendilerini gösterme biçimleri zaman içinde değişkenlik gösteren öğrencilerin aynı grupta devam etmeleri şeklinde bir kural bulunmamakta, aksine gruplar arası geçişler yapılarak öğrencilerin doğru gruplarda yer almaları desteklenmeye çalışılmaktadır. Bu esneklik büyük önem arz etmektedir. Zira başlangıçta yapılan değerlendirmede her ne kadar hassas ve çok boyutlu bir değerlendirme yapılmaya özen gösterilse de çocukların o anki koşullarda kendini doğru ifade edememiş olması ya da o sınıfta kendi potansiyelini zamanla göstermeye başlaması, yanlış giden gidişatı durdurmayı önlemiş olur. Burada bir dezavantaj ise öğretmenlerin gruplarla ilgili hoş olmayan söylemlerde bulunmaları, belirli gruplardaki öğrencilere önyargılı davranmaları, grupların neye göre ayrıldığını bilmelerinin onların sınıf içi ders işleme performanslarına olumsuz yansması yaşanması muhtemel durumlardandır. Ayrıca bunun veliler tarafından öğrenilmiş olması da büyük bir handikap doğurabilir. Veliler bu durumdan rahatsız olabilir ve bunu haksızlık olarak görebilir (Üstün Yetenekli Çocuklar Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu, 2004: 64; Enç, 1979: 208). Ayrıca veli bu durumun aksini ispatlamak için aşırı bir çaba içine girebilir, çocuğuna grubunun değişmesini sağlamak için baskı yapabilir, içinde olunan grupla ilgili eleştirilerini, olumsuz görüşlerini çocuğuna yansıtarak çocuğunun daha çok

özgüvenini ve özsaygısını yitirmesine, başarısızlığı kabullenmesine, motivasyonunu kaybetmesine de sebep olabilir.

b)Yarım Gün Ya da Geçici Kümeleme: Kaplan (1986) Üstün zekalı ve üstün özel yetenekli çocukların, belirli zaman dilimlerinde normal eğitimlerine devam ettikleri sınıflarından alınarak birkaç saatliğine bir koordinatör öğretmen desteği ile zenginleştirme etkinliklerine dahil olmalarıdır (Kaplan'dan aktaran Şenol, 2011: 47).

c)Özel Sınıf: İlgi ve yeteneği akranlarından farklı ve üstün olan bir çocuğa sınıf ortamı yeterli gelmeyebilir. Bu durumun telafisini yapmak amacıyla veliler çocukları için arayışlara girmektedirler. Çocukların özel dersler ve kurslarla meşgul olmalarını, yeteneklerini geliştirmelerine olanak sağlamayı planlarlar. Özel sınıflar sayesinde velilerin bu durumuna okul içinde çözüm bulunmuş ve çocukların özel sınıflarda daha ileri seviyede bilgi edinmeleri, tartışma grupları içinde yer almaları sağlanmış olur (Robinson, Share ve Enerson, 2014: 218).

Özel sınıflarda eğitim alacak olan öğrencilerin seviyelerine, ilgi ve yeteneklerine göre müfredat içeriği ve kapsamında değişiklikler yapılır, öğretmen bu öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap vermeye çalışır. Öğretmen ve üstün zekalı öğrencinin bir arada olması öğrencinin kendini göstermesine olanak sağlar (Öznacar ve Bildiren, 2012: 24).

Özel sınıflarda eğitim öğrenci için eğitsel hizmetler bakımından muhakkak ki yararlıdır. Kendileri ile benzer özelliklerde öğrencilerle birlikte olmaları, hep beraber beyin fırtınası yapabilmeleri ve birbirlerini tetiklemeleri bakımından yararlı olacağı düşünülebilir. Fakat aynı zamanda çocukların akranlarından ayrıştırılmış olmaları arkadaşları ile olan sosyal ilişkilerini olumsuz etkileyebilir, arkadaşlarının bu çocuklara olan bakış açıları değişebilir. Ayrıca bu öğrenciler ayrı sınıfta olmalarının verdiği özgüvenle arkadaşlarına karşı farklı tavır ve davranışlar gösterebilir, rehavete kapılabilirler. Sınıf ortamı açısından değerlendirilirse de üstün zekalı öğrencilerin ders işlenişinde katkısı olacağı, diğer öğrenciler üzerinde akademik olarak etkileme potansiyeli bulunduğu da göz ardı edilmemelidir. Ayrıca bu durum veliler tarafından da hoş karşılanmayacak, onların arasındaki iletişime de olumsuz sirayet edecektir.

d)Bireysel Öğretim: “160-179 Z.B” üzerinde olan çocukların devlet yararına yetiştirilmesi ve tüm ihtiyaçlarının karşılanması adına uygulanan sistemdir. Dünyanın çeşitli ülkelerinde bu uygulama yapılmaktadır. Çocuk küçük yaşlardan itibaren olağanüstü bir gelişme gösteriyor ve akranlarından farklı bir şekilde zeka ve yetenek potansiyelinin var olduğu fark ediliyorsa, bu çocukların en iyi şekilde özel öğretmenler yolu ile eğitim almaları amaçlanır. Küçük yerleşim yerlerindeki, imkanları kısıtlı bireyler için oldukça yararlı olacağı düşünülmektedir. Dikkat edilmesi gereken çocuğun küçük yaşlarda kendisine uygun olmayan üst öğrenim kurumlarına yönlendirilmeleri ve yeteneği geliştirmeye çalışırken genel eğitimlerinin ihmal edilmesidir (Enç, 1979: 29).

e) Özel Okul: Üstün zekalı ve yetenekli çocukların ihtiyaçlarının en iyi şekilde karşılanabilmesi, yetenek ve zekalarının maksimum düzeyde geliştirilmesi adına bu öğrencilerin seviyelerine uygun olarak ileri bir planlama ile hazırlanan müfredata sahip

olan, tamamıyla bu öğrenciler için oluşturulmuş okullardır (Ersoy ve Avcı, 2004: 205, Aral ve Gürsoy, 2009: 287).

Akkanat (2004) , Çağlar (2004), Aral ve Gürsoy (2009) özel okulların faydalarının ve sakıncalarının olduğu ile ilgili görüş belirtmişlerdir. Özel okulların üstün zeka ve yeteneğe sahip çocukların bir arada olmalarını sağlayarak onların birbirlerinin gelişimine olumlu katkı yapacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda kendileri ile benzer özelliklerde olan arkadaşları ile aynı ortamda olmaları yalnızlık duygusu yaşamalarına da engel olur. Rekabet duygusu, birbirleri ile yarışmalarına sebep olabileceği gibi; birlikte grup halinde çok daha üst düzeyde performans göstermelerine de sebep olabilir. Aynı zamanda bu öğrencilere ders verecek öğretmenlerin de yetenekli öğretmenler olmasına özen gösterilir. Genel ve özel yeteneklerin gelişimi için uygun ortam sağlanmış olur. Bu sayede öğrenciler ve aileleri için eğitim ve sosyal yaşamla ilgili sorunlar da aza indirgenebilir. Özel okul uygulaması faydalarının yanında sakıncaları da olan bir uygulamadır. Tüm eğitimler arasında en pahalı olan uygulamadır. Çocuklar kendileri ile benzer özellikteki çocuklarla birlikte olacaklarından diğer çocuklarla aralarında iletişim ve ilişkilerde problemler yaşanması muhtemeldir. Bu da toplumla bütünleşmesine olumsuz yansıyabilir. Baştan bir yönlendirmeye tabi tutulmaları ileride fikir değişiklikleri yaşanması durumunda kararlarından dönmeyi zorlaştırabilir. Üstün zekalı ve yetenekli çocukların kendilerinin haricinde bulundukları okul ortamında diğer öğrenciler üzerinde oluşturacakları olumlu etki, onlara öğretecekleri, birlikte olumlu bir gelişim gösterebilmeleri engellenmiş olur. Ayrıca liderlik özelliklerinin körelmesine ve bencil olmalarına da sebep olabilir.

2.4.3. Zenginleştirme

Üstün yetenekli öğrenci normal sınıfında akranlarıyla eğitime devam ederken, potansiyelini geliştirmesine olanak sağlayacak, müfredatla ilgili ya da müfredat dışı daha kapsamlı çalışma fırsatları sunulmaya çalışılır. Derslerin çeşitliliği artırıldığı gibi, konular bu öğrencilere daha derinlemesine ve ayrıntılı olarak aktarılmaya çalışılır. Çocuğun yaşlarıyla eğitimi devam ederken ilgi ve yeteneklerini, merakını körükleyecek faaliyetler planlanır. Çalışma ödevleri, projeler, konu ile ilgili kişi ve kurumlarla bir araya gelmek, meslek elemanları ile ilişki kurmak, inceleme gezileri, misafir konuşmacılar, farklı materyallerle yüksek düşünme becerilerini destekleyici faaliyetler, örnek uygulamalar, grup çalışmaları, gerçek problemlerle baş etme becerilerini geliştirecek çalışmalar yapılır. Normal sınıf programındaki tekrarı içeren çalışmalar, ödevler, monoton faaliyetlerden kaçınılarak öğrencinin bireysel öğrenme ihtiyacı karşılamaya çalışılır. Tüm bu süreci doğru biçimde yönlendirip, sürdürebilecek nitelikte, bilgi ve beceriye sahip öğretmenlere de ihtiyaç vardır (Ersoy ve Avcı, 2004: 204; Kırcaali İftar, 2007: 131; Moore, 1992).

Normal bir sınıfta var olan ders sayısının, ders içi etkinliklerin üstün yetenekli öğrenci için artırılması yatay zenginleştirme olarak adlandırılırken, ders ve etkinliklerin sayıları değiştirilmeden konuların daha derin, daha ayrıntılı işlenmesi ise dikey zenginleştirme olarak adlandırılmaktadır (Tekbaş ve Ataman, 2004:192).

Zenginleştirme faaliyetlerini yürütebilmek için bunun öğrenciler arasında dengesini sağlayabilecek, üstün yetenekli öğrencinin de özelliklerinin farkında olup, potansiyelini

geliştirebilecek bilgi ve beceriye sahip öğretmenlere ihtiyaç duyulmasının yanında; zenginleştirme yönteminin uygulanabilmesi için etkili olan başka faktörlerde bulunmaktadır. Resmi eğitim programının nasıl olduğu ve içeriği, okutulan sınıfın seviyesi, kullanılan eğitim yöntemi ve materyaller, günlük ve haftalık planlar, bulunulan çevre ve çevrenin olanakları, binanın fiziki imkanları, öğrencinin okul içindeki yaşantısı, öğrencinin özel ilgi alanları ve okul dışı yaşantıları da etkili olmaktadır. Üniteler biçiminde sürdürülen bir eğitim biçimi uygulanıyorsa ve aktiviteli programlar uygulanıyorsa zenginleştirmeyi uygulamak daha kolaydır. Çünkü bu tür bir sistemde çocuğun aktif olması, planlama yapabilmesi, projeler gerçekleştirilmesi muhtemeldir (Cutts ve Moseley, 2004: 97).

Akkanat (2004: 186) ve Çağlar (2004c: 330) zenginleştirme yönteminin de diğer yöntemlerde olduğu gibi avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Üstün zekalı ve ya yetenekli çocukların ileri oldukları, yetenekleri olan alanlarda yeterlilik ve kapasitelerine göre çalışmalar içinde olmaları, onların gelişme hızlarına, potansiyellerine katkı sağlayacaktır. Bunun yanında akranlarından kopmadan eğitimlerini sürdürmüş olacaklardır. Bu sayede akranları ile birlikte projeler üretebilir, etkileşimde bulunabilir, toplumdan kopuk olmamış olurlar. Çocuklar arasında somut bir ayırım yapılmadığından ebeveynler arası problemler de yaşanmaz. Normal programları takip etmeye devam ederken, ilgili oldukları konular yetenekli oldukları alanlarda ise daha geniş ve derin bilgi kazanmalarını sağlayabilir. Bu da çocukların uyumlu, esnek, motive olmalarına, çeşitli problemlerle karşılaşip çözüm üretebilmelerine, aldıkları eğitimden doyum almalarına sebep olur. Toplumdan soyutlanılmayan bir yöntem olduğundan iyi bir insan ve vatandaş olma yolunu açar; bireylerin bencil, gururlu, egoist olmalarına engel olur. Bahsedilen tüm bu çalışmalar seçkin ve nitelikli öğretmenlerle, gerekli araç gereçlerle ve az mevcutla gerçekleştirilebilir. Aksi takdirde yapılan çalışmaların nitelikli olması ve çocuğun gelişimine katkı sağlaması mümkün olmayacaktır.

2.5. Üstün Zekalı/ Yetenekli Çocuklar ve Rehberlik Hizmetleri

Ülkemizde eğitimde eşitlik, her çocuğun eğitimden eşit düzeyde yararlanma hakkının bulunması, her bireyin eğitim olanağının eşit olması her birey için eşit eğitim fırsatı anlamına gelmez. Çünkü diğerlerine göre zeka ve yetenek olarak farklı olan öğrenciler de bulunmaktadır. Ortalama öğrenci durumuna göre hazırlanan eğitim sistemi ve içeriği bu öğrenciler için yeterli olamayabilir. Eğitim programlarının büyük gruba göre hazırlanması bireyler arasında demokratiklik sağlasa da aslında kendi içinde bu programların bazı öğrencilere yetersiz gelmesi ve seviyelerinin altında kalması sebebiyle eşitlik prensibi ile bir ölçüde çelişmektedir. Zira bu öğrencilerin kendi ilgi ve yeteneklerini, kapasitelerini artırmaya ihtiyaçları vardır. Bu düzen içinde üstün yeteneği bulunan bir öğrencinin yeterince eğitim ihtiyacı karşılanamaz. Ülkelerin kalkınmasında temel prensip her bireye üretken ve gelişmeye açık olmalarını sağlayacak bir eğitim ortamı sunmaktır. Çağdaş eğitim anlayışı bireyin potansiyelini en üst seviyeye çıkarabilmesini, uygun mesleği seçebilmesini ve mesleğinde başarılı olabilmesini, tüm bu süreçte de ona destek olmayı, kariyer gelişimini sürdürmesini ister (Yeşilyaprak, 2012: 98; Davaslıgil ve Zeana, 2004: 85). Bu sebeple de üstün yetenekli bir bireyin erken dönemde tanınıp, ihtiyaç duyduğu

desteği erken yaşlarda almaya başlaması, potansiyelini geliştirmesi açısından çok önemlidir.

Potansiyelini kullanamayan, uygun eğitim ortamına sahip olamayan bir çocuğun okul yaşamı da sosyal yaşamı da sekteye uğrar. ocuk okulu gereksiz gorebilir, rehavete kapılabilir, amaç belirleyemeyebilir, çabuk sıkılabilir, başarısızlıkla karşılaşabilir. Ayrıca geliştiremediği potansiyelini uygun olmayan başka uğraşlar edinerek değerlendirmeye çalışabilir, etrafına zarar verebilir. Bu ocukların kapasitelerini kullanamadıkları için depresyon riski ile karşı karşıya kaldıkları da görülmüştür. Çocuklar muhakkak hazır bulunuşluk seviyelerine uygun bir ortamda bulunmalı, onlar için doğru çevresel koşullar hazırlanmalıdır (Robinson, 1993: 3). Aksi taktirde ocuk için avantaj gibi görünen üstün yetenek dezavantaja dönüşebilir.

Üstün yetenekli çocukların yetenekleri ile bağlantılı ya da içinde bulundukları ortamlarla ilgili olarak çeşitli problemleri olabilir. Üstün yetenek tanısı almış çocuklardan ailenin beklentisi yüksek olabilir, çocuktan fazlaca bir olgunluk beklenebilir, zeki oldukları düşünülerek her konuda fazla bir başarı beklentisi de görülebilir. Ayrıca ocuklar arkadaşlıkları ile ilgili de problemler yaşama ihtimaline sahiptir. Birine bağlanıp kaynaşmakta sıkıntı yaşayabilir. Arkadaşlık kurmada ve bunu sürdürmede, arkadaşları tarafından kabul de problem yaşayabilir. Kendisi gibi çocuklarla birlikte olduğunda da bunu kabul etmekte güçlük çekebilir. Yaşanması muhtemel aileden ve çevreden kaynaklı problemler sebebiyle çocukların ve ailelerin profesyonel desteğe ihtiyaçları bulunmaktadır. ocuğu tanıyan, özelliklerinin farkında olan, nasıl bir yaklaşım sergilemesi gerektiğini bilen, yaratıcılığını destekleyen, eğitim ortamlarını çocuğun ilgi ve yeteneklerine uygun olarak düzenleyip, esnekleştirebilen eğitimcilere de ihtiyaç vardır. Aksi halde ocuk eğitim ortamı ile ilgili de problemler yaşayacaktır (Uzun, 2004: 43; stn Zekalılar, 10.10. 2016). Ailenin ve öğretmenlerin çocuğu tanıması, çocuğun özelliklerinin farkında olunması ve çocuğa nasıl bir yaklaşım sergilenebileceği ile ilgili ailelere ve eğitimcilere destek verilmesi gereklidir. Ailenin ve çocuğun kendini daha gerçekçi değerlendirmesine olanak sağlayacak, yapacağı çalışmalarla çocuğun kendini tanıma ve yeteneklerini geliştirme yolculuğunda ona yardımcı olacak, arkadaşlık ilişkilerinde ve ailesi ile olan ilişkilerinde arabuluculuk sağlacak, öğrencilerin bedensel-zihinsel-sosyal kapasitesini ve potansiyelini ileri bir seviyede geliştirmek üzere uygulanacak planlı, programlı biçimde faaliyetler yürütecek okul sosyal hizmet uzmanlarına ve rehber öğretmenlere ihtiyaç vardır. şu an okullarda okul ssyal hizmet uzmanları bulunmadığından bu faaliyetleri rehber öğretmenler yürütmeye çalışmaktadır.

Kariyer rehberliği ve kariyer psikolojik danışması her öğrencinin ihtiyaı olan bir hizmettir, fakat belirtildiği üzere üstün yetenekli öğrenciler için daha büyük bir öneme sahiptir. Bu hizmetler de şu an ki koşullarda daha çok okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenleri tarafından yürütülmektedir. Okullarda yürütülen çalışmalar genel olarak bilgi vermeye dönük çalışmalardır. Kariyer rehberliği ile çocukların ilgi ve yeteneklerinin farkında olmaları, kendilerini yeterince tanımaları, eğitim sistemi ve sınav sistemi ile ilgili güncel bilgilerden haberdar olmaları, meslekler ve mesleğin gerektirdiği eğitim ve kişisel özellikler ile ilgili bilgilenmeleri, verimli çalışma, boş zamanların

değerlendirilmesi, karar verme ve planlama becerilerinin geliştirilmesi, tercihlerini ne şekilde yönlendirebileceği, bu esnada hangi etkenleri göz önünde bulundurması gerektiği, çevre algıları, bulundukları ortamı değerlendirebilmeleri, aileleri ile olan ilişkileri, gelecekte beklenenleri noktasında destek verilir. Bu konularda okul içinde meslek tanıtım günleri, sınıf içi rehberlik etkinlikleri, büyük ve küçük grup rehberlik faaliyetleri yapılabileceği gibi; okul dışında da eğitim kurumlarına ve iş yerlerine geziler, kariyer fuarları, meslek elemanları ile görüşmeler planlanabilir. Sunulan destek hizmeti sayesinde potansiyelin en üst seviyelere çıkması sağlanabilir (Özyürek, 2009 ; Herr ve Cramer, 1996: 359). Kariyer psikolojik danışma sürecinde ise kişisel psikolojik danışmanın yanında daha çok meslek seçimi, gelecekte beklenti ve gelecekle ilgili kararların belirlenmesi sağlanır. Terapotik iletişim becerilerinden yararlanılarak danışanların kariyer ile ilgili algıları üzerinde durulur (Özyürek, 2009). Bireysel boyuttaki tüm çalışmalar okul rehber öğretmenlerinin görev alanıdır. Fakat bahsedilmekte olan ve kariyer gelişim sürecini etkileyen çevresel ve ailevi konularla ilgili çalışmalar okul sosyal hizmet uzmanlarının rolleri arasındadır.

Öğrencilerinin kariyer kararı vermelerinde, değerlerinin farkında olmalarında ve değerleriyle örtüşen kararlar almalarında, yaşamdaki rollerini belirlemelerinde, ilgiler-yetenekler-güdüleri ile ilgili farkındalık sahibi olmalarında, değişiklikler ve yenilikler ile baş etme becerilerinin gelişmesinde, mesleklerle ilgili bilgi ve becerilerinin artmasında, güncel bilgilere erişmelerinde, meslek edinme süreçlerinde, iş arama ve bulmada dikkat edilecek hususlarda öğrencilere gereken destek hizmeti rehber öğretmenler sunar. Gerekli olan kariyer gelişimi ile ilgili uygulama bilgisine sahip olan psikolojik danışman ve rehber öğretmenler kariyer bilgisi ile ilgili hizmeti, yerleştirme hizmetlerini, konsültasyon ve sevk etme hizmetlerini yürütürler; çünkü bu konularla ilgili uzmanlık gerektiren eğitime en yakın lisans eğitimini almışlardır. Okul psikolojik danışman ve rehber öğretmenleri kariyer gelişimine ilişkin bilgi ve becerilerini, öğretmen ve velilere hizmetlerin verilmesinde işbirliği işlevini yerine getirmede güçlendirmek için kullanabilir (Niles ve Bowsbey, 2013).

İlkokul ve ortaokul dönemi kariyer gelişim kuramlarında da açıklandığı üzere bireylerin kariyer kararları ile ilgili tutum ve davranışlarının kazanıldığı, karar verme noktasında inanç geliştirmeye başladıkları dönemlerdir. Bu yıllarda çocuklar kendilerini daha iyi tanımaya, kendilerini kabul etmeye, benliklerini oluşturmaya, kişiliklerini şekillendirmeye başlarlar. Kişinin kendine güveni oluşmaya başlar, içsel denetimini kurmaya çalışır (Bacanlı, Bozgeyikli ve Doğan, 2009: 128).

Kariyer gelişiminin temelini atıldığı ilkököl ve ortaokul yıllarında kariyer eğitim ve danışmanlıkla ilgili hizmetlerin planlı ve programlı biçimde, sistemli olarak sürdürülmesi büyük öneme sahiptir. Zira bireyin yaşamı boyunca devam edecek olan kariyer gelişiminin en hassas dönemlerine tekabül eden bu dönemlerde her öğrenciye gerekli bilginin sunulması, bilinçlenmesi ve destek hizmetlerden yararlanması sağlanmalıdır. Dış etkilere açık olan öğrencinin kariyeri ile ilgili doğru bir yol çizmesinde verilecek hizmetin niteliği ve bilinçli bir şekilde verilmesi gerekmektedir. Her öğrencinin kendi yaşamı ve kariyeri ile ilgili sorumluluğu alabilecek biçimde yetiştirilmesi hususunda çevresel

destekte alınmalıdır. Kariyer gelişimi ve planlamada sorumluluk sadece öğrenciye bırakılmamalı okul, öğrenci, aile, danışman, iş çevreleri bu sorumluluğu hep birlikte paylaşmalıdır. Kariyer planlaması kısa bir dönemlik çabadan çok, geniş bir zaman dilimini içeren uzun soluklu bir alandır (Özdemir Yaylacı, 2007: 123).

İlköğretimin ilk yarısında kariyer gelişiminde bireyin kendini ve çevresini araştırması, öğrenim hayatının farkında olması, başarılı olduğu alanları ve mutluluk veren uğraşları ayırt etmesi hedeflenir. Bu dönemde her mesleğin hayatımızda önemli olduğu ve iyi bir eğitimle kazanıldığı anlayışı geliştirilmelidir. Öğrenciler ileride karşılarına çıkacak seçeneklerle ilgili bilgi sahibi olur, iş dünyasıyla ilgili farkındalık kazanır, okulda öğrenilenlerin yaşamak ve çalışmak için gerekli olduğunu anlar. Farklı meslek gruplarının farklı ilgi ve yetenekleri gerektirdiğini öğrenir. Sorumluluk, iş birliği ve sabır gibi çalışma hayatı için gerekli özellikleri edinmesi gerektiğini öğrenir (Kuzgun, 2009: 262-263; Karaca ve İkiz, 2014: 195).

İlköğretimin ikinci yarısında genel ve mesleki eğitimle ilgili hazırlıklara başlanır. Önündeki seçenekleri fark edip, yararları ve gereken özellikler ile ilgili bilgi edinmesi sağlanır. Meslekler, işe yönelik tutumlar, meslek gerekliliklerini anlar. Akademik ve kariyer planlama, kariyer gelişimi, karar verme ve yönelim sağlamak için ileri eğitim fırsatları öğrenip, okul esnası ve sonrasında mevcut mesleki ve eğitsel hazırlanma fırsatlarına yönelik gelecekteki eğitimi ve çalışma hayatı için hazırlanmaya başlar. Nasıl bir insan olacağının farkına varmasına yardımcı olunur. Kendi nitelikleri ile meslek gereklerini değerlendirme becerisi kazanır (Kuzgun, 2009: 262-263; Karaca ve İkiz, 2014: 196).

Ortaöğretim kariyer gelişiminde öğrencilerin sahip oldukları özellikler ve mesleki değerlerle, yaşam değerlerini gerçekçi analiz edebilmeleri kazandırılmaya çalışılır. Donanımlı işgücü ihtiyacının gerektirdiği becerileri edinecektir. Kendine ait tüm bildiklerini değerlendirerek kişisel özelliklerine, yetenek ve ilgilerine uygun tutarlı bir kariyer yönelimi için değerlendirme yapacaktır. Karar verilmesi gereken durumlarla karşı karşıya kalınan bir dönemdir. Sağlıklı karar vermeyi engelleyen durumlarla mücadele edilir ve mantıklı karar verme becerisi geliştirilmeye çalışılır. Sınav kaygısının yoğun olduğu bir dönem olduğundan kaygı azaltılmaya çalışılır. Bireyin eğitim kurumlarına ve mesleki bilgi veren kaynaklara nasıl ulaşabileceği öğretilir (Kuzgun, 2009: 269; Karaca ve İkiz, 2014: 197). Ergenler bu dönemde genel olarak çevreleri tarafından baskı altındadırlar, verecekleri kararların öneminin büyük olması da baskıyı artırmaktadır. Fakat tüm bunlara rağmen eğitimleri ve kariyerleri ile ilgili net değildirler, sıklıkla kararsızlık yaşamaktadırlar. Gelecekleri ile ilgili karar vermeye çalıştıkları dönemde dış çevreden, başkalarının söylemlerinden etkilenmektedirler. Mesleklerle ilgili basmakalıp yargılarla yüzleşmeye çalışırlar. Ayrıca seçilecek olan mesleğin popülerliği, kazancı, saygınlığı, iş bulma durumu ile ilgili de görüşlerin paylaşılması, lise döneminde öğrencilerin daha çok kafa karışıklığı yaşamalarına sebep olmaktadır. Bu nedenlerle de kariyer yardımı sağlayacak olan rehber öğretmenlerin varlığına ihtiyaç vardır (Niles ve Bowlsbey, 2013: 3). Lise öğrencilerinin kariyer gelişimleri ile ilgili hedefleri daha ileri düzeyde bir benlik algısını gerektirmektedir. Büyüme ve gelişme süreçlerinin

planlarındaki etkilerini, başkaları ile olan ilişki ve iletişimlerinin yansımalarını da görmeye başlarlar. Eğitsel ve mesleki olarak keşif dönemindedirler ve ilgilerini geliştirmeye çalışırlar. Çevrelerinde olan bitenin farkına vararak öğrenme ile ilgili olumlu bir tutuma sahip olmaya, bilgilerini artırmaya ve güncellemeye, karar vermek için sahip olması gereken ne ise ona ulaşmaya, kararlarını süzgeçten geçirmeye ve kendisine uygunluğunu tartmaya, yaşamı ile ilgili felsefesini bulmaya ve bu doğrultuda hareket etmeye çalıştıkları bir dönemdir (Niles ve Bowlsbey, 2013: 380)

Rehberlik ve kariyer danışmanlık programları ile öğrencilerin kendilerini ve çevrelerini ayrıntılı biçimde değerlendirmeleri adına becerilerini geliştirmeleri sağlanmaya çalışılır. Birey bulunduğu konum, çevresi, içinde bulunduğu koşullar, bireysel özellikleri, sahip olmak istediği meslek, geleceğe dönük hedefleri ile ilgili gerçekçi değerlendirmeler yapmaya çalışır. Zihninde kurguladığı ile gerçekte olan arasında mantıksal bir bütünlük kurmaya gayret eder. Zeka ve yeteneğini en üst düzeyde değerlendirme becerisine sahip olmak için yardım alır. Yeterliliklerini artırmak, kendini tanıma, kişiler arası iletişim becerilerini geliştirmek, problem çözme becerisine sahip olmak, karar verebilme yetkinliğinde olmak, geleceği ile ilgili olası yaşam rollerine hazırlıklı olmak ve tüm bunları kazanmaya çalışırken çevresi ve ailesi ile doğru bir iletişim içinde olma konusunda planlı, programlı, profesyonel destek almak ihtiyacıdır (Özdemir Yaylacı, 2007: 123).

Üstün yeteneklilere yönelik farklılaştırılmış eğitim ve rehberlik hizmetleri sunulmasının, kariyer gelişimlerinin bu kadar önem arz etmesiyle ilgili olarak değerlendirme yapıldığında (Özsoy, Özyürek ve Eripek, 2001; Akarsu, 2004; Akkanat, 2004;) üstün zekalıların kendi alanlarında iş, bilim, teknoloji, sanat ve hizmet sektörlerine, doğdukları ya da göç ettikleri ülkelere ve genel anlamda uygarlığa katkıda bulunabilecek değerli bir ekonomik kaynak oldukları görülmektedir. Üstün yetenekli öğrenciler geleceğin araştırma uzmanları, bilim adamları, askeri liderleri ve yaratıcı sanatçıları olacağı için eğitimleriyle ilgili önlemler alınmadığı takdirde ülkelerin geleceği tehlikeye atılmış olacaktır. Bu öğrenciler evlerinde, okulda ve çevrelerinde fark edilmez ve desteklenmezse, bu özelliği çocuğa ağır bir yük getirebilir. Bu durum, sadece öğrenci için değil, onunla ilişkisi olanlar için de bir problem oluşturabilir. Üstün yetenekli bir öğrencinin okulda elde ettiği kolay başarı, bu öğrencide etkili çalışma alışkanlıklarının gelişmesini engelleyebilir. İlköğretim ve bir dereceye kadar ortaöğretim programları, orta seviyede yetenekleri bulunan öğrencilerin gereksinimlerine göre düzenlenmiştir. Bu durum, üstün yeteneklilerin potansiyellerinin tümünü kullanmadan başarılı olmalarını sağlamaktadır. Bunun sonucu olarak, üstün yetenekli öğrencilerin edindikleri bilgi düzeyi bilişsel düzeylerinin çok gerisine düşmekte ve bu öğrenciler programa ilgisiz kalmaktadır. Kendini gerçekleştirme ve üretme fırsatını bulamadıkları zaman üstün yetenekliler, kendisine ve çevresine zarar verebilir. Erken yaşta yönlendirildiklerinde üstün yetenekli bireylerin gelişimleri hızlandırılabilir; dolayısıyla topluma katkıları arttırılabilir. Bu öğrencilere farklı eğitim uygulamak ve yeni yollar bulmak için harcanacak çaba, genel eğitime katkıda bulunacak ve genel eğitimin ilerlemesine yardımcı olacaktır. Üstün zekalı öğrenciler liderlik özellikleri, kararlılıkları, motivasyonları, hızlı düşünme ve problem çözme becerileriyle toplumlara yön verip değişme ve gelişme yaratabilecek bireylerdir.

Okullarda üstün yetenekli öğrencilerle ilgili sürdürülmesi gerekli tüm çalışmalar rehber öğretmenler tarafından yapılmaktadır. Fakat okul sosyal hizmet uzmanlarının rol ve işlevlerine bakıldığında çocuğun her türlü gelişimsel sorunları, aile ve çevreden kaynaklı sorunları, okul içi arkadaşlık problemleri ile ilgili verileri toplayan ve derinlemesine bilgi edinenerek çözümü destekleyen bir konumdadırlar. Ayrıca okul sosyal hizmet uzmanları okul dışındaki çocuğu destekleyecek kurum ve kuruluşlarla ilgili bilgi edinme ve işbirliği yapma yönü ile de dikkat çekmektedir. Üstün yetenekli bireylerin kariyer gelişimlerine olumsuz etki edebilecek her türlü duruma müdahale ve kariyer gelişimlerine katkı sağlayacak bilgi ve işbirliğini sunma noktasında rehber öğretmenlerle olacak eş güdümlü çalışmaların çocukların yararına olacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM 3: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE ARAŞTIRMA BULGULARININ YORUMLANMASI

3.1.Araştırma Yöntemi

Bu bölümde, araştırmanın modeline ve çalışma evrenine ilişkin bilgiler verilmektedir. Bunun yanında, verilerin toplanması, çözümlenmesi ve yorumlanması konularında da bilgilere yer verilmektedir.

3.1.1. Araştırmanın deseni

Tarama modelinin kullanıldığı araştırma ile katılımcıların görüşleri ve özellikleri belirlenmeye çalışılarak değerlendirme ve yorumlanması yapılmıştır. Sayısal verilerin, grafik ve tabloların elde edildiği, gerekli çözümlemelerin yapıldığı nicel bir araştırmadır. Araştırmada 1. bölümdeki forma verilen cevaplarla, özyeterlik ölçeği arasındaki ilişkiler verilerle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Forma ve ölçeğe verilen cevapların oranları incelenerek yorumlanmıştır.

3.1.2.Araştırmanın katılımcıları

Araştırmanın evreni kapsamında 2017-2018 yılında Yalova İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden uygulamayı gerçekleştirmek için izin alınmış ve rehber öğretmen sayısı öğrenilmiştir. 2017-2018 kayıtlarına göre Yalova'da 99 devlet okulu ve 8 özel okul olmak üzere 107 rehber öğretmen görev yapmaktadır. İznin alınmasının ardından rehber öğretmenlere ulaşılmaya çalışıldığında 107 rehber öğretmenin tamamına ulaşılamamıştır. Edinilen bilgilere göre bazı rehber öğretmenlerin okul idarecisi olarak görevlendirilmiş oldukları, doğum izninde ve askerde bulunan rehber öğretmen olduğu öğrenilmiştir. Ayrıca Bilim Sanat Merkezi'nde ve Özel Eğitim Uygulama Okulunda çalışan rehber öğretmenlerin sorulara verecekleri cevapların tarafsız olamayacağı düşünüldükçe orada çalışan rehber öğretmenler çalışmaya dahil edilmemiştir. Ayrıca bazı rehber öğretmenler çalışmaya destek vermemişlerdir. Bu sebeple, $d=0,051$ hoşgörü miktarı ile "Basit Rastgele Örneklem Yöntemi" uygulanarak 84 rehber öğretmen ile görüşülmüştür.

3.1.3. Veri toplama aracı

Araştırmanın veri toplama aracının birinci kısmı araştırmacı tarafından oluşturulmuştur. Birinci bölüm rehber öğretmenlerin kişisel bilgilerini ve üstün yetenekli öğrencilerle ilgili durumlarını anlamaya ve okul sosyal hizmeti ile ilgili durum değerlendirmesi yapmalarına yönelik evet-hayır cevabı verilmesi gerekli kapalı uçlu sorulardan oluşan 18 maddelik bir formdur.

Formun bitiminde ise rehber öğretmenlerin üstün yetenekli öğrencilerle ilgili yeterliliklerini değerlendirmeye yönelik hazırlanan ölçek yer almaktadır. Ölçek Aksoy ve Diken (2009) tarafından geliştirilip geçerlik-güvenirlik çalışmasının yapıldığı "Rehber Öğretmen Özel Eğitim Öz Yeterlik Ölçeği"dir. Ölçeği hazırlayanlar tarafından yapılan değerlendirmeye göre; ölçeğin geçerlik kapsamında uzman görüşüne dayalı kapsam geçerliği, yapı geçerliği amacıyla da faktör analizi yapılmıştır. Güvenirliği test etmek amacıyla ise test tekrar test ve iç tutarlılığı analiz edilmiştir. Yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışması sonucunda ölçeğin 40 maddeden oluştuğu ve ölçmek istediği yapıyı tek boyutlu

olarak ölçtüğü görülmüştür. Test-tekrar test sonucu $r = 0.96$ ve Cronbach alfa değeri 0.98 bulunmuştur. Ölçeğin psikometrik özelliklerinin rehber öğretmenlerin özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarını belirlemede kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir araç olduğu bulunmuştur (Aksoy ve Diken, 2009).

Ölçek 40 maddeden oluşmakta ve maddelere verilen yanıtlar 5'li Likert tipi derecelendirilmektedir. Rehber öğretmenlerin, her bir maddede belirtilen yeterliğe sahip oluşuna ilişkin görüşünü; (1) “Tamamen katılmıyorum” (2) “Katılmıyorum” (3) “Kararsızım” (4) “Katılıyorum” ve (5) “Tamamen katılıyorum” şeklinde sıralanan seçeneklerden birisini işaretleyerek belirtmesi istenmektedir. Ölçekte tersten puanlanan madde yoktur. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 40 iken en yüksek puan 200’ dır. Puan artışı, rehber öğretmenin, özel eğitimde psikolojik danışma ve rehberliğe ilişkin öz yeterlik algısının yüksek olduğuna işaret etmektedir. Veri toplama aracını geliştiren araştırmacıdan, ölçeğin araştırmada ifade değişikliği yapılarak kullanılması ile ilgili gerekli olan izin alınmıştır.

3.1.4. Verilerin işlenmesi ve çözümü

Anketin analiz aşamasında veri girişi, analizi ve sonuçları değerlendirme aşaması: MS WORD, MS EXCEL VE SPSS istatistiksel paket programından yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler çeşitli istatistiksel yöntemlerle incelenmiş ve SPSS 20.0 paket programı kullanılarak şekiller ve çapraz tablolar hazırlanmış, veriler birbiriyle karşılaştırılmış çeşitli sonuçlara ulaşılmış ve bu sonuçlar yorumlanmıştır.

Araştırmanın değerlendirme ve yorumlama bölümlerinde tanımlayıcı istatistikler, pasta grafikleri, sıklık tabloları, bağımsızlık kontrolleri yapılmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerde nicel değişkenli sorular ele alınmış temel istatistiklere bakılarak verilerin dağılımı hakkında yorumlar yapılmıştır. Grafiklerde soruların her birini bir değişken olarak ele alınıp çıkan yüzdelik dilimlere göre yorumlanmıştır.

Sıklık tablolarında bazı sorular ayrı birer değişken olarak ele alınıp ilgili sıklıklara bakılarak veriler olabildiğince açıklanmaya çalışılmıştır. Çapraz tablolarda; soru kâğıdının kişisel ve diğer bölümlerindeki bazı sorular ile araştırmanın amacına yönelik sorular ele alınıp elde edilen tablolarda yorumlar yapılmıştır. Ele alınan iki değişken arasında ilişki olup olmadığı ya da ilişkinin anlamlı olup olmadığı hakkında hipotez testleri kurularak %95 güven düzeyi ile test edilmiştir.

Araştırmanın bulgular bölümünde tüm verilerin değerlendirilmesine gerek duyulmamış, hipotezlerle bağlantılı olan verilerin tablolarına yer verilmiştir.

3.2. Araştırma Bulgularının Yorumlanması

Yalova ilinde tüm resmi ve özel okullarda, Rehberlik Araştırma Merkezinde çalışan rehber öğretmenlerle, rehber öğretmenlerin üstün zekalıların kariyer gelişimlerinde rehberlik hizmetleri ile ilgili durumlarını belirlemeye yönelik yapılan araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan rehber öğretmen ve psikolojik danışmanların kişisel bilgileri ve üstün yetenekliler ve sosyal hizmet ile ilgili görüşlerini almaya dönük olarak hazırlanmış sorulara verdikleri cevapların değerlendirmesine yer verilmiştir.

Kişisel bilgiler bölümünden elde edilen bilgilere göre;

Tablo 1. Rehber Öğretmenlerin Cinsiyetleri

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	erkek	32	38,1	38,1	38,1
	kadın	52	61,9	61,9	100,0
	Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 32'sini (%38,10) erkekler, 52'sini (%61,90) kadınlar oluşturmaktadır. Yalova'da görev yapan kadın rehber öğretmen sayısı daha fazladır.

Tablo 2. Rehber Öğretmenlerin Mezun Oldukları Bölümler

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	psikolojik danışma ve rehberlik	62	73,8	73,8	73,8
	sosyoloji	7	8,3	8,3	82,1
	felsefe	5	6,0	6,0	88,1
	diğer	10	11,9	11,9	100,0
	Total	84	100,0	100,0	

Yalova'da görev yapan rehber öğretmenlerden “rehberlik ve psikolojik danışma” mezunu olanlar 62, “sosyoloji” mezunu olanlar 7, “felsefe” mezunu olanlar 5 ve “diğer” bölümlerden mezun olanlar 10 tanedir. Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin büyük çoğunluğunun mezun olduğu bölüm %73,81 ile “Rehberlik ve Psikolojik Danışma” dır. PDR mezunu olanların oranı yüksek görülse de alan dışı atamaların yapılması, belirli sürelerde fen-edebiyat fakültesi mezunlarına kurslar açarak psikolojik danışman ve rehber öğretmen ünvanı verilmesi sebebiyle tabloda alan dışından meslek elemanları görülmektedir.

Tablo 3. Rehber Öğretmenlerin Hizmet Süreleri

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0-5 yıl	16	19,0	19,0	19,0
	6-10 yıl	14	16,7	16,7	35,7
	11-15 yıl	14	16,7	16,7	52,4
	16-20 yıl	29	34,5	34,5	86,9
	21 yıl ve üzeri	11	13,1	13,1	100,0
	Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin büyük çoğunluğunun hizmet süresi %34,5 ile 16-20 yıl arasındadır. 0-5 yıl arasında görev yapanlar %19, 6-10 yıl ve 11-15 yıl arasında çalışanlar %16,7 'dir ve birbirine yakın oranlarda olduğu görülmektedir. En az yüzdelik dilime sahip olanlar 21 yıl ve üzeri görev yapan öğretmenlerdir. Yalova ilinde çalışan kişilerin meslekte genel olarak tecrübeli oldukları görülmektedir.

Tablo 4. Rehber Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Kurumlar

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Anaokulu	5	6,0	6,0	6,0

İlkokul	18	21,4	21,4	27,4
Ortaokul	30	35,7	35,7	63,1
Lise	25	29,8	29,8	92,9
Rehberlik Araştırma Merkezi	5	6,0	6,0	98,8
Ortaokul-Lise	1	1,2	1,2	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilindeki rehber öğretmenlerin “Ortaokul” ‘da görev yapanları 30 kişi (%35,7) ile en büyük yüzdelik dilime sahiptir. Yalova ilindeki rehber öğretmenlerin çoğu “Ortaokul” da görev yapmaktadır. İkinci sırada ise 25 kişi ile liselerde görev yapanlar görülmektedir. Anaokulunda görev yapan sayısı 5 kişidir. Anaokullarında görev yapan rehber öğretmen sayısı sınırlı sayıdadır. İlde resmi ve özel anaokulları bulunduğu halde burada görev yapan rehber öğretmen sayısındaki azlıkla ilgili olarak anaokullarından rehber öğretmen kadrolarının geçtiğimiz yıllarda kaldırıldığının duyurulmasının etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca özel anaokullarının pek çoğunda da rehber öğretmen bulunmamaktadır. Erken tanılamada ve kariyer gelişiminde küçük yaş döneminin önemi göz önüne alındığında anaokullarında tanılama ve bu çocukları fark edip yönlendirme aşamasında geç kalma durumu yaşanabileceği söylenebilir.

Tablo 5. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenek Tanısı Almış Öğrencisi Olma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid evet	52	61,9	61,9	61,9
Valid hayır	32	38,1	38,1	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 52 (61,9) tanesinin “üstün yetenek” tanısı alan öğrencisi olmuştur. Ancak geriye kalan 32 (38,1) kişinin üstün yetenek tanısı almış öğrencisi olmamıştır. Araştırmanın içeriği ve öz yeterlik ölçeğinin üstün yeteneklilerle ilgili olduğu göz önüne alındığında üstün yetenekli öğrenci ile hiç karşılaşmamış olan %38,1’lik bir dilimin öz yeterliliği, hiç üstün yetenekli öğrencisi olmadan değerlendirmiştir.

Tablo 6. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenek Tanısı Almış Öğrenci Sayısı

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 1-2 tane	17	20,2	32,7	32,7
Valid 3-4 tane	19	22,6	36,5	69,2
Valid 5-6 tane	16	19,0	30,8	100,0
Valid Total	52	61,9	100,0	
Missing System	32	38,1		
Total	84	100,0		

Üstün yetenekli öğrencisi olan %61,9’lık dilimden yola çıkarak yeniden bir değerlendirme yapılmış ve tanı almış öğrenci sayıları tespit edilmiştir. Mesleğe başladığı günden bugüne kadar 3-4 tane üstün yetenekli çocuk tanıyanlar %22,6; 1-2 tane tanıyanlar %20,2; 5-6 tane tanıyanlar %19,0 ve hiç tanımayanlar ise %38,1’dur. Yani 17’si 1-2 tane, 19’u 3-4 tane ve 16’sı 5-6 tane üstün yetenekli çocuk tanımışlardır. Yapılan değerlendirmede sonuçlar birbirine yakın durumdadır.

Tablo 7. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenek İle İlgili Eğitim Alma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid evet	11	13,1	13,1	13,1
Valid hayır	73	86,9	86,9	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu %86,9 ile üstün yetenekli öğrenciler ile ilgili herhangi bir eğitim almamışlardır. Bu alanda eğitim alan öğretmenler sadece %13,1'dir. Yalova ilinde görev yapan 84 rehber öğretmenden sadece 11 tanesi üstün yetenekli çocuklar için herhangi bir eğitim almışlardır. Öğrencilerin gelişimlerinde büyük etkiye sahip olan rehber öğretmenlerin konu ile ilgili hiçbir eğitim almamış olmaları bu konudaki eksikliği göstermektedir. Bu bireylerin toplum yararına işler yapacakları, sınırlı bir yüzdeden oluştukları düşünülürse bu öğrencilerle ilgili olarak müşavirlik hizmeti, eğitsel-kişisel ve mesleki rehberlik hizmetlerini sunacak olan rehber öğretmenlerin konu ile ilgili bilgilendirici bir çalışmadan geçmemiş olmaları çocuklar adına dezavantaj olarak değerlendirilebilir.

Tablo 8. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrencilerle İlgili Aldıkları Eğitimler

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Farkındalık Eğitimi	1	1,2	12,5	12,5
Valid Üstün Yetenekli Çocuklara Yaklaşım	1	1,2	12,5	25,0
Valid Üstün Zekalılarda Zeka Oyunları	1	1,2	12,5	37,5
Valid Zep Hazırlama	1	1,2	12,5	50,0
Valid Üstün Zekalılar Eğitimci Eğitimi	1	1,2	12,5	62,5
Valid Yıllar önce İstanbul'da almıştım	1	1,2	12,5	75,0
Valid Konuyla ilgili birkaç seminere katıldım	1	1,2	12,5	87,5
Valid Üstün yetenekliler öğretmeni arkadaşım tarafından davet aldım ancak katılmadım	1	1,2	12,5	100,0
Total	8	9,5	100,0	
Missing System	76	90,5		
Total	84	100,0		

Tablo 6'da belirtilen soru ile ilgili bağlantılı olarak evet cevabını vererek eğitim aldığını belirten 11 kişi "Farkındalık Eğitimi", "Üstün Zekalılarda Zeka Oyunları", "ZEP Hazırlama" ve "Üstün Zekalılar Eğitimci Eğitimi" aldıklarını belirtmişlerdir. Eğitim aldığını belirten diğer birkaç kişinin de seminer katılımlarını belirttikleri, profesyonel bir eğitim almadıkları görülmüştür. Eğitim alma durumları incelenen rehber öğretmenlerin bu alanla ilgili eğitim alma bakımından çok sınırlı kaldıkları görülmektedir.

Tablo 9. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Çocukların Okulda Aldıkları Eğitimin Kariyer Gelişimi Açısından Değerlendirmeleri

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	evet	3	3,6	3,6	3,6
	hayır	81	96,4	96,4	100,0
	Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 81'i (%96,4) üstün yetenekli çocukların okulda aldıkları eğitimin kariyer gelişimi açısından yeterli olduğunu düşünmemektedir. Çok büyük bir oranın bu düşüncede olması, eğitim sistemi içerisinde üstün yetenekli öğrencilerin durumunun yeniden yapılandırılması gerektiğini düşündürmektedir.

Tablo 10. Rehber Öğretmenlerin Bilim Sanat Merkezleri Tarafından Üstün Yetenekli Öğrencilere Verilen Desteğin Kariyer Gelişimlerine Etkisini Değerlendirmeleri

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	evet	18	21,4	22,8	22,8
	hayır	61	72,6	77,2	100,0
	Total	79	94,0	100,0	
Missing	System	5	6,0		
Total		84	100,0		

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 18'i (%21,4) Bilim Sanat Merkezleri tarafından üstün yetenekli öğrencilere verilen desteğin kariyer gelişimlerine etkisini yeterli bulmaktadır. Rehber öğretmenlerin büyük çoğunluğu Bilim Sanat Merkezleri tarafından üstün yetenekli öğrencilere verilen desteğin kariyer gelişimine etkisini yeterli görmemektedir. Üstün yeteneklilere neredeyse tek hizmet sunan eğitim kurumu olan BİLSEM'in bu noktada eksik kalması üzerinde durulması gereken konulardan biridir.

Tablo 11. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Çocuklara Okul Dışında Kariyer Gelişimleri Açısından Destek Verecek Kurum ve Kuruluşları Değerlendirmeleri

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	evet	5	6,0	6,2	6,2
	hayır	76	90,5	93,8	100,0
	Total	81	96,4	100,0	
Missing	System	3	3,6		
Total		84	100,0		

Üstün yetenekli çocuklara okul dışında kariyer gelişimleri açısından destek verecek kurum ve kuruluşları, rehber öğretmenlerin 76'sı (%90,5) yeterli bulmamıştır. Okul dışında destek verecek kurum ve kuruluşları sadece 5 rehber öğretmen yeterli bulmuştur. Okullar ve BİLSEM' ler dışında öğrencilere destek hizmet sunacak kurumlar sınırlı kalmaktadır. Her ilde BİLSEM olmadığı da düşünülürse diğer illerdeki üstün yetenekli çocuklar daha büyük bir eksiklik içindedir. Bu öğrencilere hizmet veren pek çok kurum ve kuruluş daha çok büyük şehirlerdedir. Özel eğitim hizmeti sunan okullar bulunmakla birlikte, yüksek eğitim ücreti ile hizmet sunmaktadırlar.

Tablo 12. Üstün Yetenekli Çocuklara Aileleri Tarafından Verilen Desteğin Kariyer Gelişimleri Açısından Değerlendirmeleri

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid evet	8	9,5	9,5	9,5
Valid hayır	76	90,5	90,5	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Üstün yetenekli çocuklara aileleri tarafından verilen desteğin kariyer gelişimleri açısından yetersiz olduğunu 76 rehber öğretmen söylemiştir. Rehber öğretmenlerin 8'i (%9,5) verilen desteğin yeterli olduğunu söylemişlerdir. Yapılan araştırmalarda ailelerin konu ile ilgili yeterli bilgi sahibi olmamaları, kimden ve nereden bilgi edinebileceklerini bilmemeleri de bu duruma sebebiyet vermektedir.

Tablo 13. Rehber Öğretmenlerin Okul Ortamının Üstün Yetenekli Çocukların Kariyer Gelişimlerine Etkisini Değerlendirmeleri

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid hayır	84	100,0	100,0	100,0

Rehber öğretmenlerin hepsi okul ortamının üstün yetenekli çocukların kariyer gelişimlerine etkisi olmadığını ve yeterli bulmadıklarını söylemişlerdir. Türkiye’de okul içinde üstün yeteneklilerle ilgili olarak özel eğitim hizmeti sunarak ihtiyaçları karşılamak adına zenginleştirme uygulaması yapılması gerekmektedir. Fakat verilen cevaplar bunun okullarda gereken şekilde yürütülemediğini ya da yeterli olmadığını göstermektedir.

Tablo 14. Rehber Öğretmenlerin Okullarda Yürütülen Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetlerinin Üstün Yetenekli Çocukların Gelişimine Etkisi

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid evet	13	15,5	15,5	15,5
Valid hayır	71	84,5	84,5	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 13’ü (%15,5) okullarda yürütülen rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin üstün yetenekli çocukların gelişimine yeterli olduğunu söylemişlerdir. Tablodan görüldüğü gibi 84 rehber öğretmenden sadece 13 kişi rehberlik hizmetlerinin katkısının yeterli olduğunu söylemiştir. Rehber öğretmenlerin yoğun iş yükü üstün yetenekli çocuklarla ilgili yapılabilecek faaliyetleri sınırlandırmaktadır. Kariyer gelişimi noktasında okullarda en büyük destek hizmeti verebilecek olan rehber öğretmenlerin bu görüşte olmaları okul içinde farklı önceliklerinin olmasının onların bu öğrencilere eğilmelerine engel olduğunu düşündürmektedir .

Tablo 15. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Öğrenciler İle İlgili Kaynak Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid evet	32	38,1	38,1	38,1
Valid hayır	52	61,9	61,9	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 52’si (%61,9) üstün yetenekli öğrenciler ile ilgili kaynağın yetersiz olduğunu düşünürken, 32’si (%38,1) kaynakların yeterli

olduğunu savunmuşlardır. Alanda yazılmış kaynakların pek çoğu yabancı dildedir. Üstün yeteneklilerle ilgili kitap sayısı ve araştırmalar son yıllarda artış gösterse de istenilen düzeyde olmadığı görülmektedir.

Tablo 16. Rehber Öğretmenlerin Ailelerin Çocuklarının Gelişimleri İçin Destek Alabilecekleri Kişi ve Kurumlarla İlgili Değerlendirmeleri

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	34	40,5	40,5	40,5
	Hayır	50	59,5	59,5	100,0
	Total	84	100,0	100,0	

Ailelerin çocuklarının gelişimleri için destek alabilecekleri kişi ve kurumların yeterli sayıda olduğuna rehber öğretmenlerin 50'si (%59,5) katılmamıştır. Rehber öğretmenlerden 50 tanesi ailelerin destek alabilecekleri kişi ve kurumları yetersiz bulmuştur. Sadece 34 rehber öğretmen kişi ve kurumları yeterli sayıda bulmuştur.

Tablo 17. Çalıştıkları Kurumlarda Sosyal Hizmet Uzmanı Bulunma Durumu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	5	6,0	6,0	6,0
	Hayır	79	94,0	94,0	100,0
	Total	84	100,0	100,0	

Rehberlik araştırma merkezinde çalışanlar kurumlarında sosyal hizmet uzmanı olduğunu belirtmiştir bu da beş kişidir. Bunun dışında hiçbir kurumda sosyal hizmet uzmanı bulunmamaktadır. Bilindiği üzere okul sosyal hizmeti uygulamaları henüz ülkemizde başlamamıştır.

Tablo 18. Rehber Öğretmenlerden Okullarda Sosyal Hizmet Uzmanı Bulunması Konusundaki Değerlendirmeleri

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	56	66,7	66,7	66,7
	Hayır	28	33,3	33,3	100,0
	Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerden 56'sı (%66,7) okullarda sosyal hizmet uzmanının olması gerektiğini savunmuşlardır. Görev yapan rehber öğretmenlerin büyük çoğunluğu okullarda sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç olduğunu söylemişlerdir. İhtiyaç olmadığını düşünenlerin okul sosyal hizmeti ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığı, sosyal hizmet kavramının ve alanının ülkemizde tanınmıyor olduğu düşünülebilir. Zira okul sosyal hizmeti uzmanının varlığı ile PDR alanındaki iş yükünün ne kadar azalacağı ve asıl ilgilenilmesi gereken alanlarla ilgilenmeye daha fazla zaman ve fırsat oluşacağı düşünülürse okullardaki varlıkları PDR uzmanlarının yararına bir durum olacaktır.

Tablo 19. Rehber Öğretmenlerin Sosyal hizmet, Rehber Öğretmen ve Psikolojik Danışmanların Çalışma Alanlarının Farklılığını Bilme Durumları

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	75	89,3	90,4	90,4
	Hayır	8	9,5	9,6	100,0
	Total	83	98,8	100,0	

Missing	System	1	1,2		
Total		84	100,0		

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 8'i (%9,5) sosyal hizmet, rehber öğretmen ve psikolojik danışmanların çalışma alanlarının farklılığını bilmediğini söylemiştir. Rehber öğretmenlerin büyük çoğunluğu sosyal hizmet, rehber öğretmen ve psikolojik danışmanların çalışma alanlarının farklılığını bildiklerini söylemişlerdir. Bu soruya sadece 83 kişi cevap vermiştir.

Tablo 20. Rehber Öğretmenlerin Üstün Yetenekli Çocukların Kariyer Gelişimine Sosyal Hizmet Uzmanlarının Etkin Rol Oynayabileceği İle İlgili Değerlendirmeleri

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Evet	40	47,6	49,4	49,4
	Hayır	41	48,8	50,6	100,0
	Total	81	96,4	100,0	
Missing	System	3	3,6		
Total		84	100,0		

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 40'ı (%47,62) üstün yetenekli çocukların kariyer gelişimine sosyal hizmet uzmanlarının etkin rol oynayabileceğini düşünmüşlerdir. Öğretmenlerin 3'ü bu soruya cevap vermemeyi tercih etmiştir. Üstün yetenekli çocukların kariyer gelişimine sosyal hizmet uzmanlarının etkin rol oynayamayacağına 84 rehber öğretmenden 41 tanesi katılmıştır. Burada rehber öğretmenlerin sosyal hizmet mesleği ile ilgili önyargıları olduğu ya da okul sosyal hizmeti ile ilgili bilgilerinde eksiklik olduğu düşünülebilir. Okul sosyal hizmet uzmanlarının rehber öğretmenlerle eşgüdümlü yapacağı çalışmalarla doğrudan ya da dolaylı olarak üstün yetenekli öğrencilere katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç olduğunu, PDR ve sosyal hizmet farkını bildiklerini ifade etmelerine rağmen okullarda sosyal hizmet uzmanının üstün zekalıların kariyer gelişimine katkı sağlamayacağını düşünenler yarı yarıyadır. Bu da aslında rehber öğretmenlerin okul sosyal hizmeti ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını sosyal hizmet ile ilgili ilk akıllarına dezentavajlı grupların geldiğini düşündürtebilir. Okul sosyal hizmeti kavramı henüz yaygınlaşmış ve tanınmış değildir.

Aşağıda yer alan tablolarda öz yeterlik ölçeği ve değişkenler arasındaki ilişki incelendiğinde elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 21. Cinsiyet Değişkenine Göre Rehber Öğretmenlerin Özyeterlik Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişken	N	$\bar{X}$	Ss	T	Önemlilik düzeyi
Kadın	52	133,0769	24,01049	2,455	0,016
Erkek	32	146,0000	22,44420		P<0,05 Önemli

Cinsiyeti kadın olan rehber öğretmenlerin özyeterlik toplam puan ortalamaları 133.0769, cinsiyeti erkek olan rehber öğretmenlerin toplam puanı ise, 146.0000 olarak gözlenmiştir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen 2.455 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bu sonuca göre kadın ve erkek rehber öğretmenlerin toplam puanları arasında anlamlı düzeyde fark vardır.

Kadınların öz yeterliğinin erkeklerden daha düşük çıkması cinsiyete dayalı özelliklerle bağlantılı olabilir.

Tablo 22. Mezun Olunan Bölüm Değişkenine Göre Rehber Öğretmenlerin Özyeterlik Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişken	N	$\bar{X}$	Ss	T	Önemlilik düzeyi
Rehberlik ve Psikolojik Danışma	62	138,7419	25,18582	0,293	0,771 P>0,05 Önemsiz
Sosyoloji	7	135,8571	19,42017		

Rehberlik ve psikolojik danışma mezunu olan rehber öğretmenlerin özyeterlik puan ortalamaları 138.7419 sosyoloji mezunu olanların ise 135.8571 olarak gözlenmiştir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen 0.293 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre mezun olunan iki bölümün toplam öz yeterlik puanları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur. Psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanı dışından olanların konu ile ilgili öz yeterliklerinin araştırma öncesinde daha düşük çıkması beklenirken anlamlı bir farklılık görülmemesi kendilerine olan inançları ve özgüvenlerinden kaynaklanabilir. Ayrıca PDR mezunlarının alan dışı atamalara karşı olmaları ve alan dışından gelen meslektaşlarını içten içe yetersiz görmeleri sebebiyle kendilerini yeterlilikleri düşük olarak göstermek istememiş olabilirler.

Öz yeterliğin düşük çıkmaması ile ilgili olarak pek çoğunun üstün yetenekli öğrencisinin olmaması onların ne ile karşılaşacakları ya da sorumlulukların neler olduğu ile ilgili, karşılaşmadıkları bir durumla ilgili yorum yapmalarına sebep olmaktadır.

Tablo 23. Meslekteki Hizmet Süresi Değişkenine Göre Rehber Öğretmenlerin Öz yeterlik Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişken	N	$\bar{X}$	Ss	T	Önemlilik düzeyi
0-5 Yıl	16	142,1250	11,00227	1,006	0,323 P>0,05 Önemsiz
6-10 Yıl	14	137,2857	15,23876		

Meslekteki hizmet süresi 0-5 yıl olan rehber öğretmenlerin öz yeterlik puan ortalamaları 142.1250, 6-10 yıl olanların ise 137.2857 olarak gözlenmiştir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen 1.006 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre 0-5 yıl ve 6-10 yıl arası hizmet veren rehber öğretmenlerin toplam öz yeterlik puanları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur.

Rehber öğretmenlerin büyük kısmının uzun yıllardır meslekte olmaları onların kendilerini kıdemli olarak görüp konu ile ilgili gerekenleri yapabileceklerine olan inançlarından kaynaklanabilir.

Tablo 24. Üstün Yetenekli Çocuk Sayısı Değişkenine Göre Rehber Öğretmenlerin Öz yeterlik Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Değişken	N	$\bar{X}$	Ss	T	Önemlilik düzeyi
1-2 tane	17	139,1176	17,03629	-0,817	0,016 P>0,05
3-4 tane	19	144,5263	22,02869		

					Önemsiz
--	--	--	--	--	---------

1-2 tane üstün yetenekli çocuk tanıyan rehber öğretmenlerin öz yeterlik puan ortalamaları 139.1176, 3-4 tane tanıyanların ise 144.5263 olarak gözlenmiştir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen -0.817 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre 1-2 tane ve 3-4 tane üstün yetenekli çocuk tanıyan rehber öğretmenlerin toplam öz yeterlik puanları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur. Araştırmada üstün yetenekli tanısı almış olan öğrenci ile karşılaşanların ve daha az ya da hiç karşılaşmayanların öz yeterlilikleri arasında anlamlı bir fark olması beklenirken anlamlı bir fark ortaya çıkmamıştır. %38,10'luk bir oranın hiç üstün yetenekli öğrenci tanımamış olması verilen cevaplar ile ilgili olarak düşündürücüdür. Zira karşılaşmadığı bir durumla ilgili tahmini fikir yürütmektedir.

Tablo 25. Üstün Yetenekli Öğrencilerle İlgili Eğitime Katılma Durumu Değişkenine Göre Rehber Öğretmenlerin Öz yeterlik Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.

Değişken	N	$\bar{X}$	Ss	T	Önemlilik düzeyi
Evet	11	141,2727	32,16237	0,480	0,632
Hayır	73	137,5068	22,92689		P>0,05 Önemsiz

Üstün yetenekli çocuklar ile ilgili eğitime katılan rehber öğretmenlerin öz yeterlik puan ortalamaları 141.2727, katılmayanların ise 137.5068 olarak gözlenmiştir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen 0,480 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre üstün yetenekli çocuklar ile ilgili eğitime katılan ve katılmayan rehber öğretmenlerin toplam öz yeterlik puanları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur. %89,90' lık bir oranda üstün yeteneklilerle ilgili hiçbir eğitim alınmamıştır. Üstün yetenekli çocukların toplum için önemi, kaybolan çocuklar üzerinden düşünülürse eğitim alınmamış olması eksiklikler. Eğitim almadıkları halde öz yeterliklerinde anlamlı bir fark görülmemiş olması meslek özgüveni ile bağlantılı olabilir. Araştırmanın hipotezlerinden biri olan üstün yeteneklilerle ilgili eğitim almadıkları için öz yeterlik puanlarının daha düşük çıkması beklenirken bu doğrulanmamıştır.

Tablo 26. Sosyal Hizmet Uzmanına İhtiyaç duyma Değişkenine Göre Öğretmenlerin Öz yeterlik Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması.

Değişken	N	$\bar{X}$	Ss	T	Önemlilik düzeyi
Evet	56	134,5000	22,43455	-1,910	0,060
Hayır	28	145,0000	26,23681		P>0,05 Önemsiz

Sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç duyan rehber öğretmenlerin öz yeterlik puan ortalamaları 134.5000, duymayanların ise 145.0000 olarak gözlenmiştir. Puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile incelenmiş elde edilen -1,910 t değeri 0.05 anlamlılık düzeyinde anlamlı bulunmamıştır. Bu sonuca göre sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç duyan ve duymayan rehber öğretmenlerin toplam öz yeterlik puanları arasında anlamlı düzeyde fark yoktur. Öz yeterlikleri ile ilgili değil de sosyal hizmet uzmanının bulunmasının gerekliliğine olan inançla ilgili olduğu söylenebilir.

Rehber Öğretmenlerin özel eğitim öz yeterlik ölçeğine verdiği yanıtlara, çıkan sonuçlara ve açıklamalara yer verilmiştir.

Tablo 27. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Kişisel Gelişimlerine Yardımcı Olacak Bireysel Rehberlik Hizmetleriyle İlgili Yeterli Bilgi ve Beceri Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Tamamen katılmıyorum	3	3,6	3,6	3,6
Katılmıyorum	17	20,2	20,2	23,8
Kararsızım	36	42,9	42,9	66,7
Katılıyorum	24	28,6	28,6	95,2
Tamamen katılıyorum	4	4,8	4,8	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 24'ü (%28,57) üstün yetenekli olan öğrencilerin kişisel gelişimlerine yardımcı olacak bireysel rehberlik hizmetleriyle ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahibim demiştir. Ancak 36 kişi (%42,86) kararsız kalmıştır. Bu tablodan detaylı bakacak olursak, bu düşünceye tamamen katılmayanlar 3 kişidir. Rehber öğretmenlerin büyük çoğunluğu kararsız kalmıştır, ayrıca 17 kişi de katılmadığını ifade etmiştir. Katılmıyorum diyen 17 kişinin 12'sini kadınlar, kararsızım diyen 36 kişinin 25'ini kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 28. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Doğrudan Doğruya Zekâlarıyla İle İlgili Olamayabilecek Çeşitli Problemlerini Fark Edebilme Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Tamamen katılmıyorum	3	3,6	3,6	3,6
Katılmıyorum	4	4,8	4,8	8,3
Kararsızım	24	28,6	28,6	36,9
Katılıyorum	49	58,3	58,3	95,2
Tamamen katılıyorum	4	4,8	4,8	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 49'u (%58,33) üstün yetenekli olan öğrencilerin, doğrudan doğruya zekâlarıyla ile ilgili olmayabilecek çeşitli problemlerini fark edebileceklerini(edebildiğini) düşünmüştür. Kesin olarak bu düşünceye katılanlar 4 kişidir. Toplam 84 rehber öğretmenin 24'ü bu düşünce karşısında kararsız kalmıştır. Katılmadığını ifade edenler 4, tamamen katılmadığını ifade edenler ise 3 kişidir.

Tablo 29. Üstün Yetenekli Olan Ergenlik Dönemindeki Öğrencilere, Sosyal Duygusal Ve Bilişsel Zorlukların Üstesinden Gelmelerinde Bireysel Rehberlik Hizmeti Verme Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Tamamen katılmıyorum	1	1,2	1,2	1,2
Katılmıyorum	11	13,1	13,1	14,3
Kararsızım	28	33,3	33,3	47,6
Katılıyorum	35	41,7	41,7	89,3
Tamamen katılıyorum	9	10,7	10,7	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 9'u (%10,71) üstün yetenekli olan ergenlik dönemindeki öğrencilere, sosyal duygusal ve bilişsel zorlukların üstesinden

gelmelerinde bireysel rehberlik hizmeti verecek donanıma sahip olduklarını belirtmişlerdir. 35 kişi de katıldığını ifade etmiştir. Rehber öğretmenlerin 28'i bu düşünce karşısında kararsız kalırken, 11'i de katılmadığını belirtmektedir.

Tablo 30. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Üstesinden Gelemeyeceğim Sorunlarında, Öğrenciyi Yönlendirebileceğim Uzman, Meslek Elemanı Veya Kurum Bilgisi Durumu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Tamamen katılmıyorum	2	2,4	2,4	2,4
	Katılmıyorum	9	10,7	10,7	13,1
	Kararsızım	14	16,7	16,7	29,8
	Katılıyorum	44	52,4	52,4	82,1
	Tamamen katılıyorum	15	17,9	17,9	100,0
	Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 9'u (%10,71) üstün yetenekli olan öğrencilerin, üstesinden gelemeyeceğim sorunlarında, öğrenciyi yönlendirebileceği uzmanları, meslek elemanlarını veya kurumları bilmediğini söylemişlerdir. 14 kişi de kararsız kaldığını belirtmiştir. Konu ile ilgili 44 rehber öğretmen katıldığını, 15 rehber öğretmen ise tamamen katıldığını söylemiştir.

Tablo 31. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Sosyal Ve Duygusal Gelişimlerinde Yeterli Düzeyde Destek Sağlayabilme Durumu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Tamamen katılmıyorum	2	2,4	2,4	2,4
	Katılmıyorum	7	8,3	8,3	10,7
	Kararsızım	26	31,0	31,0	41,7
	Katılıyorum	44	52,4	52,4	94,0
	Tamamen katılıyorum	5	6,0	6,0	100,0
	Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 44'ü üstün yetenekli olan öğrencilere, sosyal ve duygusal gelişimlerinde yeterli düzeyde destek sağlayabileceklerini söylemişlerdir ve bu düşünceye katılmışlardır. Rehber öğretmenlerin 26'sı bu konuda kararsız kalırken, 7'sinin ise destek olabileceğini düşünmediği görülmektedir.

Tablo 32. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Sergiledikleri Davranış Problemleriyle Baş Etmek İçin Yapılması Gerekenler

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Tamamen katılmıyorum	2	2,4	2,4	2,4
	Katılmıyorum	5	6,0	6,1	8,5
	Kararsızım	30	35,7	36,6	45,1
	Katılıyorum	41	48,8	50,0	95,1
	Tamamen katılıyorum	4	4,8	4,9	100,0
	Total	82	97,6	100,0	
Missing	System	2	2,4		
Total		84	100,0		

Rehber öğretmenlerin, 41 tanesi bu konu hakkında neler yapılması gerektiğini bildiklerini söylemişlerdir. Ancak tamamen bildiğini düşünenler sadece 4 kişidir. 30 kişi kararsız kalmıştır. Bu soruya cevap vermeyen öğretmenler %2,38’lik bir yüzdeliğe sahiptirler.

Tablo 33. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilere Grup İçi Etkileşim Ve İşbirliğinde Asgari Düzeyde Gerekli Sosyal, Duygusal Ve Bilişsel Becerileri Kazandırma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	1	1,2	1,2	1,2
Katılmıyorum	6	7,1	7,1	8,3
Kararsızım	23	27,4	27,4	35,7
Katılıyorum	48	57,1	57,1	92,9
Tamamen katılıyorum	6	7,1	7,1	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, %7,14’ü üstün yetenekli olan öğrencilere grup içi etkileşim ve işbirliğinde asgari düzeyde gerekli sosyal, duygusal ve bilişsel becerileri kazandırabileceklerine tamamen katılmışlardır. 48 kişi de katıldığını belirtmiştir. Rehber öğretmenlerin 23 tanesi bu düşünce karşısında kararsız kalırken, 6’sı katılmadığını belirtmiştir.

Tablo 34. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Ailelerine, Çocuklarının Sosyal, Duygusal Ve Bilişsel Gelişimlerini Desteklemeleri Konusunda Rehberlik Etme Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	2	2,4	2,4	2,4
Kararsızım	14	16,7	16,7	19,0
Katılıyorum	61	72,6	72,6	91,7
Tamamen katılıyorum	7	8,3	8,3	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, 61’i (%72,6) üstün yetenekli olan öğrencilerin ailelerine, çocuklarının sosyal, duygusal ve bilişsel gelişmelerini desteklemeleri konusunda rehberlik edeceğini dile getirmişlerdir. Tamamen katılan rehber öğretmenleri %8,33’lük bir yüzdeliğe sahiptirler(7 kişi). Rehber öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu bu konuda ailelere rehberlik edebileceğini düşünürken, 14 kişi kararsız kalmıştır.

Tablo 35. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Karşı Cinsle İstendik Biçimde İlişki Kurmalarında ve Bu Alandaki Duygusal Problemlerinde Kolaylaştırıcı Olabilme Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	2	2,4	2,4	2,4
Katılmıyorum	2	2,4	2,4	4,8
Kararsızım	22	26,2	26,2	31,0
Katılıyorum	51	60,7	60,7	91,7
Tamamen katılıyorum	7	8,3	8,3	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, 7'si üstün yetenekli olan öğrencilerin, karşı cinsle istedik biçimde ilişki kurmalarında ve bu alandaki duygusal problemlerinde kolaylaştırıcı olabileceğini belirtmiş ve bu düşünceye tamamen katılmışlardır. 51'i de katıldığını belirtmiştir. Rehber öğretmenlerden sadece 22 kişi bu konu hakkında kararsız kalmıştır ve 2 kişi bu konuda kendini tamamen yeterli görmeyerek katılmamışlardır.

Tablo 36. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilere, İstendik Davranışlar Kazandırma Konusunda Bilgi Sahibi Olma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	1	1,2	1,2	1,2
Katılmıyorum	6	7,1	7,1	8,3
Kararsızım	31	36,9	36,9	45,2
Katılıyorum	42	50,0	50,0	95,2
Tamamen katılıyorum	4	4,8	4,8	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, 6'sı (%7,14) üstün yetenekli olan öğrencilere, istendik davranışlar kazandırma konusunda bilgi sahibi olmadığını ve bu düşünceye katılmadıklarını belirtmişlerdir. Rehber öğretmenlerden 31 tanesi bu konu karşısında kararsız kalmıştır. Katılanlar 42 kişi ve tamamen katılanlar sadece 4 kişidir.

Tablo 37. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Bireysel Özellikleri İle Güçlü Ve Zayıf Yönlerine İlişkin Farkındalık Düzeylerini Arttıracak Yöntemler Konusunda Yeterli Olma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	1	1,2	1,2	1,2
Katılmıyorum	11	13,1	13,1	14,3
Kararsızım	32	38,1	38,1	52,4
Katılıyorum	36	42,9	42,9	95,2
Tamamen katılıyorum	4	4,8	4,8	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, üstün yetenekli olan öğrencilerin, bireysel özellikleri ile güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin farkındalık düzeylerini arttıracak yöntemler konusunda yeterli donanıma sahip olma durumu ile ilgili olarak 32 kişi (%38,1) kararsız, 11 kişi (%13,1) ise katılmadığını belirtmiştir. 36 kişi bu yöntemlerle ilgili yeterli donanıma sahip olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 38. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilere ve Velilerine, Öğrencinin Özelliklerine Göre Meslekleri ve Bunları Edinme Yollarına İlişkin Güncel Bilgi Verme Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	2	2,4	2,4	2,4
Katılmıyorum	10	11,9	11,9	14,3
Kararsızım	28	33,3	33,3	47,6
Katılıyorum	34	40,5	40,5	88,1
Tamamen katılıyorum	10	11,9	11,9	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, 28'i (%33,33) üstün yetenekli olan öğrencilere ve velilerine, öğrencinin özelliklerine göre meslekleri ve bunları edinme yollarına ilişkin güncel bilgiler verme konusunda kararsız olduklarını belirtmişlerdir. 11 kişi de güncel bilgi verme konusunda kendini yeterli görmediğini söylemiştir. 34 kişi yeterli görürken, 10 kişi de tamamen bu konuda bilgi verme yetkinliğinde olduğunu düşünmektedir.

Tablo 39. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Bireysel Özelliklerine Uygun Mesleği Seçmeleri İçin Nasıl Rehberlik Edileceği Konusunda Bilgi Sahibi Olma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	1	1,2	1,2	1,2
Katılmıyorum	8	9,5	9,5	10,7
Valid Kararsızım	25	29,8	29,8	40,5
Katılıyorum	39	46,4	46,4	86,9
Tamamen katılıyorum	11	13,1	13,1	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 8'i üstün yetenekli olan öğrencilerin, bireysel özelliklerine uygun mesleği seçmeleri için nasıl rehberlik edeceği konusunda bilgi sahibi olmadığını ve katılmadığını belirtmişlerdir. 25 kişi de kararsız kalmıştır. Rehber öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu bu konuda bilgili olduğunu düşünürken, 25 kişi kararsız kalmıştır.

Tablo 40. Üstün Yetenekli Olan Öğrencileri, Zekâ Potansiyellerine Uygun Olarak Pek Çok Mesleğe Yönlendirme Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	1	1,2	1,2	1,2
Katılmıyorum	7	8,3	8,3	9,5
Valid Kararsızım	34	40,5	40,5	50,0
Katılıyorum	34	40,5	40,5	90,5
Tamamen katılıyorum	8	9,5	9,5	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 8'i üstün yetenekli olan öğrencileri, zeka potansiyellerine uygun olarak pek çok mesleğe yönlendirebileceğini belirtmiştir ve buna tamamen katılmışlardır, 34 kişi de katıldığını ifade etmiştir. Rehber öğretmenlerden, bu konuya kararsız olduklarını belirtenler de 34 kişidir. 7 rehber öğretmen ise bu konu ile ilgili kendini yeterli görmemiştir.

Tablo 41. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Özelliklerine Uygun Bireyi Tanıma Tekniklerini Bilme Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	1	1,2	1,2	1,2
Valid Katılmıyorum	8	9,5	9,6	10,8
Kararsızım	27	32,1	32,5	43,4

	Katılıyorum	40	47,6	48,2	91,6
	Tamamen katılıyorum	7	8,3	8,4	100,0
	Total	83	98,8	100,0	
Missing	System	1	1,2		
Total		84	100,0		

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 40'ı (%47,62) üstün yetenekli olan öğrencilerin özelliklerine uygun bireyi tanıma tekniklerinin neler olduğunu bildiklerini belirtmişler ve bu konuya katılmışlardır. Tamamen katılanlar ise %8,33'lük bir yüzdelik dilime sahiptir ve 7 kişidir. Konu ile ilgili 27 kişi kararsız kalırken , 8 kişi de katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 42. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Özelliklerine Uygun Bireyi Tanıma Tekniklerini Uygulama Becerileri Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Tamamen katılmıyorum	1	1,2	1,2
	Katılmıyorum	11	13,1	14,3
Valid	Kararsızım	42	50,0	64,3
	Katılıyorum	27	32,1	96,4
	Tamamen katılıyorum	3	3,6	100,0
	Total	84	100,0	100,0

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 27'si üstün yetenekli olan öğrencilerin, özelliklerine uygun bireyi tanıma tekniklerini uygulama becerilerine sahip olduklarını belirtmişlerdir. 42 rehber öğretmen konu ile ilgili kararsız kalırken, 11 kişi ise kendini yeterli görmeyerek katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 43. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Belirlenmesinde Okul Rehber Öğretmeni Olarak Görev Ve Sorumluluk Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Tamamen katılmıyorum	2	2,4	2,4
	Katılmıyorum	2	2,4	4,8
Valid	Kararsızım	10	11,9	16,7
	Katılıyorum	58	69,0	85,7
	Tamamen katılıyorum	12	14,3	100,0
	Total	84	100,0	100,0

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 12'si üstün yetenekli olan öğrencilerin belirlenmesinde okul rehber öğretmeni olarak görev ve sorumluluklarının neler olduğunu tamamen bildiğini belirtmiştir. Rehber öğretmenlerin 58'i de bu konu hakkında yeterli bilgiye sahip olduğunu söylemişlerdir. Rehber öğretmenlerden 10 kişi bu konu hakkında kararsız olduğunu dile getirmiştir.

Tablo 44. Okul Rehberlik Servisinde Yapılacak Çalışmalarla, Üstün Yetenekli Öğrencinin Başarısını Arttırma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
--	-----------	---------	---------------	--------------------

	Tamamen katılmıyorum	2	2,4	2,4	2,4
	Katılmıyorum	3	3,6	3,6	6,0
Valid	Kararsızım	29	34,5	34,5	40,5
	Katılıyorum	42	50,0	50,0	90,5
	Tamamen katılıyorum	8	9,5	9,5	100,0
	Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 42'si okul rehberlik servisinde yapacağı çalışmalarla, üstün yetenekli öğrencinin başarısını arttırabileceğini düşünmektedir. 8 kişi de tamamen bunu yapabileceğini belirtmiştir. Rehber öğretmenlerden 3 kişi bu konuda kendini yeterli bulmayarak katılmamışlardır. Kararsız kalan rehber öğretmenler de bulunmaktadır ve sayısı 29'dur.

Tablo 45. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Eğitim Gereksinimlerinin Karşılansında İşbirliği Yapılacak Kişi Veya Kurum Bilgisi Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Tamamen katılmıyorum	2	2,4	2,4
	Katılmıyorum	5	6,0	8,3
Valid	Kararsızım	18	21,4	29,8
	Katılıyorum	47	56,0	85,7
	Tamamen katılıyorum	12	14,3	100,0
	Total	84	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 12'si üstün yetenekli olan öğrencilerin eğitim gereksinimlerinin karşılanmasında hangi kişi veya kurumlarla işbirliği yapılması gerektiğini tamamen bildiklerini belirtmişlerdir, 47 'si de kendini yeterli görmektedir. Rehber öğretmenlerden 5'i bu konu ile ilgili kendini yeterli görmemektedir. Ayrıca 18 kişi bu konu hakkında kararsız kalmıştır.

Tablo 46. Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Ve Gelişimi Konusunda Okul Personeli, Öğretmenler Ve Okul İdaresine Eğitim Verebilme Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
	Tamamen katılmıyorum	4	4,8	4,8
	Katılmıyorum	11	13,1	17,9
Valid	Kararsızım	22	26,2	44,0
	Katılıyorum	38	45,2	89,3
	Tamamen katılıyorum	9	10,7	100,0
	Total	84	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 38'i üstün yeteneklilerin eğitimi ve gelişimi konusunda okul personeli, öğretmenler ve okul idaresine eğitim verebileceğini belirtmiştir. Rehber öğretmenlerden 9 kişi bu konuya tamamen katıldığını söylemiş ancak öğretmenlerden 4'ü ise tamamen katılmadığını belirtmiştir. 11 kişi ise katılmadığını ifade etmektedir. Ayrıca 22 kişi kararsız kalmıştır.

Tablo 47. Zenginleştirilmiş Eğitim Programının(ZEP) Hazırlanmasında Yapılması Gerekenler Bilgisi Durumu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Tamamen katılmıyorum	4	4,8	4,8	4,8
	Katılmıyorum	27	32,1	32,1	36,9
	Kararsızım	33	39,3	39,3	76,2
	Katılıyorum	19	22,6	22,6	98,8
	Tamamen katılıyorum	1	1,2	1,2	100,0
	Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 19'u zenginleştirilmiş eğitim programının(ZEP) hazırlanmasında yapılması gerekenler konusunda yeterli donanımına sahip olduklarını belirtmiştir. Rehber öğretmenlerden 33'ü bu konuda kararsız olduklarını ifade ederken, 27 kişi kendini ZEP hazırlanmasında yeterli görmemektedir.

Tablo 48. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilere ve Ailelerine Rehberlik Ederken Uyulması Gereken Yasal Ve Etik Kural Bilgisi Durumu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Tamamen katılmıyorum	4	4,8	4,8	4,8
	Katılmıyorum	8	9,5	9,5	14,3
	Kararsızım	18	21,4	21,4	35,7
	Katılıyorum	45	53,6	53,6	89,3
	Tamamen katılıyorum	9	10,7	10,7	100,0
	Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 4'ü üstün yetenekli olan öğrencilere ve ailelerine rehberlik ederken uyulması gereken yasal ve etik kuralların neler olduğunu tamamen bilmediklerini, 8 kişi de yeterli olmadığını belirtmiştir. Kararsız olanlar 18 kişi iken; konu ile ilgili kendini yeterli görenler 45 kişidir.

Tablo 49. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Gereksinim Duyacağı Destek Hizmetlerin Neler Olduğuna, Yapılacak Olan Değerlendirme İle Karar Verme Durumu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Tamamen katılmıyorum	2	2,4	2,4	2,4
	Katılmıyorum	10	11,9	11,9	14,3
	Kararsızım	31	36,9	36,9	51,2
	Katılıyorum	36	42,9	42,9	94,0
	Tamamen katılıyorum	5	6,0	6,0	100,0
	Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, 36'sı üstün yetenekli olan öğrencilerin, gereksinim duyacağı destek hizmetlerin neler olduğuna, yapacağı değerlendirme ile karar verebileceklerine katıldıklarını belirtmişlerdir. Rehber öğretmenlerden 2 kişi bu konu hakkında karar verme konusunda kendini yeterli bulmadığı için tamamen katılmadıklarını söylerken, 10 kişi de katılmadığını belirtmiştir. 31 kişi ise kararsız kalmıştır.

Tablo 50. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Ailelerine Yönelik Verilecek Hizmet İle İlgili Yeterli Bilgiye Sahip Olma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	3	3,6	3,6	3,6
Katılmıyorum	10	11,9	11,9	15,5
Valid Kararsızım	32	38,1	38,1	53,6
Katılıyorum	33	39,3	39,3	92,9
Tamamen katılıyorum	6	7,1	7,1	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, %7,14'ü üstün yetenekli olan öğrencilerin ailelerine yönelik verilecek hizmet ile ilgili yeterli bilgiye sahip olduklarını ve tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir. Rehber öğretmenlerden 32 kişi bu konu hakkında kararsız kalmıştır. Ancak 33 kişi bu konuda kendini yeterli gördüğünü ve katıldıklarını belirtmiştir.

Tablo 51. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Bireysel Gelişimini Değerlendirmeye Yönelik Formlar Hazırlama Konusunda Gereken Eğitim ve Donanım Sahip Olma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	4	4,8	4,8	4,8
Katılmıyorum	29	34,5	34,5	39,3
Valid Kararsızım	27	32,1	32,1	71,4
Katılıyorum	18	21,4	21,4	92,9
Tamamen katılıyorum	6	7,1	7,1	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova İlinde görev yapan rehber öğretmenlerin 6'sı üstün yetenekli olan öğrencilerin bireysel gelişimini değerlendirmeye yönelik formlar hazırlama konusunda gereken eğitim ve donanım sahip olduklarını ve tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir. 18 kişi de katıldığını belirtmiştir. Rehber öğretmenlerden 29 kişi bu konuya katılmadıklarını, 27 kişi ise kararsız olduğunu söylemiştir.

Tablo 52. Üstün Yetenekli Öğrenciler Konusunda Gereksinim Duyulan Bilgilere Ulaşma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	3	3,6	3,6	3,6
Katılmıyorum	4	4,8	4,8	8,3
Valid Kararsızım	16	19,0	19,0	27,4
Katılıyorum	48	57,1	57,1	84,5
Tamamen katılıyorum	13	15,5	15,5	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 48'i üstün yetenekli öğrenciler konusunda gereksinim duyulan bilgilere nereden ulaşabileceğini bildiğini ve bu düşünceye katıldığını belirtmiştir. Rehber öğretmenlerden 3 kişi tamamen katılmadığı, 13 kişi ise tamamen katıldığını söylemiştir. 16 kişi ise konu ile ilgili kararsız kalmıştır.

Tablo 53. Üstün Yetenekli İlgili Yasal Mevzuat Hakkında Yeterli Düzeyde Bilgi Sahibi Olma

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	8	9,5	9,5	9,5
Katılmıyorum	8	9,5	9,5	19,0
Valid Kararsızım	39	46,4	46,4	65,5
Katılıyorum	22	26,2	26,2	91,7
Tamamen katılıyorum	7	8,3	8,3	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 7'si üstün yetenekle ilgili yasal mevzuat hakkında yeterli düzeyde bilgiye tamamen sahip olduklarını belirtmişlerdir. 22 kişi de bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Rehber öğretmenlerden 8 kişi tamamen katılmadığını, 39 ise kararsız kaldığını söylemiştir. Üstün yetenekli öğrencilerle ilgili yasal mevzuat hakkında yeterli düzeyde bilgiye büyük bir yüzdenin sahip olmadığı ya da konu ile ilgili kararsız kaldıkları görülmektedir.

Tablo 54. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin “Zenginleştirilmiş Eğitim Planlarını” Hazırlama Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	8	9,5	9,5	9,5
Katılmıyorum	25	29,8	29,8	39,3
Valid Kararsızım	29	34,5	34,5	73,8
Katılıyorum	20	23,8	23,8	97,6
Tamamen katılıyorum	2	2,4	2,4	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 20'si üstün yetenekli olan öğrencilerin “zenginleştirilmiş eğitim planlarını” nasıl hazırlanacağını bildiklerini belirtmişlerdir. Rehber öğretmenlerden 29 kişi kararsız kalmıştır. 25 kişi ise konu ilgili kendini yeterli görmemektedir. Yine 8 kişi de tamamen katılmamıştır.

Tablo 55. Üstün Yetenekli Öğrencileri Belirlemek İçin Yapılacak Tarama Çalışmalarında Önemli Bir Role Sahip Olma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	4	4,8	4,8	4,8
Katılmıyorum	9	10,7	10,7	15,5
Valid Kararsızım	26	31,0	31,0	46,4
Katılıyorum	32	38,1	38,1	84,5
Tamamen katılıyorum	13	15,5	15,5	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, %38,1'i üstün yetenekli öğrencileri belirlemek için yapılacak tarama çalışmalarında oldukça önemli bir rolü olduğunu belirtmiştir. Ancak buna tamamen katılanlar %15,5'lik bir dilime sahiptirler. Rehber öğretmenlerden 32 kişi bu konuya katıldığını belirtirken, 26 kişi kararsız olduğunu belirtmiştir.

Tablo 56. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Eğitim Gereksinimlerinin Karşılanması Konusunda Komisyonlarda Yer Alma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Tamamen katılmıyorum	6	7,1	7,1	7,1
Katılmıyorum	12	14,3	14,3	21,4
Kararsızım	22	26,2	26,2	47,6
Katılıyorum	40	47,6	47,6	95,2
Tamamen katılıyorum	4	4,8	4,8	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 40'ı üstün yetenekli olan öğrencilerin eğitim gereksinimlerinin karşılanması konusunda hangi komisyonlarda yer alınması gerektiğini bildiklerini belirtmişlerdir. Rehber öğretmenlerden 6 kişi tamamen katılmadığını, 12 kişi katılmadığını, 22 kişi ise kararsız olduklarını söylemiştir.

Tablo 57. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Etkili Öğrenme Ve Çalışma Becerilerini Geliştirmelerine Yardımcı Olma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Tamamen katılmıyorum	3	3,6	3,6	3,6
Katılmıyorum	16	19,0	19,0	22,6
Kararsızım	31	36,9	36,9	59,5
Katılıyorum	31	36,9	36,9	96,4
Tamamen katılıyorum	3	3,6	3,6	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, üstün yetenekli olan öğrencilerin, etkili öğrenme ve çalışma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olma konusunda 31'inin kararsız olduğu 31'inin de kendini yeterli gördüğü görülmektedir. 16 kişi ise konu ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir.

Tablo 58. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Özelliklerine Uygun Üst Eğitim Kurumlarına Yönlendirme Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Tamamen katılmıyorum	4	4,8	4,8	4,8
Katılmıyorum	5	6,0	6,0	10,8
Kararsızım	23	27,4	27,7	38,6
Katılıyorum	47	56,0	56,6	95,2
Tamamen katılıyorum	4	4,8	4,8	100,0
Total	83	98,8	100,0	
Missing System	1	1,2		
Total	84	100,0		

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, üstün yetenekli olan öğrencilerin, özelliklerine uygun üst eğitim kurumlarına yönlendirilmesi için neler yapılacağını bilme konusunda 23'ünün kararsız kaldığı, 5'inin ise kendini yeterli görmediği görülmüştür. 47 kişi ise konu ile ilgili kendini yeterli görmektedir.

Tablo 59. Üstün Yetenekli Olan Öğrenciler İçin, Öğretmenlere Uygun Eğitsel ve Öğretimsel Teknikleri Önerme Ve Yeterlik Kazandırmada Yardımcı Olma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	7	8,3	8,3	8,3
Katılmıyorum	11	13,1	13,1	21,4
Kararsızım	36	42,9	42,9	64,3
Katılıyorum	27	32,1	32,1	96,4
Tamamen katılıyorum	3	3,6	3,6	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Rehber öğretmenlerin öğretmenlere uygun eğitsel ve öğretimsel teknik önerme ve yeterlik kazandırmada yardımcı olma ile ilgili olarak 36'sının kararsız kaldığı, 11'inin yardımcı olma konusunda kendini yeterli görmediği, 7'sinin ise tamamen konuyla ilgili kendi yeterli görmediği görülmektedir. 27 rehber öğretmen ise konu ile ilgili kendini yeterli bilgiye sahip olarak görmektedir.

Tablo 60. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Motivasyonlarını Desteklemek Ve Arttırmak Konusunda Yeterli Donanıma Sahip Olma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	4	4,8	4,8	4,8
Katılmıyorum	7	8,3	8,3	13,1
Kararsızım	20	23,8	23,8	36,9
Katılıyorum	48	57,1	57,1	94,0
Tamamen katılıyorum	5	6,0	6,0	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin üstün yetenekli olan öğrencilerin motivasyonlarını desteklemek ve arttırmak konusunda yeterli donanıma sahip olma ile ilgili olarak 20'si kararsız kalmıştır. 48 kişi ise kendini yeterli donanıma sahip görmüştür. 7 kişi ise yeterli donanıma sahip olmadığını düşünmektedir.

Tablo 61. Üstün Yetenekli Olan Öğrencileri, Kendi Yeteneklerine Uygun Okullara, Okuldaki Alanlara, Çeşitli Etkinliklere, Yeni Durumlara Alıştıracak Ve Yönlendirecek Yöntem Bilme Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	4	4,8	4,8	4,8
Katılmıyorum	7	8,3	8,3	13,1
Kararsızım	31	36,9	36,9	50,0
Katılıyorum	37	44,0	44,0	94,0
Tamamen katılıyorum	5	6,0	6,0	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, üstün yetenekli olan öğrencileri, kendi yeteneklerine uygun okullara, okuldaki alanlara, çeşitli etkinliklere, yeni durumlara alıştırarak ve yönlendirecek yöntemleri bilme konusunda 31'i kararsız olduğunu, 7 kişi ise katılmadığını ifade etmiştir. 37 kişi konu ilgili bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir.

Tablo 62. Grup Rehberliği Etkinliklerine, Özelliklerine Uygun Düzenlemeler Yaparak, Üstün Yetenekli Olan Öğrencileri Katma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	2	2,4	2,4	2,4
Katılmıyorum	10	11,9	11,9	14,3
Kararsızım	21	25,0	25,0	39,3
Katılıyorum	50	59,5	59,5	98,8
Tamamen katılıyorum	1	1,2	1,2	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, 21'i grup rehberliği etkinliklerine, özelliklerine uygun düzenlemeler yaparak, üstün yetenekli olan öğrencileri de katabileceğini düşünme konusunda kararsız kalmış, 10 kişi ise bunu yapabilme becerisine sahip olmadığını belirtmiştir. 50 kişi ise konu ile ilgili kendini yeterli görmektedir.

Tablo 63. Üstün Yetenekli Tanısı Almış Öğrencilerin Eğitim Gördükleri Sınıftaki Diğer Öğrencilerin Ailelerine, Çocuklarının Üstün Yetenekli Öğrencileri Kabullemeleri Konusunda Gerekli Eğitimi Verme Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	3	3,6	3,6	3,6
Katılmıyorum	4	4,8	4,8	8,3
Kararsızım	18	21,4	21,4	29,8
Katılıyorum	56	66,7	66,7	96,4
Tamamen katılıyorum	3	3,6	3,6	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 56'sı üstün yetenekli tanısı almış öğrencilerin eğitim gördükleri sınıftaki diğer öğrencilerin ailelerine, çocuklarının üstün yetenekli öğrencileri kabullenmeleri konusunda gerekli eğitimi verebileceğini belirtmiştir. Rehber öğretmenlerden 18 kişi bu ifade karşısında kararsız olduğunu belirtmiştir. 4 kişi katılmadığını, 3 kişi ise tamamen katılmadığını ifade etmiştir.

Tablo 64. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Sahip Oldukları Olumlu Kişilik Veya Kişisel Özelliklerini Grup İçi Etkileşim Ve İlişki Sürecinde Öğrencinin Lehine Kullanabilme Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	1	1,2	1,2	1,2
Katılmıyorum	4	4,8	4,8	6,0
Kararsızım	27	32,1	32,1	38,1
Katılıyorum	51	60,7	60,7	98,8
Tamamen katılıyorum	1	1,2	1,2	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, 51'i üstün yetenekli olan öğrencilerin sahip oldukları olumlu kişilik veya kişisel özelliklerini grup içi etkileşim ve ilişki sürecinde öğrencinin lehine kullanabileceğini belirten katılıyorum ifadesini işaretlemiştir. Fakat 27 kişi kararsız olduğunu söylemiştir. 4 kişi ise konu ile ilgili kendini yeterli görmemektedir.

Tablo 65. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin, Akranlarından Sosyal Kabul Görmeleri İçin Gerekli, Grup Rehberliği Becerilerine Sahip Olma Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	2	2,4	2,4	2,4
Katılmıyorum	5	6,0	6,0	8,3
Kararsızım	21	25,0	25,0	33,3
Katılıyorum	53	63,1	63,1	96,4
Tamamen katılıyorum	3	3,6	3,6	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 53'ü üstün yetenekli olan öğrencilerin, akranlarından sosyal kabul görmeleri için gerekli, grup rehberliği becerilerine sahip olduğunu ve bu ifadeye katıldığını belirtmiştir. Rehber öğretmenlerin 21'i bu ifade ile ilgili olarak kararsız olduklarını belirtmişlerdir. 5 kişi ise konu ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığını düşünmektedir.

Tablo 66. Üstün Yetenekli Olan Öğrencilerin Eğitim Ve Öğretim Sürecinde Öğretmenlere Rehberlik Etme Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Tamamen katılmıyorum	4	4,8	4,8	4,8
Katılmıyorum	7	8,3	8,3	13,1
Kararsızım	13	15,5	15,5	28,6
Katılıyorum	55	65,5	65,5	94,0
Tamamen katılıyorum	5	6,0	6,0	100,0
Total	84	100,0	100,0	

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin 55'i üstün yetenekli olan öğrencilerin eğitim ve öğretim sürecinde öğretmenlere rehberlik edebileceğini ve bu ifadeye katıldıklarını belirtmişlerdir. Rehber öğretmenlerden 13 kişi ifade karşısında kararsız olduğunu söylemiş, 7 kişi ise katılmadığını belirtmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bulgularında demografik bilgiler değerlendirildiğinde Yalova’da çalışan kadın rehber öğretmen sayısının daha fazla olduğu, rehber öğretmenlerin bir kısmın Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik mezunu olmadıkları, pek meslekte kıdemli oldukları görülmektedir. Çalışılan kurumlara bakıldığında her kademede rehber öğretmen çalıştığı görülmektedir. Fakat Yalova’da pek çok özel anaokulu bulunduğu halde bu özel okulların hiç birinde rehber öğretmen bulunmadığı da bilinmektedir. Özel anaokullarının genellikle psikolojik destek ihtiyaçlarının kendi imkanları dahilinde kurumlarındaki sınıf öğretmenleri ve çocuk gelişim uzmanları yardımı ile karşıladıkları görülmektedir. Kariyer kuramlarında belirtildiği üzere çocuklara erken yaşlardan itibaren kariyer gelişimleri ile ilgili farkındalık kazandırılması için çalışmalara başlanılmalıdır. Ayrıca Yalova’da bulunan tüm okullarda da rehber öğretmen bulunmamaktadır. Norm kadrolar öğrenci sayılarına göre açıldığından, sayısı normu karşılamayan okullarda rehber öğretmen bulunmamaktadır. Her öğrencinin değerli olduğu ve desteğe hizmetlerden yararlanması gerektiği bilinirken, rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmetlerinden yararlanamamaktadırlar. Apaydın ve Çakır (2016) “Okul Yöneticilerinin PDR Hizmetlerinin Gerekliği ve Etkiliğine İlişkin Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” araştırmasının bulgularına göre okulda görevli rehber öğretmenlerin sayısındaki yetersizliğin ve bazı okullarda da hiç bulunmamasının hizmetlerin etkililiğini düşürdüğünü tespit etmişlerdir. Rehber öğretmenlerin bir kısmının daha önce hiç üstün yetenekli bireyle karşılaşmamış olması, verilmesi gereken hizmetler noktasında yeterli öngörüye sahip olamayabileceğini düşündürmektedir. Üstün yetenekli bireylerle ilgili olarak herhangi bir eğitimin alınmamış olması da, öğrencilere verilecek hizmetin niteliğini düşürecektir.

Rehber öğretmenlerin büyük bir oranda okullarda verilen kariyer desteğini, okul dışından destek alabilecekleri kurumları, aileler tarafından verilecek desteği yetersiz bulmaları dikkat çekicidir. Çocuk üzerinde çevrenin ve ailenin etkili olduğu ve bu alandaki eksiklerin de giderilmesi gerektiği görülmektedir. Şu an üstün yetenekli bireylere profesyonel olarak eğitim hizmeti veren BİLSEM’lerin de kariyer gelişimleri noktasında yetersiz görülmesi BİLSEM’lerin bu alanda eksikliği bulunduğunu ve bünyesinde bu tür çalışmalara da yer vermesi gerektiği görülmektedir. Üstün yetenekli bireylere ve ailelerine en yakın temasta olanlar aslında BİLSEM’lerdir ve kariyer gelişimleri noktasında sunacakları hizmetlerle, ilgi ve yetenekleri ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmaları sebebiyle etkili olacakları düşünülmektedir.

Rehber öğretmenlerin büyük bir kısmı okullarda yürütülen rehberlik hizmetlerini yeterli bulmamıştır. Rehber öğretmenlerin öğrenciyi tanıma, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda potansiyellerini geliştirme, mesleki gelişimlerine katkıda bulunma vb. pek çok hizmet sunması beklenirken okullarda yürüttükleri faaliyetlerle ilgili eksiklikler olduğunu ifade etmişlerdir. Günümüz koşullarında rehber öğretmenler daha çok çocuğun okul içi ve okul dışı çevresinden kaynaklı problemlerle ilgilenmek durumunda kaldıklarından kişisel rehberlik hizmetleri sekteye uğramaktadır.

Rehber öğretmenlerin okul sosyal hizmet uzmanları ile aralarındaki farkı bilip bilmemeleri ile ilgili soruda büyük bir çoğunluk bildiğini ifade etmiş, fakat başka bir sorudaki okul sosyal hizmetinin bulunması noktasında gerekliliğine daha az kişi katılmıştır. Bu da aslında bir kesimin iki mesleğin farklarını yeterince bilmediğini göstermektedir. Kariyer gelişimi ile ilgili olarak okul sosyal hizmet uzmanlarının etkililiğine olan inançları yarı yarıya farklılaşmaktadır. Okul sosyal hizmet uzmanının öğrencinin kariyer gelişiminde hem öğrenciye hem aileye hem de işbirlikçi olarak rehber öğretmene katkıları olacağı ile ilgili yeterli farkındalığın olmadığı düşünülmektedir.

Üstün yetenekli olan öğrencilerin kişisel gelişimlerine yardımcı olacak bireysel rehberlik hizmetleriyle ilgili yeterli bilgi ve beceri durumu, doğrudan zekalarıyla ilgili olamayabilecek çeşitli problemlerini fark edebileceklerini (edebildiğini), üstün yetenekli olan ergenlik dönemindeki öğrencilere, sosyal duygusal ve bilişsel zorlukların üstesinden gelmelerinde bireysel rehberlik hizmeti verecek donanıma sahip olma konularında büyük oranda kararsız kalınması düşündürücüdür. Yaşadıkları davranış problemleri ile baş etme ve onlara istedik davranışlar kazandırma noktasında da kendilerini yetersiz hissetmekte yada konu ile ilgili kararsız kalmaktadırlar. Kişisel gelişimleri ve problemleri ile doğrudan doğruya sınıf öğretmenlerinden sonra destek hizmet sunacak olan kişiler rehber öğretmenlerdir. Kişisel rehberlikle ilgili bu maddelerde rehber öğretmenlerin kendilerini yeterli desteği verecek durumda görmedikleri anlaşılmaktadır. Güven, Kılıç, Hayran, Büyüksevindik (2016) araştırması da bu bulguları doğrular niteliktedir. “Okul Psikolojik Danışmanlarının Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi” ile ilgili çalışmanın verilerine göre okul psikolojik danışmanlarının danışmanlık becerileri, öğrencilerin davranış problemleri ve uyum güçlükleri ile ilgili konularda çeşitli düzeylerde hizmet içi eğitime ihtiyaç duydukları belirlenmiştir.

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin, üstün yetenekli olan öğrencilerin, bireysel özellikleri ile güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin farkındalık düzeylerini arttıracak yöntemler konusunda yeterli donanıma sahip olma durumu ile ilgili olarak katılımcıların yarısında kararsızlık ve katılmama durumu söz konusudur. Öğrencilerin güçlü ve zayıf yönlerini bilmeleri bu doğrultuda kariyer planlamalarına ve kariyer gelişimlerine yön verebilecekleri düşünüldüğünde rehber öğretmenlerin bununla ilgili öz yeterlikleri fazlasıyla düşüktür. Güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olan bir birey bu doğrultuda gerçekçi kararlar alabilir, hedeflerini güçlü yönlerini ön planda tutarak belirleyebilir. Zayıf yönlerini geliştirmek ve değiştirmek için çaba gösterir. Çocuklara bu yönde destek verilmesi büyük öneme sahiptir.

Üstün yetenekli olan öğrencilere ve velilerine, öğrencinin özelliklerine göre meslekleri ve bunları edinme yollarına ilişkin güncel bilgiler verme, zekâ potansiyellerine uygun olarak pek çok mesleğe yönlendirme durumu, bireysel özelliklerine uygun mesleği seçmeleri için nasıl rehberlik edileceği konusunda bilgi sahibi olma durumu konusunda rehber öğretmenlerin eksik kalması öğrencinin ve toplumun kaybıdır. Yeteneğine uygun bir tercihte bulunması büyük önem arz etmektedir. Tanınmış yeteneği olan birinin bu alanda değil de popüler olan ya da ailesi tarafından istenilen bir mesleğe yönlendirilmesi mutsuz bir meslek hayatına ve yeteneğinin değerlendirilmemesine sebep olacaktır. Tercih

dönemlerinde özellikle bu öğrencilerin tercihlerine dikkat edilebilir. Özelliklerine uygun mesleği seçme, kariyer gelişimini bu doğrultuda ilerletme bireyin mutlu bir hayatının olmasına, mesleğin gerektirdiklerini verimli bir şekilde icra etmesine, yükselmesine olanak sağlayacaktır. Korkut (2007) yılında yaptığı çalışmada “Psikolojik Danışmanların Mesleki Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık” ile ilgili düşünceleri ve uygulamalarını değerlendirmeye çalışmıştır. Anket sonuçlarına göre psikolojik danışmanların dörtte birinin mesleki rehberlik konusunda hiçbir ders almadığı görülmüştür. Verilen hizmetin daha çok bilgi verme niteliğindedir. Mesleki rehberliğin yaşam boyu süren bir hizmet olduğu konusunda psikolojik danışmanların yaklaşık üçte biri mesleki rehberliği yaşam boyu süren bir hizmet olarak değerlendirmiş, dörtte üçü ise öğrencilere verilen bir hizmet olarak ele almıştır. Korkut’un araştırması rehber öğretmenlerin mesleki rehberlik konusunda yeterli olamamalarının sebeplerini açıklar niteliktedir.

Üstün yetenekli olan öğrencilerin özelliklerine uygun bireyi tanıma tekniklerinin neler olduğu ile ilgili ilgi ve yetenekleri ile ilgili somut veri sunacak tarzda bireyi tanıma tekniklerini bilme ve uygulama noktasında yeterli olamadıkları görülmektedir. Rehber öğretmenler ve okul sosyal hizmet uzmanlarının çeşitli bireyi tanıma çalışmaları, tarama çalışmaları ile daha fazla veri elde ederek çocuğa vereceği desteğin niteliğini artırabilmesi beklenmektedir. Testle, envanterler ve çeşitli ölçme araçları yardımı ile çocuğun doğru yönlendirilmesi, meslek seçimi ve kariyer gelişimine yön vermesi ile ilgili bu yeterliliğe sahip olma büyük öneme sahiptir. Sevim ve Hamamcı (1999) “Psikolojik Danışmanların Mesleki Doyumları ile Mesleki Yeterlilikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” ile ilgili yaptıkları çalışmada kullanılacak test, anket vb. ölçme araçları geliştirme, öğrencilerle bireysel danışma yapma, öğrencileri ilgilendiren değişik konularda araştırma yapmak, yetenek testleri uygulamak ve yorumlamak gibi konularda danışmanların kendilerini diğer görev maddelerine göre daha orta düzeyde yeterli olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bireyi tanıma teknikleri ile ilgili eksiklikler bulunmaktadır.

Rehberlik servisinde yapacağı çalışmalarla, üstün yetenekli öğrencinin başarısını arttırabilme ile ilgili maddede bir kesim kararsız kalmıştır. Başarıyı getiren sadece çalışmak değildir. Etkileyen pek çok faktör mevcuttur. Olumsuzlukların en aza indirilmesi için aile yaşantısının, sosyal hayatının da gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bireyin sosyal çevresindeki ve ailesindeki onu olumsuz etkilemesi muhtemel olan durumlar varsa bunlar üzerinde durulabilir. Çalışma koşulları değerlendirilerek iyileştirilebilir. Tüm bunlar kapsamlı bir değerlendirmeyi gerektirmektedir ve okul sosyal hizmet uzmanının yaptığı araştırmalar ve incelemeler ile rehber öğretmenin yapacağı çalışmalar neticesinde çocuğun başarısı üzerinde etki yaratılabilir.

Zenginleştirilmiş eğitim programının (ZEP) hazırlanmasında yapılması gerekenler konusunda yeterli donanıma sahip olma ile ilgili rehber öğretmenlerin yarıya yakını kararsız olduklarını belirtmiştir. Türkiye’de üstün yetenekli bireyler için sunulan özel eğitim hizmeti şu an ki eğitim sistemi içinde okullarda destek eğitim odası faaliyetleri, sınıflarda ise zenginleştirme ile yapılmaktadır. Zenginleştirmenin yürütülmesi, öğrenci için bireysel eğitim planlarının hazırlanması noktasında rehber öğretmenler BEP birimi

üyesi olarak öğretmenlere ve velilere müşavirlik yapmakla yükümlüdür. Fakat değerlendirmeye göre rehber öğretmenlerin zenginleştirmenin uygulanması ile ilgili yeterli bilgi ve donanımına sahip olmadıkları görülmektedir. Zenginleştirilmiş eğitim planları sayesinde öğrenci sınıf içinde kendini daha iyi ifade edebilir, sınıfa ve okula kendini daha ait hissedebilir, aksi taktirde öğrenciye derste anlatılanlar kolay gelebilir ve kendini sınıf arkadaşlarından ayrı görebilir, eğitimi önemsemeyebilir. Zenginleştirme bunun için yarar sağlayacaktır. Zenginleştirme ile ilgili bilgilendirilmeye ihtiyaç vardır. Özgüler (2009) “7-12 Yaş Arası Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi ve Bir Yöntem Önerisi (İstanbul ili Örneği)”; 7-12 yaş arası üstün yetenekli çocukların eğitiminde öğrencinin güçlü yönlerine göre eğitim yapılması gerektiği, zenginleştirilmiş eğitim programıyla eğitim görülmesi gerektiği, eğitim programının gelişim özelliklerine göre farklılaştırılması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Üstün yetenekli olan öğrencilerin, gereksinim duyacağı destek hizmetlerin neler olduğuna, yapacağı değerlendirme ile karar verme konusunda kararsız kalanlar yine fazladır. Burada desteğin ne ölçüde olacağı konusunda gerekli araştırmaları okul sosyal hizmet uzmanları yaparak elde edilen sonuçlar neticesinde rehber öğretmenler özele indirgenmiş sorunlarla ilgili olarak daha verimli bir danışmanlık hizmeti verebilirler. Rehber öğretmenin iş yükü öğrencilerin problemlerinin derinine inilmesine, kapsamlı bir araştırmaya fırsat bırakmayabilir fakat okul sosyal hizmet uzmanının desteği ile verimli bir danışmanlık hizmeti yürütülebilir.

Yalova ilinde görev yapan rehber öğretmenlerin bir kısmı ailelerine yönelik verilecek hizmet ile ilgili yeterli bilgiye sahip olma durumu hakkında kararsız kalmıştır. Çocuğu ailesinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Bu sebeple de her konuda çocuğun iyilik halini artırmak adına aileye de destek hizmet sunulabilinmelidir. Çocuğu tanıyan, özelliklerini bilen, çocuğa nasıl yaklaşılması gerektiğini, okulun ve sınıfın düzeninden haberdar olan aile bireyleri çocuğuna olan yaklaşımını bu doğrultuda şekillendirebilir. Bacanlı ve Sürücü (2011) “İlköğretim Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri ile Ebeveynle Bağlanmaları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi” ile ilgili araştırmasında ilköğretim öğrencilerine yönelik kariyer psikolojik danışmanlığı ve rehberliği hizmetleri kapsamında özellikle onların kariyer gelişimlerini zenginleştirmeyi amaçlayacak uygulamalarda, psikolojik danışmanların hem anneye hem de babaya bağlanma düzeylerini dikkate almalarının önemini ortaya koymaktadır. Ailelerin çocuklar üzerindeki etkisi Bacanlı ve Sürücü’nün araştırması ile de desteklenmektedir.

Üstün yetenekli olan öğrencilerin bireysel gelişimini değerlendirmeye yönelik formlar hazırlama konusunda gereken eğitim ve donanımına sahip olma konusunda kendilerini yeterli görmemişlerdir. Kullanılan profesyonel ölçeklerin pek çoğu özel test eğitimleri neticesinde öğrenilmektedir. Öğrenciyi tanıma, özelliklerinin farkında varma , güçlü ve zayıf yönleri, hayatındaki olumsuzluklar, öğrenmesini ve gelişimini etkileyen durumlarla ilgili standartlaştırılmış formlar belirlenip bunların gerekli durumlarda uygulaması yapılmalıdır. Sevim ve Hamamcı (1999) bulguları bu madde ile de örtüşmektedir. Rehber öğretmenler test, anket vb. ölçme araçları geliştirme, uygulama ve yorumlama gibi konularda kendilerini daha az yeterli görmektedirler.

Rehber öğretmenlerin yasal mevzuatla ilgili bilgilerindeki eksiklik bu öğrencilere yardım etmeleri noktasında eksikliklere sebebiyet verebilir. Yasal mevzuat neticesinde süreçle ve sunulacak hizmetlerle ilgili daha net bilgi sahibi olunacaktır.

Tarama çalışmalarında bireyi sınıf içi gözlemler, yapılan bireysel görüşmeler ya da aile görüşmeleri ile çocuktaki farklılık ile ilgili bilgi sahibi olunarak öğretmenlerin değerlendirme aşamalarında onlara destek hizmet sunulabilir. Üstün yetenekli bir öğrencinin bu tanıyı alması için ders başarısının baz alınmadığı, çeşitli özelliklere sahip olma durumunun bu kararın çıkmasında daha etkili olduğu ya da sınıf içinde kendini farklı yollarla ifade ederek ortaya koymaya çalışan bireyler olmaları sebebiyle de dikkat çekebilirler. Öğrenci ile ilgili çok boyutlu bir değerlendirme yapılmalıdır.

Öğrenmeye etki eden pek çok faktör bulunmaktadır. En başta öğrencilerin öğrenme stilleri, zeka alanları ile ilgili bilgi edinilip bu doğrultuda bir çalışma düzeni sağlanabilir. Ayrıca etkili öğrenme ve çalışma konusunda etkili olan diğer faktörler, sosyo ekonomik durum ve yaşam şartlarıdır. Sosyal hizmet uzmanları da bu öğrencilerin öğrenmelerine etki etme ihtimali olan sosyal, ailevi, maddi durumları ile ilgili bilgi sahibi olarak yardımcı olabilirler.

Üstün yetenekli öğrencilerin doğru yönlendirmelerle yeteneklerine uygun üst öğrenim kurumlarını seçmeleri onların kendi kariyer gelişimleri için en önemli konulardan birisidir. Doğru yönlendirme yapılamamış, yeterli düzeyde bilgi edinememiş bir üstün yeteneklinin kendisine uygun olmayan bir üst öğrenim kurumuna devamı öğrencinin kaybına, yeteneğin körelmesine neden olabilir. Doğru yönlendirme olmadan, doğru etkinliklere yeni durumlara adapte konusunda destek vermeden onların başarılı olmasını beklemek güçtür.

Grup rehberliği etkinliklerinde üstün yeteneklilerin kendilerini ifade etmeleri konusunda zemin hazırlanması, grup üyeleri ile olan etkileşimlerine dikkat edilmesi, yetenekleri ve zekaları ile diğer grup üyeleri üzerinde baskı kurmamaları ya da kendilerini onlardan üstün görmemelerinin sağlanması gerekir ki grup rehberliği faaliyetlerinden yeterli ölçüde faydalanabilsinler. Herhangi bir şekilde sınıf içinde dışlanmaya maruz kalmamaları için bilgi verilmesi de gerekebilir. Rehber öğretmenler grup içi ilişkilerin yönetilmesi ile ilgili de yetersizlik yaşamaktadırlar. Grup içi dinamiklerin belirlenmesinde okul sosyal uzmanları etkin rol oynayarak, etkili bir iletişim sağlayabilir.

Öztürk (2014) araştırmasında “Psikolojik Danışman ve Sınıf Rehber Öğretmenlerinin İlköğretim Okullarındaki PDR Servislerine İlişkin Etkililik Algılamalarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi” ile ilgili değerlendirme yapmıştır. Elde ettiği verilere göre rehber öğretmenlerin daha çok konsültasyon, koordinasyon ve öğrenciyi tanıma faaliyetlerinde etkili olarak algılamakta oldukları görülmüştür. Bireysel danışmanlık hizmetleri daha geride kalmaktadır.

Okullarda öğrencilerle ilgili pek çok hizmeti sürdürmekte olan rehber öğretmenlerin bireysel olarak öğrencilerle ilgilenmedikleri, ailelere sunulacak destek konusunda yetersiz kaldıkları, bireyin derinlemesine değerlendirilmesi ve sunulacak hizmetlerin belirlenmesi noktasında da sıkıntılar yaşadıkları görülmektedir. Rehber öğretmenlerin okul içinde pek

çok psikososyal duruma müdahale etmek durumunda kalması, kriz odaklı çalışmalar sürdürmesi onların eğitsel, kişisel ve mesleki rehberlik boyutlarındaki çalışmalarında yetersizlikler yaşamalarına sebep olmaktadır. Çokamay, Kapçı ve Sever (2017)'in araştırmasında da PDR ile ilgili hala görev, rol ve işlevlerle ilgili netlik olmamasının, psikolojik danışmanların sorumluluklarını yerine getirmede sorun yaşamalarına neden olduğu görülmüştür. Okul ruh sağlığı ekiplerinde okul psikologları, okul danışmanları/okul psikolojik danışmanları, okul hemşireleri, okul sosyal çalışmacıları da üye olarak belirtildiği halde, bu ekipler sadece rehber öğretmenlerden oluşmaktadır. Ayrıca hizmetin işe yaramasında en büyük desteği sağlayacak olan ailelerin çeşitli psikososyal nedenlerle okula katılımlarının düşük olması da yaşanan sorunlar arasındadır. Psikolojik danışmanların lisans eğitimlerinde özellikle uygulamaya yönelik becerilerle donatılmadıklarını düşündükleri de tespit edilmiştir.

Okul sosyal hizmeti ve rehber öğretmenlerin işbirliği ile üstün yetenekli bireylerin kariyer gelişimindeki destek yetersizliğinin aşılabılır olduğu düşünülmektedir. Rehber öğretmenlerin okul içinde pek çok farklı alandan sorunla karşılaşmakta oldukları ve daha ziyade öncelikli olarak bu konularda çalışmalar yapmalarının onların bireysel danışmanlık hizmetlerini zayıflatmaktadır. Okul sosyal hizmeti kapsamına giren göç, madde bağımlılığı, yabancı uyruklu öğrenciler, ihmal istismar, zorbalık, aileden ve çevreden kaynaklı sorunlar, birincil ihtiyaçların karşılanması problemleri, dezavantajlı öğrencilerle ilgilenmektedirler. Okul sosyal hizmeti ile ilgili yapılan araştırmalar da bunu doğrular niteliktedir. Babahanoğlu ve Başer (2017) tarafından “Türkiye’de Okul Sosyal Hizmetinin Önemi ve Gerekliliği ile İlgili Olarak Konya İli Örneği” araştırması da öğretmenlerin madde kullanan, şiddet görmüş, iletişim problemi yaşayan, psikolojik problemi olan öğrenci ile karşılaşmış olduklarını ve bunun sonucunda da okul sosyal hizmet uzmanı ihtiyacının olduğunu dile getirmişlerdir. Çalışma sonucunda katılımcıların pek çoğu okullarda çevre, arkadaş, sosyal, ekonomik, göç ve kültürel kaynaklı sorunların üstesinde gelinebilmesi açısından okul sosyal hizmet uzmanının gerekliliği konusunda görüş belirtmişlerdir. Özellikle kaynaştırma öğrencilerine verilecek destek noktasında da okul sosyal hizmet biriminin önemli olduğu kanısına varılmaktadır. Okullarda görev yapan rehber öğretmenler bireylere yönelik problemleri gidermekle ilgilenirken, aileleri ile görüşmelerde de bazı ailenin duyarsız ve ilgisiz olması, öğretmenlerle olan problemlerin üstesinde gelememeleri krize müdahale konusunda yalnız kalmaları onları yetersiz ve etkisiz kılabilmektedir. Kuli (2018) rehber öğretmenlerin okul sosyal hizmeti hakkındaki düşüncelerini ortaya çıkarmaya çalışmıştır. Rehber öğretmenler pek çok okul çağı sorunu ile karşılaşır, sorunlara etki eden aile ve çevre olsa da bu konuda kaynağa yönelik bir çalışma gerçekleştiremediklerini ifade etmektedirler. Sorunlarla ilgili aile ve öğretmen bilgilendirme noktasında da sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç duyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca rehber öğretmenlerin karşılaşılan pek çok sorun alanında kendisini yetersiz hissettiği ve bununla bağlantılı olarak sorunların çözülmesi ve okul ortamında sosyal hizmet uzmanına ve disiplinine ihtiyaç duyduğu sonucuna ulaşılmıştır. Rehber öğretmenler ağırlıklı olarak çocukların ailesel ve çevresel sorunları karşısında kendisini yetersiz hissetmekte ve bu süreçlerde sosyal hizmet uzmanına ihtiyaç duymaktadır. Okullarda görev yapan rehber öğretmenler çocuklarla ilgili ağırlıklı olarak bireysel

alışmalar gerçekleştirirken, sorunun kaynağının aile ya da çocuğun içinde bulunduğu ya da okul-evre etkileşimden kaynaklı ortamlardan kaynaklandığını bilseler de aileleri sürece dhıl edemediklerinden ya da çevreyi değiştirmediklerinden; öğretmenler problemlerin üstesinden gelememekte ve bu sebeple bu konularda yalnız kalmakta ve kendilerini yetersiz ve etkisiz hissedebilmektedir. Bundan dolayı; okul sosyal hizmet uzmanının problemlerin çözüm noktasında oldukça yardımcı olacağı düşünülmekte olup araştırma sonucunda bu düşünce ile bağdaşan sonuçlara ulaşılmıştır. Akyüz (2018) “İlkretim retmenlerinde Sosyal hizmet Algısı ve Okul Sosyal Hizmeti”. arařtırmāsından elde edilen bulgulara göre okullarda karşılaşılan sorunlar ve bu sorunlara yönelik mevcut psiko-sosyal desteğin nicelik ve nitelik bakımından yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca retmenlerin; sosyal hizmet mesleğine yönelik bilgilerinin, mesleğin amaç ve kapsamı doğrultusunda değerlendirildiğinde yetersiz olduğu, fakat çoğunlukla sosyal hizmet algılarının olumlu yönde olduğu ve okuldaki sorunların çözümü noktasında okul sosyal hizmetini ihtiyaç olarak gördükleri saptanmıştır.

Araştırmanın sonuçları ile bağlantılı olarak aşağıda belirtilen öneriler sunulmuştur.

- 1- Güçlü toplumlar için güçlü bireyler yetiştirilmeli ve bu doğrultuda erken yaşlardan itibaren gereken destek sunulmalıdır. Bireylerin toplumsal işlevselliğini daha yukarılara çıkaracak olan meslek gruplarının alanda yer almaları üstün yetenekli öğrencilerin ve toplumun yararına olacaktır. Okul sosyal hizmet uzmanları bunu sağlamak için okullarda var olmalıdır.
- 2- Üstün yetenekli bireylerin sosyal yaşamlarıyla ilgili sorunların çözümü noktasında rehber öğretmenlerin bazı alanlarda kendilerini yeterli görmedikleri görülmüştür. Bireyin yaşamında gelişimini, performansını, yeteneğini geliştirmesine engel olan durumlar varsa bu durumların tespitinde ve müdahalesinde sosyal hizmet uzmanları etkin rol oynayabilir.
- 3- Kişinin yetenekleri ve ilgileri doğrultusunda ilerleyebilmesi; bu yetenek ve ilgileri geliştirebilmesi için öncelikli olarak birincil ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Birincil ihtiyaçlardaki eksiklikler bireyin diğer alanlarda ilerlemesine engeldir. Bu sebeple sağlık, barınma, beslenme gibi birincil ihtiyaçların karşılanmasında eksiklik bulunan öğrencilerin bu durumlarını ortadan kaldırmak için okul sosyal hizmet uzmanlarından yararlanılabilir.
- 4- Çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması noktasında okul içinde çocuğa destek verenler sınıf öğretmenleri, okul idaresi ve rehber retmenlerdir. Fakat yaşanan sorunun aşılması için yalnız okul içi çalışmalar yeterli olmayabilir, okul dışındaki kaynakları, kurumları ve meslek elemanlarının arasındaki işbirliğini ve koordinasyonu sağlayarak okul içindeki işbirliğiyle diğer çalışanlarla birlikte çözüme odaklanmak için okul sosyal hizmet uzmanlarına ihtiyaç bulunmaktadır.
- 5- Milli eğitim bakanlığının okul sosyal hizmet uzmanı için kadro aması ve bunun yaygınlaşmasının sağlanması ile çocuklarla ilgili psikososyal çalışmaların daha sağlıklı yürütülmesi sağlanmış olacaktır.
- 6- Meslek elemanları arasında rol karmaşaları bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanlarının görev tanımları içinde yer alan pek çok konu ile rehber öğretmenler ilgilenmek

durumundadır. Görev dağılımları yeniden düzenlenmeli ve işbirliği bu şekilde sağlanmalıdır. Okul içinde sosyal hizmet uzmanının ve rehber öğretmenin görev dağılımları netleştirildiğinde, daha verimli bir işleyiş gerçekleşmiş olacaktır.

7- Okul sosyal hizmeti ile ilgili farkındalık artırılmalıdır. Genel olarak sosyal hizmet uzmanlarının görev alanları Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Adalet Bakanlığına bağlı birimler olarak görülmektedir.

8- Özellikle rehber öğretmenlerin sosyal hizmet mesleği ve okul sosyal hizmetini tanımaları, sosyal hizmet mesleğinin Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde ne tür çalışmalar yürütülebileceği hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanmalıdır.

9- Rehber öğretmenlerin ve sosyal hizmet uzmanlarının üstün yetenekli bireylerle ilgili bilgi sahibi olmaları ve farkındalıklarının artması adına lisans programlarındaki derslerde üstün yetenekli bireylere yer verilmelidir.

10- Öncelikli olarak BİLSEM bünyesinde kariyer danışmanlık hizmetleri yürütecek birimler oluşturularak burada rehber öğretmen ve okul sosyal hizmet uzmanının görev almaları sağlanmalıdır.

11- Ailelerin üstün yetenek tanılama, keşif ve geliştirme ile ilgili olarak neler yapabilecekleri ile ilgili farkındalıkları artırılmalıdır. Kamu spotları, bilgilendirme broşürleri ile ailelerin erken tanılamalarına katkı sağlanmalıdır. Bu alanda okul sosyal hizmet uzmanları ve rehber öğretmenlerin aile eğitim programları yapımları sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, F. (2001). *Üstün Yetenekli Çocuklar Aileleri ve Sorunları*. Ankara: Eduser Yayınları.
- Akarsu, F. (2004). Üstün Yetenekliler. Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu, Ahmet Emre Bilgili (Ed.). *Üstün Yetenekli Çocuklar: Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (127-154). İstanbul: Çocuk Vakfı Yay.
- Akkanat, H. (2004). Aileler Ve Öğretmenler Üstün Zekâlı Çocuklara Nasıl Yardımcı Olabilir?. Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu, Ahmet Emre Bilgili (Ed.). *Üstün Yetenekli Çocuklar: Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (169-191). İstanbul: Çocuk Vakfı Yay.
- Aksoy, V. ve İ. H. Diken. (2009). Rehber Öğretmenlerin Özel E'itimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik'e İlişkin Öz Yeterlik Algılarının İncelenmesi. *İlköğretim Online Dergi*. 8(3). (709-719).
- Aktan, M.C. (2018). *Türkiye'de Okul Sosyal Hizmetinin Yapılandırılması: Gereksinimler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Akyüz, Z. (2018). *İlköğretim Öğretmenlerinde Sosyal Hizmet Algısı ve Okul Sosyal Hizmeti*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Apaydın, S. ve S.G. Çakır. (2016). Okul yöneticilerinin PDR hizmetlerinin gerekliliği ve etkililiğine ilişkin algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. Özcan Demirel, Serkan Dinçer (Ed.). *Eğitim Bilimlerinde Yenilikler ve Nitelik Arayışı* içinde (655-667). Ankara: Pegem Yay.
- Aral, N. ve F. Gürsoy. (2009). *Özel Eğitim Gerektiren Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*. İstanbul: Morpa Yay.
- Ataman, A. (1997). Özel Eğitim. Leyla Küçükahmet (Ed.). *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (209-237). Ankara: Gazi Kitabevi Yay.
- Ataman, A. (2004a). Üstün Zekâlı ve Üstün Özel Yetenekli Çocuklar. Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu, Ahmet Emre Bilgili (Ed.). *Üstün Yetenekli Çocuklar: Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (155-168). İstanbul: Çocuk Vakfı Yay.
- Ataman, A. (2004b). Aileler Ve Öğretmenler Üstün Zekâlı Çocuklara Nasıl Yardımcı Olabilir?, Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu, Ahmet Emre Bilgili (Ed.). *Üstün Yetenekli Çocuklar: Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (467-478). İstanbul: Çocuk Vakfı Yay.
- Atkinson, R.L., R.C. Atkinson, E. Smith, D. Benn and E. Hilgard. (1990). *Introduction to Psychology*. USA: Harcourt Brace Jovanovich Publishers.
- Aykara, A. (2010). *Kaynaştırma Eğitimi Sürecindeki Bedensel Engelli Öğrencilerin Sosyal Uyumlarını Etkileyen Etmenler ve Okul Sosyal Hizmeti*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Aytaç, S. (2005). *Çalışma Yaşamında Kariyer Yönetimi, Planlaması, Gelişimi ve Sorunları*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Babahanoğlu, R. ve D. Başer. (2017). Türkiye'de Okul Sosyal Hizmetinin Önemi ve Gerekliliği: Konya Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10(51).(650-655).
- Bacanlı, F. ve M. Sürücü. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Kariyer Gelişimleri İle Ebeveyne Bağlanmaları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 9(4). (679-700).
- Bakırcıoğlu, R. (2005). *İlköğretim, Ortaöğretim ve Yükseköğretimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Barutçugil, İ. (2002). *İş Hayatında Kadın Yönetici*. İstanbul: Kariyer Yay.

- Baykoç Dönmez, N. (2011). Üstün ve Özel Yetenekli Çocuklar ve Eğitimleri. Necate Baykoç Dönmez (Ed.). *Özel Gerekseimli Çocuklar ve Özel Eğitim* içinde (284-306). Ankara: Seçkin Yay.
- Bayraktaroğlu, S. (2003). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. Sakarya: Sakarya Kitapevi.
- Bayram, C. (2008). *Kariyer Planlama ve Yönetimi*. İstanbul: Kum Saati Yay.
- Bozgeyikli, H., F. Bacanlı ve H. Doğan. (2009). İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Mesleki Karar Verme Yetkinliklerinin Yordayıcılarının İncelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (21). (125-136).
- Bildiren, A. ve M. Uzun. (2007). Üstün Yetenekli Öğrencilerin Belirlenmesine Yönelik Bir Tanılama Yönteminin Kullanılabilirliğinin İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(22). (31-39).
- Budak, S. (2005). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yay.
- Callahan, C.M. (2000). Intelligence and Giftedness. Robert J. Sternberg (Ed.). *Handbook Of Intelligence* içinde (159-175). Cambridge: Cambridge University Press.
- Can, H., A. Akgün. ve Ş. Kavuncubaşı. (2001). *Kamu ve Özel Kesimlerde İnsan Kaynakları Yönetimi*. Ankara: Siyasal Kitapevi.
- Can, A. ve A. Taylı. (2014). Ortaokul Öğrencilerinin Kariyer Gelişimlerinin İncelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 14(2). (321-346).
- Can, H. (2005). *Organizasyon ve Yönetim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cenzo, D. ve S. Robbins. (1996). *Human Resources Management*. New York: John Willey.
- Cılga, İ. (2001). Türkiye’de İnsan ve Toplum sorunları Karşısında Sosyal Hizmet. Kasım Karataş (Ed.). *İnsani Gelişme ve sosyal Hizmet: Prof. Dr. Nesrin Koşar’a Armağan* içinde (47-59). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yay.
- Clancy, J. (1995). Ecological School Social Work: The Reality and The Vision. *Children & Schools*. 17(1). (40-47).
- Cutts N. E. ve N. Moseley. (2004). *Üstün Zekalı ve Yetenekli Çocukların Eğitimi*. (Çev.:İsmail Ersevimi). İstanbul: Özgür Yay.
- Çağlar, D. (1972). Üstün Yetenekli Çocukların Özellikleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 5(3). (95-110).
- Çağlar, D. (2004a). 1953-1993 Yılları Arasında Üstün Zekâlı Çocuklar Konusunda Alınan Kararlar, Çalışmalar ve Uygulamalar. Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu, Ahmet Emre Bilgili (Ed.). *Üstün Yetenekli Çocuklar: Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (61-68). İstanbul: Çocuk Vakfı Yay.
- Çağlar, D. (2004b). Üstün Zekalı Çocukların Özellikleri. Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu, Ahmet Emre Bilgili (Ed.). *Üstün Yetenekli Çocuklar: Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (111-125). İstanbul: Çocuk Vakfı Yay.
- Çağlar, D. (2004c). Üstün Zekalı Çocukların Eğitim Modelleri. Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu, Ahmet Emre Bilgili (Ed.). *Üstün Yetenekli Çocuklar: Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (317-335). İstanbul: Çocuk Vakfı Yay.
- Çalık, T. ve F. Ereş. (2006). *Kariyer Yönetimi*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Çelik, Z. (1998). *WPPSI Zeka Testi Ön Uyarılama Çalışması*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Çoban, A. E. (2015). Psikolojik Danışma ve Rehberlik. Mehmet Güven (Ed.). *Mesleki Rehberlik* içinde (132-162). Ankara: Anı Yay.

- Çokamay, G., E.G. Kapçı ve M. Sever. (2017). Okul Ruh Sağlığı Hizmetlerinde Yaşanan Sorunlar: Psikolojik Danışmanların Görüşleri. *İlköğretim Online*. 16(4). 10.17051/ilkonline.2017.342962.
- Dağ, A. (2017). *Okul Sosyal Hizmeti*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Davaslıgil, Ü. ve M. Zeana. (2004). Üstün Zekâlıların Eğitimi Projesi. Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu, Ahmet Emre Bilgili (Ed.). *Üstün Yetenekli Çocuklar: Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (85-100). İstanbul: Çocuk Vakfı Yay.
- Davaslıgil, Ü. (2010). Üstün Zekalı ve Yetenekli Çocukların Eğitimi. Gönül Akçamete (Ed.). *Özel Eğitim* içinde (545-589). Ankara: Kök Yay.
- Demirel, Ş. ve U.Sak. (2011). Yetenek Hiyerarşisi: Üstün Yetenek Türlerinin Toplumsal Değerleri Üzerine Bir Araştırma. *Türk Üstün Zeka ve Eğitim Dergisi*. 1(1). (61-76).
- Dönümcü, Ş. (2004). *Yaşamla Bütünleşen Bir Mesleğin Öyküsü, Sema Kut&Sosyal Hizmet*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi Yayını.
- Duman, N. (2000). *Ankara Liselerinde Çeteye Katılma Potansiyeli Olan Öğrenci Grupları ve Okul Sosyal Hizmeti*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara.
- Duman, N. (2016). Okul Sosyal Hizmetinin Tanımı, Kapsamı ve Çocuk Koruma Sistemi İçindeki Yeri. *Okul Sosyal Hizmeti Özel Sayısı*. (1-8).
- Duman, N. (2016). Türkiye’de Düünden Bugüne Okul Sosyal Hizmeti. *Okul Sosyal Hizmeti Özel Sayısı*. (29-38).
- Duman, N., B. Önal Dölek, E. Gökçeaslan Çiftçi, B. Karakuş, M.C. Aktan. (2016). Milli Eğitim Bakanlığı’nda Sosyal Hizmet Mesleği ve Okul Sosyal Hizmetinin Görev ve Sorumlulukları Raporu. *Okul Sosyal Hizmeti Özel Sayısı*. (8-20).
- Duman, N. ve Y. Snoubar. (2016). Importance of School Social Work in War and Conflicts Zone. *European Journal of Social Sciences Education and Research*. 3(2). (191- 194).
- Dupper, D.R. (2013). *Okul Sosyal Hizmeti Etkin Uygulamalar İçin Beceri ve Müdahaleler*. (Çev.: Yasemin Özkan, Elif Gökçeaslan Çiftçi). İstanbul: Kapital Yay.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.
- Enç, M. (1979). *Üstün Beyin Gücü*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yay.
- Erdoğan, N. (2003). *Kariyer Geliştirme Kuram ve Uygulama*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Eriş, B. (2008). Zeka: Amerikan Deneyiminin Kritik Kuram Perspektifinden Analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 8(1). (59-87).
- Eroğlu Ünal, E. (2006). Özel Eğitim ve Rehberlik. Mehmet Engin Deniz, Atılgan Erözkan ve vd.(Ed.). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* içinde (235-266). Ankara: Tek Ağaç Eylül Yay.
- Ersoy, Ö. ve N.Avcı. (2004). Üstün Zekalı ve Üstün Yetenekliler. Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu, Ahmet Emre Bilgili (Ed.). *Üstün Yetenekli Çocuklar: Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (195-210). İstanbul: Çocuk Vakfı Yay.
- Ertürk, M. (2011). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. İstanbul: Beta Yay.
- Fisher, R., S. Martin, F. Park, S. Dillard, S.Yeck, V. Morrison, J. Raines, C. Sebian, P. Morton, C. Massat, G. Thomas. (2007). *Student Services Providers Recommended Practices & Procedures Manual School Social Work*. USA: Illinois State Board of Education. America.

- Gagne, F. (1996). A Thoughtful Look at the Concept of Talent Development. *Tempo: The Journal of the Texas Association for Gifted and Talented*. 16(4). (5-13).
- Gerrig, J.R. (2012). *Psikoloji ve Yaşam*. (Çev.: Gamze Sart). Ankara: Nobel Yayın.
- Gök, S. (2006). *21. Yüzyılda İnsan Kaynakları Yönetimi*. İstanbul: Beta Yay.
- Gross, M.U. (2004). *Exceptionally Gifted Children*. London: Routledge Falmer.
- Güler, A., A. Eren, K. Karabacak. (2015). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Detay Yay.
- Gündüz, B. , Y. İnandı ve B. Tunç (2014). Okul Yöneticilerinin Psikolojik Danışma ve Rehberlik Hizmetlerine İlişkin Görüşleri: Betimsel Bir Çalışma. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*. 4(2). (19-34).
- Gürbüz, S. F. (2012). *Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde Çalışan Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışmaya Yönelik Öz Yeterlik Algıları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kayseri.
- Gürbüz, D. ve G. Özdemir Yaylacı. (2005). *İletişimci Gözüyle İnsan Kaynakları Yönetimi*, İstanbul: Mediacat Yayınları.
- Güven, M., S. Kılıç, Y. Hayran, B. Büyükseindik. (2016). Okul Psikolojik Danışmanlarının Hizmet İçi Eğitim İhtiyaçlarının Belirlenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 5(4). (308-322).
- Harrison, C. (2004). Giftedness in early childhood: The search for complexity and connection. *Roeper Review*. 26(2). (78-84).
- Herr, E.L. ve S.H. Cramer. (1996). *Career Guidance and Counseling Through The Life Span*. New York: Harpercollins College Published.
- Jorelman, J. (2017). *Okul Sosyal Hizmeti Bir Uygulama Klavuzu*. (Çev. Editörü: Özkan Yasemin). Ankara: NikaYay.
- Kanlı, E. (2011). Üstün Zekalı ve Yeteneklilerin Alan Eğitiminde Hızlandırma. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*. 18(16). (85-104).
- Karaca, R. ve E. İkiz. (2014). *Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlikte Çağdaş Bir Anlayış*. Ankara: Nobel Yay.
- Karakuş, F. (2010). Üstün Yetenekli Çocukların Anne Babalarının Karşılaştıkları Güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6(1). (127-144).
- Kargı, E. ve B. Akman. (2003). Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğuna Sahip Üstün Yetenekli Çocuklar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 18(24). (212-214).
- Karataş, K., T. E. Gencer, N. Çalış, A. Ege. (2016). Öğrenci Sorunlarının Okul Sosyal Hizmeti Bağlamında Değerlendirilmesi. *Okul Sosyal Hizmeti Özel Sayısı*. (70-81).
- Kepçeoğlu, M. (1993). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Kılıç, E. ve Y. Özkan (2014). Çocuk ve Aile Odaklı Sorunların Çözümünde Okul Sosyal Hizmet Uzmanlarının Önemi: Uzmanların Çocuk ve Ailelerle Çalışmada Sahip Oldukları Beceriler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. S.18. (397-412).
- Kırcaali İftar, G. (2007). Özel Gereksinimi Olan Diğer Öğrenciler. Süleyman Eripek (Ed.). *İlköğretimde Kaynaştırma* içinde (125-139). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yay.
- Koçer, D. (2005). *İlköğretim ve Ortaöğretim Kurumları İçin Okulda Uygulamalı Rehberlik*. Ankara: Piramit Yay.

- Kola, E. (2012). *Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Özyeterlik Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Kondrat, C. D. (2015). *Güçler Perspektifi*. (Çev.: Burcu Yakut Çakar). Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemleri Uygulama İçin Bir Giriş. (Çeviri Editörü: Abdullah Karatay). Ankara: Nika Yay.
- Korkut, F. (2007). Psikolojik Danışmanların Mesleki Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık İle İlgili Düşünceleri ve Uygulamaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 32(1). (187-197).
- Koruklu, N. (2019). Eğitsel Rehberlik. Mehmet Güven (Ed.). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* içinde (115-165). Ankara: Anı Yay.
- Kök, S. ve M. Halis. (2007). *Kariyer Yönetimi*. Ankara: Orion Yayınevi.
- Kuli, G. (2018). *Okul Ortamlarında Sosyal Hizmet Uygulaması İhtiyacı: Rehber Öğretmenlerin Okul Sosyal Hizmeti İle İlgili Düşünceleri Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Manisa.
- Kut, S. (1988). *Sosyal Hizmet Mesleği: Nitelikleri, Temel Unsurları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara.
- Kuzgun, Y. (1986). Meslek Seçiminde Kararsızlık. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 19(1). (217-223).
- Kuzgun, Y. (2000). *Meslek Danışmanlığı Kuramlar Uygulamalar*. Ankara: Nobel Yay.
- Kuzgun, Y. (2002). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: ÖSYM Yay.
- Kuzgun, Y. (2009). *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı*. Ankara: Nobel Yay.
- Kuzgun, Y. (2014). Zeka ve Yetenekler. Yıldız Kuzgun, Deniz Deryakulu (Ed.). *Eğitimde Bireysel Farklılıklar* içinde (13-73). Ankara: Nobel Yay.
- Learning, A. (2004), *The Journey: A Handbook for Parents of Children Who are Gifted and Talented*. Canada: Alberta Learning Cataloguing In Publication Data.
- Lovecky, D.V. (2004). *Different Minds: Gifted Children With AD/HD, Asperger's Syndrome, and Other Learning Deficits*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Marland, S. (1971). *The education of the gifted and talented*. (Vol. 1 Report to the U.S. Congress by the U.S. Commissioner of Education), Washington D.C.: Government Printing Office.
- Metin, N. (1999). *Üstün Yetenekli Çocuklar*. Ankara: Öz Aşama Matbaacılık.
- Moore, A. (1992). Gifted And Talented Children And Youth. L.M. Bullock (Ed.). *Exceptionalities in Children And Youth* (420-450). Boston: Allyn and Bacon.
- Morris, C. G. (2002). *Psikolojiyi Anlamak*. (Çev.: H.Belgin Ayvaşık ve Melike Sayıl). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Mönks, F.J. and E. J. Mason. (2000). Developmental Psychology And Giftedness: Theories And Research. Kurt A. Heller and the others (Ed.). *International Handbook of Giftedness And Talent* (141-156). Oxford: Elsevier Science Ltd.
- Nadir, U. (2016). Sosyal Hizmet Uzmanının Rollerini Çerçevesinde Okul Sosyal Hizmeti ve Ekip Çalışması. *Okul Sosyal Hizmeti Özel Sayısı*. (53-59).
- NASW-National Association of Social Workers). *Nasw Standarts For School Social Work Services*. Washington; 2002

- Niles, S. G. ve J.H. Bowlsbey. (2013). *21.Yüzyılda Kariyer Gelişimi Müdahaleleri*. (Çev.Editörü., Fidan Korkut Owen). Ankara: Nobel Yay.
- Oktay, A. (2007). *Yaşamın Sihirli Yılları: Okul Öncesi Dönem*. İstanbul: Epsilon Yay.
- Osborn, D. ve Baggerly, J.N. (2004). School Counselors Perceptions of Career Counseling and Career Testing: Preferences, Priorities and Predictors. *Journal of Career Development*. 31(1). (45-59).
- Özbay, Y. (2013). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri*. Ankara: YD Yazılım.
- Özbesler, C. ve V. Duyan. (2009). Okul Ortamlarında Sosyal Hizmet. *Eğitim ve Bilim Dergisi*. 34(154). (17-25).
- Özdemir Yaylacı, G. (2007). İlköğretim Düzeyinde Kariyer Eğitimi ve Danışmanlığı. *Bilig*. (40). (119-140).
- Özden, M. C. (2007). *Bireysel Kariyer Yönetimi: Profesyonelin El Kitabı*. İstanbul: Akis Kitap.
- Özgüler, N. (2009). *7-12 Yaş Arası Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi ve Bir Yöntem Önerisi (İstanbul İli Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Özkan, Y. ve O. Selcik. (2016). Klinik Çalışmadan Sosyal Politikaya: Okul Sosyal Hizmet Uzmanlarının Roller ve Sorumlulukları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. (46). (431-437).
- Öznacar, M. D. ve A. Bildiren. (2012). Üstün Zekalı Öğrencilerin Eğitimi ve Eğitsel Bilim Etkinlikleri. Ankara: Anı Yay.
- Özoğlu, S. Ç. (2007). *Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Özsoy, Y., M. Özyürek ve S. Eripek. (1989). *Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar*. Ankara: Karatepe Yay.
- Öztürk, T. (2014). *Psikolojik Danışman Ve Sınıf Rehber Öğretmenlerinin İlköğretim Okullarındaki Pdr Servislerine İlişkin Etkililik Algılamalarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Özyürek, R. (2009). Kariyer Psikolojik Danışma Süreci ve İlgili Envanterlerinin Profillerini Yorumlama Becerileri. Fidan Korkut Owen, Ragıp Özyürek, Dean W. Owen (Ed.). *Gelişen Psikolojik Danışma ve Rehberlik Meslekleşme Sürecindeki İlerlemeler* içinde (51-85). Ankara: Nobel Yay.
- Özyürek, R. (2013). *Kariyer Psikolojik Danışmanlığı Kuramları Çocuk ve Ergenler İçin Kariyer Rehberliği Uygulamaları*. Ankara: Nobel Yayın.
- Palmer, M. ve Winters, K. T. (1993). *İnsan Kaynakları*. (Çev.: Doğan Şahiner). İstanbul: Rota Yay.
- Penbegül, T. (2014). *Psikolojik Danışman ve Rehber Öğretmenlerinin İlköğretim Okullarındaki PDR Servislerine İlişkin Etkililik Algılamalarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Adana.
- Reis, S.M. (2005). Feminist Perspectives On Talent Development: A Research-Based Conception Of Giftedness In Women. Robert J. Sternberg ve Janet E. Davidson (Ed.). *Conceptions of Giftedness* (217-245). New York: Cambridge University Press.
- Renzulli, J.S. (1986). The three ring conception of giftedness: A developmental model of creative productivity. Robert J. Sternberg ve Janet E. Davidson (Ed.). *Conceptions of Giftedness* (53-92). Cambridge: Cambridge University Press.

- Robinson, N.M. (1993), *The National Research Center On The Gifted And Talented Parenting The Very Young* (Report number:9308). Washington: Parenting Research-Based Decision Making Series.
- Robinson, A. , B. M. Share ve D. L. Enerson. (2014). *Üstün Zekalılar Eğitiminde En İyi Uygulamalar-Kanıt Temelli Bir Klavuz*. (Çev. Ed.: Üzeyir Ogurlu ve Fatih Kaya). Ankara: Nobel Yay.
- Sabuncuoğlu, Z. (2000). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. Bursa: Ezgi Kitapevi.
- Sak, U. (2011). *Üstün Zekalılar: Özellikleri, Tanılanmaları, Eğitimleri*. Ankara: Maya Akademi Yay.
- Saltan, E. (2014). *İlk Ve Ortaokullarda Sınıf Rehber Öğretmenlerinin Rehberlik Faaliyetlerinde Karşılaştığı Zorluklar*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Sedlak, M. W. (1981). *The Origins and Evolution of Social Work in the Schools*. Department of Administration and Policy Studies Northwestern University. Evanston Illinois.
- Selçuk, Z. (2007). *Eğitim Psikolojisi*. Ankara: Nobel Yay.
- Sevim Aydemir, S. ve Z. Hamamcı. (1999). Psikolojik Danışmanların Mesleki Doyumları ile Mesleki Yeterlilikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2(12). (39-46).
- Seymen Aytemiz, O. (2004). Geleneksel Kariyerden, Sınırsız ve Dinamik / Değişken Kariyere Geçiş: Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Yazınsal Bir İnceleme. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 23(1). (79-114).
- Seyyar, A. (2002). *Sosyal Siyaset Terimleri*. İstanbul: Beta Yay.
- Sharf, R. S. (2002). *Applying Career Development Theory to Counseling*. USA: Brooks/Cole Thomson Learning.
- Sheafor, B. W. ve C.J. Horejsi. (2015). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler*. (Çev. Ed.: Durdu Baran Çiftçi). Ankara: Nika Yay.
- Silverman, L. K. (1993). A Developmental Model for counseling The Gifted. L.K. Silverman (Ed.). *Counseling gifted And Talented* (51-789). Denver: Love Publishing Company.
- Smutny, J.F. (1998). *The Young Gifted Child: Potential and Promise, An Anthology*. New Jersey Crsskill: Hampton Pr.
- Songül, A. (2014). Okullarda Gençlik Sorunlarının Önlenmesinde Okul Sosyal Servis Birimleri. (http://www.sosyalhizmetuzmani.org/ali_okul_ss.htm. Erişim Tarihi: 16/07/2014).
- Sternberg, R. J. and L. Zhang. (1995). What Do We Mean By Giftedness? A Pentagonal Implicit Theory. *Gifted Child Quarterly*. 39(2). (88-94).
- Stuart, T ve A. Beste. (2011). *Farklı Olduğumu Biliyordum*. (Çev.: Armağan Gönenli). Ankara: Kök Yay.
- Super, D. (1990). A life span, life-space approach to career development. D. Brown, L. Brooks (Ed.) . *Career Choice and Development: Applying Contemporary Theory to Practice* (197-261). San Francisco: Jossey-Bass.
- Şenol, C. (2011). *Üstün Yetenekliler Eğitim Programlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Elazığ.
- Tan, H. (1992). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Tan, H. ve M. Baloğlu. (2013). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Teori ve Uygulama*. Ankara: Nobel Yay.

- Taylı, A. (2019). Kişisel Rehberlik ve Psikolojik Danışma. Mehmet Güven (Ed.). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* içinde (196-224). Ankara: Anı Yay.
- Tekbaş, D. ve A. Ataman. (2004). Kaynaştırma Ortamın Üstün Zekalı Çocuğa Uygulanan Zenginleştirme Programı Hakkında Örnek Olay İncelemesi ve Programın Etkililiğine İlişkin Bir Araştırma. Mustafa Ruhi Şirin, Adnan Kulaksızoğlu, Ahmet Emre Bilgili (Ed.).*Üstün Yetenekli Çocuklar: Seçilmiş Makaleler Kitabı* içinde (187-200). İstanbul: Çocuk Vakfı Yay.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim Sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay.
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*. Ankara: Selvi Yayınevi.
- Tortop, N. (1994). *Personel Yönetimi*. Ankara: Yargı Yay.
- Tuzcuoğlu, S. (2007). Psikolojik Danışma. Betül Aydın (Ed.). *Rehberlik* içinde (207-248). Ankara: Pegem Yay.
- Türkeri, S. (2016). Çocukların Okul Ortamlarında Korunması “Okul Sosyal Hizmeti Açısından Bir Değerlendirme”. *Okul Sosyal Hizmeti Özel Sayısı*. (59- 70).
- Uzun, M. (2004). *Üstün Yetenekli Çocuklar El Kitabı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yay.
- Ültanır, E. (2000). Çocukluk Döneminde Kariyer Eğitiminin Önemi ve Kariyer Gelişimi Kuramları, <http://sbedergi.ibu.edu.tr/index.php/sbedergi/article/view/345/664>, 29.02.2016.
- Üre, Ö. (2014). Mesleki Rehberlik. Mehmet Engin Deniz, Atılgan Erözkan (Ed.). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik* içinde (197-217). Ankara: Maya Akademi.
- Üstünoğlu, Ü. (1991). Okul Öncesi Dönemdeki Aile Eğitiminde Benimsenebilecek Farklı Yaklaşımlar. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 4(1). (121-133).
- Üstün Yetenekli Çocuklar Durum Tespit Komisyonu Ön Raporu*. (2004). Ülkemizde Üstün Yeteneklilerin Eğitimi Tarihçesi. İstanbul: Çocuk Vakfı Yay.
- Van Tassel Baska, J. (1986). Effective Curriculum and Instructional Models for Talented Students. *Gifted Child Quarterly*. 30(1). (164-169).
- Yeşilyaprak, B. ve G. Kurç. (1998). *Eğitsel ve Mesleki Rehberlik*. Ankara: Varan Matbaacılık San. ve Tic Ltd. Şti.
- Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilyaprak, B. (2004). *Eğitimde Rehberlik Hizmetleri*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilyaprak, B. (2012). Mesleki Rehberlik ve Kariyer Danışmanlığında Paradigma Değişimi ve Türkiye Açısından Sonuçlar: Geçmişten Geleceğe Yönelik Bir Değerlendirme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 12(1). (97-118).
- Yıldırım, K. (2007). *Sosyal Hizmet*. İstanbul: Sakarya Yay.
- Yıldırım, N. ve K. Yıldırım. (2008). *Sosyal Hizmete Giriş*. Sakarya: Sakarya Yay.
- Yolcuoğlu, İ.G. (2012). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara: SABEV Yay.
- Yüksel, K. (2010). *Rehber Öğretmen Adaylarının Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Öz Yeterlik Algıları*. (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Eskişehir.
- Yüksel, K., İ.H. Diken., V. Aksoy. ve Ö. Karaaslan. (2012). Rehber Öğretmen Adaylarının Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Öz-Yeterlik Algıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 31 (1). (137-148).

- Zastrow, C. (2014). *Sosyal Hizmete Giriş*. (Çev.: Çiftçi Durdu Baran). Ankara: Nika Yay.
- Zepeda, M., F. Varela and A. Morales. (2004). Promoting Positive Parenting Practices Through Parenting Education. N. Halfon , T. Rice and M. Inkelas (Eds). *Building State Early Childhood Comprehensive Systems Series in* (2-40). California: National Center for Infant and Early Childhood Health Policy.
- http://mebk12.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/24/01/145603/dosyalar/2014_09/22021711_unite11.pdf. Erişim Tarihi: 17.10.2014.
- <http://www.ustunzekalilar.org/egitim-programlari/makaleler/352-üstün-zekâ-ve-üstün-yetenek>. Erişim Tarihi: 12.12.2013.
- http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2593_0.html. Erişim Tarihi: 14.09.2013.
- <https://ustunzekalilar.org/tr/Makaleler/Icerik/165-Ustun-Yeteneklilere-Rehberlik-ve-Psikolojik-Danisma>. Erişim Tarihi: 10.10.2016.
- http://www.jugendaktiv.org/media/pdf/literatur/Johansson_Underachievement_2010.pdf. Erişim Tarihi: 21.10.2015.
- <https://liderlerokulu.com/ustun-zekalilarin-egitimi/>. Erişim Tarihi: 10.12.2017.
- <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/68.html>. Erişim Tarihi: 12.02.2016.
- http://ttkb.meb.gov.tr/dosyalar/programlar/ilkogretim/rehberlik_okuloncesi.pdf, 12.02.2016.
- https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29165045_9_sura.pdf. Erişim Tarihi: 10.10.2016.
- <https://www.ifsw.org/tr/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>. Erişim Tarihi: 20.05.2019.
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/04/20010417.htm>. Erişim Tarihi: 10.10.2018.
- <https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/uploads/pages/yayinlar/ulusal-cocuk-haklari-strateji-belgesi-ve-eylem-planı.pdf>. Erişim Tarihi: 11.12.2018.
- <https://personel.meb.gov.tr/www/2015-yili-merkez-ve-tasra-teskilati-unvan-degisikligi-sinavi/icerik/430>. Erişim Tarihi: 12.10.2018.
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/11/20151112-12.htm>. Erişim Tarihi: 12.10.2018.
- https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/10113305_yeni_rehbrlk_yon.pdf. Erişim Tarihi: 12.10.2018.
- <file:///C:/Users/casper/Downloads/258267.pdf>. Erişim Tarihi: 15.06.2019.
- <file:///C:/Users/casper/Downloads/398282.pdf>. Erişim Tarihi: 15.06.2019.
- [file:///C:/Users/casper/Downloads/523173%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/casper/Downloads/523173%20(1).pdf). Erişim Tarihi: 15.06.2019.
- <file:///C:/Users/casper/Downloads/098616.pdf>. Erişim Tarihi: 15.06.2019.
- <file:///C:/Users/casper/Downloads/320292.pdf>. Erişim Tarihi: 15.06.2019.
- <file:///C:/Users/casper/Downloads/311826.pdf>. Erişim Tarihi: 15.06.2019.
- <file:///C:/Users/casper/Downloads/520517.pdf>. Erişim Tarihi: 15.06.2019.
- <file:///C:/Users/casper/Downloads/271228.pdf>. Erişim Tarihi: 15.06.2019.
- <file:///C:/Users/casper/Downloads/355923.pdf>. Erişim Tarihi: 15.06.2019.
- <file:///C:/Users/casper/Downloads/289684.pdf>. Erişim Tarihi: 15.06.2019.

ÖZGEÇMİŞ

Nükhet ÜNLÜ BAŞTUĞ, 26.05.1988’de Kütahya’nın Tavşanlı ilçesinde doğdu. İlkokul ve ortaokulu Mehmet Tarhan İlköğretim Okulunda, liseyi Tavşanlı Anadolu Lisesi’nde tamamladı. Ardından Marmara Üniversitesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümüne başladı ve 2010 yılında mezun oldu. 2010 yılında Yalova’da 75. Yıl Namık Kemal İlkokulu/Ortaokulu’nda göreve başladı. Şu an Yalova İli Giyim Sanayicileri Eğitim Derneği Çiftlikköy İlkokulu’nda rehber öğretmen olarak görevine devam etmektedir. Evli ve bir çocuk annesidir.

